

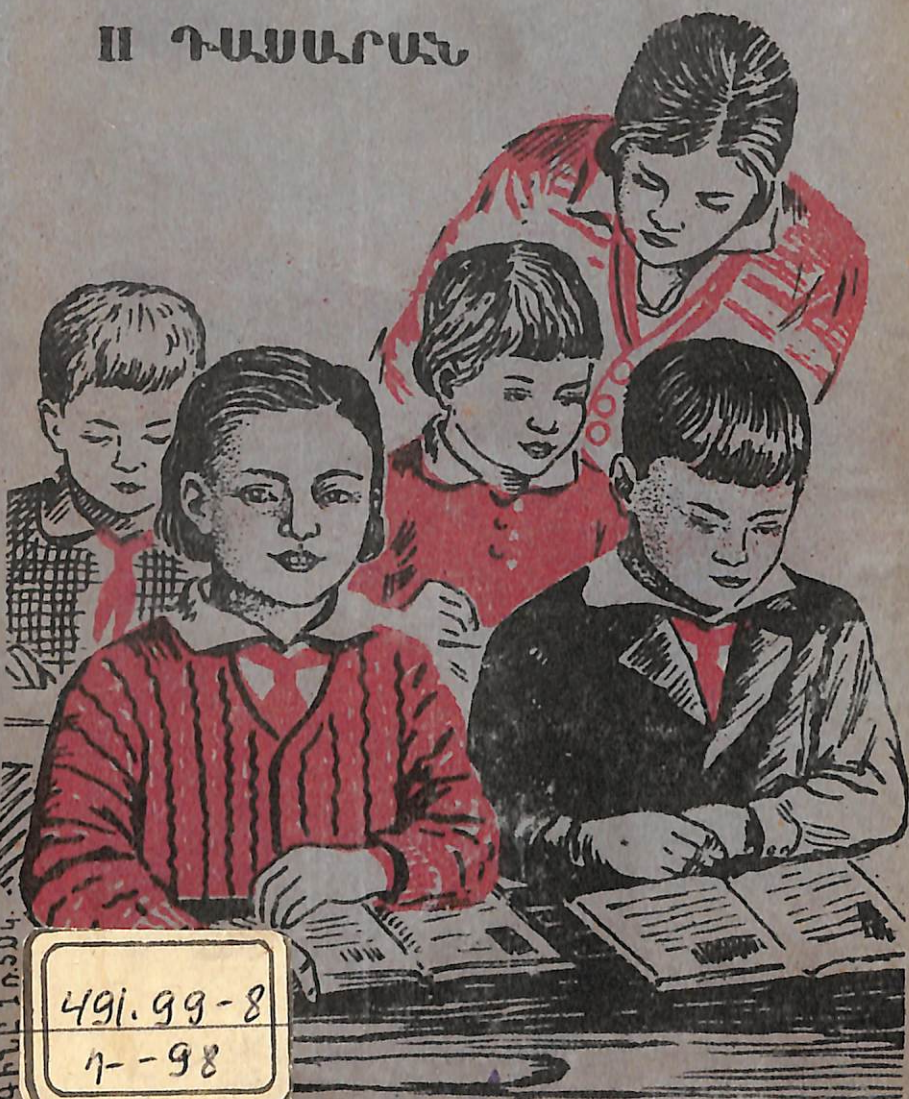
Մ. ԴՈՒՐԳԱՐՅԱՆ

ՅԵՎ

Ն. ՄԱԶՄԱՆՅԱՆ,

ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒ

II ԴԱՄԱՐԱՆ

491.99-8

7-98

ՀԱՅԴԵՏՀՐԱՏ

1 • 9 • 4 • 0

Арм.
2-6162a

1005-10

491.99-8
7-98

ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒ

ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ

ՅԵՐԿՐՈՐԴԴԱՍԱՐԱՆ

ՅԵՐՐՈՐԴ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Մ. ԴՈՒՐԳԱՐՅԱՆ
ԿԱԳԱՆԵԴՐԱՆ Ն. ՄԱԶՄԱՆՅԱՆ

ИHB. № 16663

ՀԱՅԳԵՏՀՐԱՆ
ՅԵՐԵՎԱՆ 1940

8261

4 APR 2013

Պատ. խմբագիր՝ Մ. Սահրրոյան
Տեխ. խմբագիր՝ Ի. Վարդանյան
Սրբագրիչներ՝ Ա. Արզախանյան, Բ. Ղուկասյան
Կոնտրոլ սրբագրիչ՝ Շ. Գարազաշ

Армянский язык
книга для чтения
II кл.
Гиз Арм. ССР, Ереван, 1940 г.

555-8

1. ԴՊՐՈՑԻ ՃԱՄՓԱՆ

Զմեռվա բուքին, սառնամանիքին
դպրոցի ճամփան
դժվար է, յերկար՝ չառերի համար:
Զվարթ դարունքին, յերգին ու ծաղկին
դպրոցի ճամփան
կարճ է, դուրալի կարծես ավելի:
Իսկ ով սե՛ր ունի մեզ պես ուսումի,
դպրոցի ճամփան
Միշտ կարճ է, սիրուն՝ ձմեռ թե դարուն:

2. ԱՄԱՌԸ

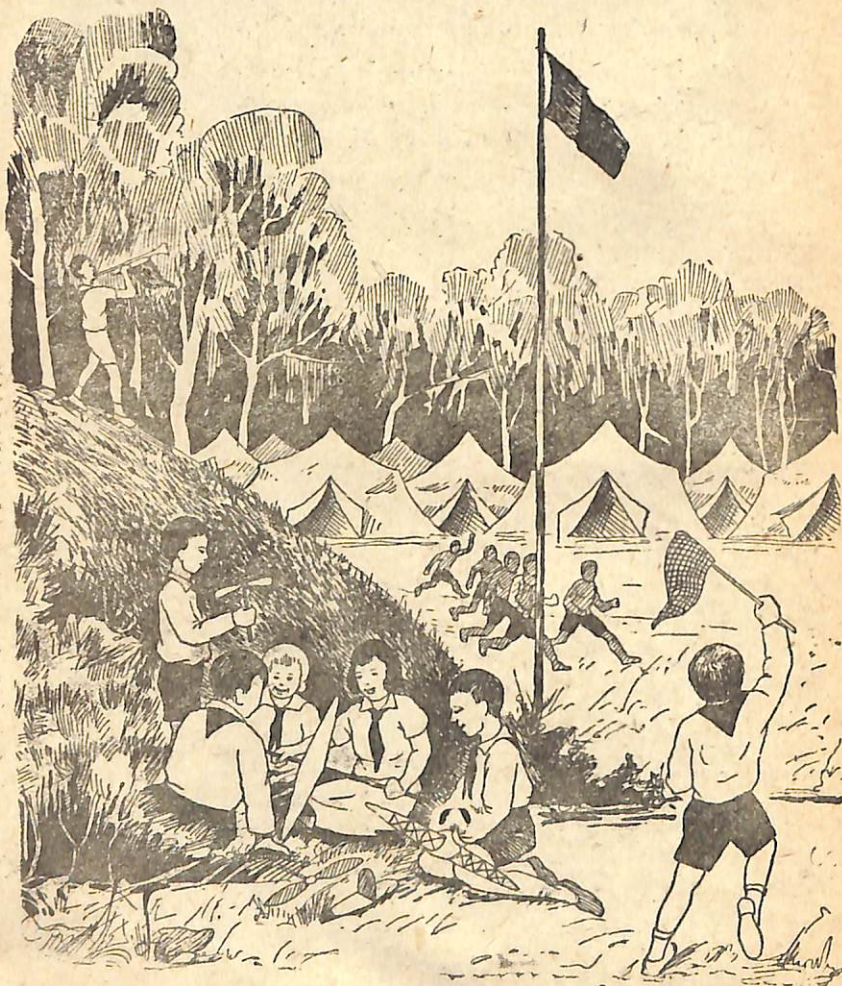
1

Վաղ առավոտ է: Անտառի հետևից ծաղում է ա-
րևը:

Բնությունը կենդանացավ: Թռչունները յերգեցին:
Անտառի բնակիչները գործի անցան:

Հանկարծ զիլ հնչեց.

— Տրու-րու-րու: Տրամ-տամ-տամ-տամ:

Շեփորի ու թմբուկի ձայների տակ դաշտ դուրս
յեկան պիտներները:

Ջոկատավարը հրամայեց.

— Ջոկատ, կա'նդ առ: Դե, ընկերներ, չտապե-
ցեք: Մարզանքից ու նախաճաշից հետո անտառ ենք
ղնալու:

2

Չանցավ մի ժամ— պիտներները ցրվեցին անտա-
ռի մեջ— խարույկների համար ցախ հավաքելու:

Այս ու այն կողմից ձայներ ելին լավում.

— Վա'յ, ինչքան վորդե'ր կան:

— Այ խելո՞ք, ինչ վորդ— սրանք մըջյուններ են:

— Տես ինչպիսի հաստիկ վորդ եմ գտե'լ:

— Իսկ յես մի ահռելի բզեզ բռնեցի:

— Գիտե՞ք ինչ, ընկերներ, — ասում է Սիրիկը, —
յեկեք կոլեկցիա կազմենք: Այդ կլինի մեր ճամբարի
նվերը դպրոցին:

— Կեցցե՛ Սիրիկը. լավ բան է մտածել, — այս ու
այն կողմից բացականչեցին պիտներները:

Յեռում է աշխատանքը: Յերեսխաները հանեցին
երենց հետ բերած տուփերը, սրվակները, թիթեռ
վորսալու ցանցերը...

Վողջ ամառը յեռանդով հավաքում է յին. ճանա-
չեցին անտառում ապրող թռչուններին, միջատներին:
Իմացան, թե ո'վ է ապրում կեղևի տակ, ո'վ է տուն
չինում տերևների միջին, ո'վ է թաղնվում կոճղերի
արանքներում:

Յեվ այնուհետև վոչ վոք այլևս մըջյուններին
տեսնելով՝ նրանց վորդ չեր անվանում:

ԲԱՌԱՐԱՆ

1. Շեփոր— փող (զիլ ձայնով՝ փչելու գործիք):

2. Կոլեկցիա— հավաքածու:

3. Սրվակ— փոքրիկ շիշ:

4. Կռնդ— կտրված ծառի մնացորդը:

3. ԱՐԵՎԻ ՀԱՌԱԳԱՅԹՆԵՐԸ

1

Պայծառ արևը բարձրացավ յերկինք և վռսկե-
վալ ճառագայթները տարածեց յերկրի վրա:

Առաջին ճառագայթն ընկավ արտուտի վրա: Ար-
տուտը թփրտաց, թափ տվեց թևերը, դուրս թռավ
քնից, բարձրացավ վեր ու վեր և սկսեց յերգել բարձ-
րաձայն, — ճի՛վ, ճի՛վ, ճի՛վ. ճիլի—վիլի, ճիլի—վի-
լի. վո՛ւտ—վո՛ւտ—վո՛ւտ. ճը՛ռռ...

2

Յերկրորդ ճառագայթը նապաստուկի վրա ընկավ.
նապաստակն ահանջները խլչացրեց, նայեց դեռ ու դեռ,
ցատկելով մտավ ցողաթաթախ կանաչկուտը և սկսեց
նախաճաչիկ անել մեղրածոր խոտերով:

3

Յերրորդ ճառագայթը հավաքունն ընկավ: Աքա-
ղաղը թափ տվեց թևերը և կանչեց ծուղրուղո՛ւ...
դո՛ւ—դո՛ւ—դո՛ւ: Կանչեց աքաղաղը հավերին, վոր ցած
իջնեն թառերից և առավոտյան նախաճաչիկն անեն:

Հավերը ցած թռան, կչկչացին և աքաղաղի հրա-
վերով սկսեցին քուջուջ անել:

4

Չորրորդ ճառագայթը փեթակի վրա ընկավ: Մե-
ղունները տաքացան և դուրս ընկնելով՝ դեռ ու դեռ
թռան սղոտալով, վոր մեղրածոր ծաղիկներին իրենց
սնունդն ստանան:

5

Հինգերորդ ճառագայթն ընկավ մի թիթ մանուկի
անկողնու վրա և սկսեց նրա աչքերը ծախծկել. նա վեր

թռավ տեղից և չոտապով պատրաստվեց ուսումնարան
դնալու:

ԲՍՈՒՐԱՆ

1. Կանաչկուտ — կանաչով ծածկված անդ:
2. Մեղրածոր — քաղցր, մեղր ծորող:
3. Ցողաթաթախ — ցողով թաթախված, ծածկված:

4. ԱՆՈՒՇ ՈՐԵՐ

Անուշ որեր, ուրախ տարի,
Ունենք անշափ բերք ու բարի,
Հսկարտ ենք մենք ու յերջանիկ,
Կեցցե՛ աղատ մեր հայրենիք:

Մեծ Ստալին, դարեր ապրես,
Դարեր չողա արևը քեզ,
Ժողովուրդը քեզնով հպարտ
Յերջանիկ ե ու միշտ անպարտ:

5. ԱՇԽԱՐՀՈՒՄ ՄԻ ՄԵԾ ՅԵՐԿԻՐ ԿԱ

Դա աշխարհի ամենամեծ յերկիրն է: Վոտքով մեկ
ճայրից մյուսը գնալու համար հարկավոր է չորս տա-
րի:

Հարցնենք այդ յերկրի բնակիչներին, բոլորին մի
անգամից ռադիոյով. — որվա վո՞ր ժամանակն է:

Վո՞մանք կպատասխանեն.

— Մեզ մոտ առավոտ է:

Մյուսները կպատասխանեն.

— Մեզ մոտ կեսօր է:

Ուրիշները կպատասխանեն.

— Մեզ մոտ յերեկոյն է:

Հարցնենք այդ յերկրի բնակիչներին միանգամից՝
նազելիով:

— Տարվա վո՞ր յեղանակն է:

Վո՞մանք կպատասխանեն.

— Մեզ մոտ գարունն է:

Մյուսները կպատասխանեն.

— Մեզ մոտ ձմեռն է:

Հարցնենք այդ յերկրի բնակիչներին.

— Ի՞նչ հարստություն կա ձեզ մոտ:

Վո՞մանք կպատասխանեն— յերկաթ.

Մյուսները— հաց.

Ուրիշները— քարածուխ, բամբակ, նավթ...

Այսպես հարուստ է ու սքանչելի մեր հայրենիքը,
ամբողջ աշխարհի աշխատավորների հայրենիքը, Խոր-
հըրդային Միությունը:

Մ. Ագիգբեկով Ստ. Շահումյան Պ. Զափարիան

6. ՔՍՍՆՎԵՑԻ ՅԵՐԳԸ

«Մենք կմեռնենք,

Բայց կոմունան

Վողջ կմնա

Հավիտյան»:

Այսպես ասին

Քսանվեցը

Դահլճներին

Այն վարձկան:

Այժմ հազար—

Հազար անիվ

Գործարանում

Դղրդում,

Հազար—հազար

Տրակտորներ

Մեր դաշտերում

Հոնդում,

Քսանվեցի

Յերգն են յերգում,

Աշխարհով մեկ

Զիլ կանչում.

«Նրանք մեռան,

Բայց կոմունան

Վողջ կմնա

Հավիտյան»:

ԲԱՌԱՐԱՆ

1. Դահլիճ— մարդասպան, մահատալիժ կատարող:

2. Հավիտյան— բնդմիշտ:

7. ԾԻՏԻԿԸ

Յերգում եմ, յերգում

Յեվ ուրախանում,

Վոր իմ յերգերով

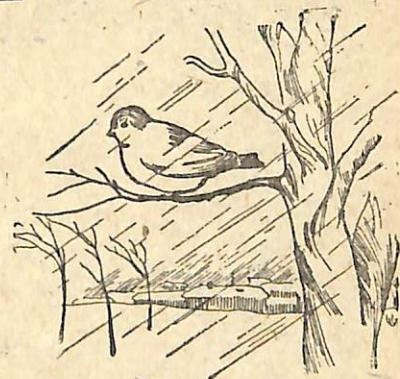
Աշխարհն է հրճվում:

Իմ դորձն ե՛ անվերջ

Յերգել ու յերգել,

Ազատ ու անհոգ

Ճախրել անարգել:

Աշխարհը իմ դեմ
 Լայն ե ու արձակ,
 Ուրախ թռչում եմ,
 Ճախրում համարձակ:

Ուր ել վոր ուզեմ
 Կարող եմ թռչել,
 Շնորհք ունիմ յես
 Յեւ ճկուն թռիւք:

ԲԱՌԱՐԱՆ

1. Անարգել — առանց արգելքի:
2. Ճկուն — փափուկ, ծուլող:
3. Ճախրել — թռչել, պտույտներով բարձրանալ (ողում):

8. ՎՈՋՆԻՆ ՅԵՎ ՈՉԸ

1

Ամառվա մի տաք որ եր: Արևի շողերն այրում,
 Խորովում եյին արան ու արոտը: Դրսում ամեն ինչ
 լուռ եր: Գյուղի առջևից հոսող վտակի վշշոցն ել չեր
 լսվում. նա ել եր պապանձվել:

Որվա այդ շոգ պահին գյուղի բոլոր յերեխաները
 հավաքվել եյին ձորի գլխին ու նայում եյին ցած:
 Ներքեում, ձորի մեջ կռվում եյին վոգնին ու ոճը:

Կռվը կատաղի յեր: Ոճը սուլում եր, թռիչքներ
 եր կատարում փշոտ վոգնու շուրջը, բայց վաչ մի կերպ
 չեր կարողանում բռնել: Վոգնին ել փոքրիկ գլուխը
 հանում եր ու հարմար բոպեյից ոգտվում, կծում ոճի
 մեջքը, փորը, վիզն ու նորից կծկվում: Վերջին անգամ
 փշերի միջից գլուխը հանեց, հանկարծ բռնեց ոճի
 պոչը և կրկին կծկվեց:

2

Ոճն ինչքան աշխատում եր, չեր կարողանում ա-
 գառվել. ցավից փշչացնում եր, յերբեմն գլուխն երմո-
 տեցնում պոչին, յերբեմն մարմինն եր դես ու դեն նե-
 տում: Վոգնու փշերն ամուր ու սուր եյին և անխնա
 քրքրում եյին ոճի մարմինն ու գլուխը:

Ոճը հետզհետե թուլացավ, մարմնի վրա բազմա-
 թիվ վերքեր բացվեցին, ալյուս չեր սուլում, միայն
 ցնցվում եր ամբողջ մարմնով:

Վոգնին ոճի պոչը պինդ կծած՝ կծկվել եր ամուր:

Բավական ժամանակ անցավ, մինչև ոճը բոլորովին
 անշարժացավ: Արդեն սատկել եր:

Վոգնին բաց թողեց նրա պոչը, զգուշությամբ մի
 քանի անգամ հանեց իր գլուխը, դիտեց շուրջը, նա-
 յեց ոճին, ապա գնաց ու ծածկվեց մոտակա թփերի
 տակ:

ՀԱՆՅԵԼՈՒԿՆԵՐ

Մի փոքրիկ կենդանի,
 Զկարծեք ընտանի,
 Դուռը ու կլոր
 Փշակոլոլ...

ԲԱՌԱՐԱՆ

1. Պահ — ժամանակ:
2. Պապանձվել — լուլ, համբանալ:

9. ԻՐԻԿՈՒՆ

Արևը չատ եր հոգնել, ման եր յեկել ամբողջ որը.

«Հերիք ե,— ասավ,—
զնամ պառկեմ ու քնեմ»:

Տերեն ուրախ սվսվում եր, վոր կանգ առավ.

«Ես ի՞նչ ե,— ասավ,—
արեն ել չի յերևում,
յես ել պառկեմ ու քնեմ»:

Թռչնակը յերգում եր ծառի վրա, հանկարծ լռեց.

«Ես ի՞նչ ե,— ասավ,—
վոչ տերեն ե սվսվում,
վոչ արեն ե յերևում,
յես ել զնամ ու քնեմ»:

Նապաստակը վոստոստում եր թիերի տակ,
վոր աղանջը սրեց.

«Ես ի՞նչ ե,— ասավ,—
վոչ թռչնակն ե ծլվլում,
վոչ տերեն ե սվսվում,
վոչ արեն ե յերևում,
յես ել զնամ ու քնեմ»:

Վորսկանը անտառում վորս եր վորոնում, կանգնեց.

«Ես ի՞նչ ե,— ասավ,—
վոչ նապաստակ ե վազ տալի,
վոչ թռչնակն ե ծլվլում,
վոչ տերեն ե սվսվում,
վոչ արեն ե յերևում,
յես ել զնամ ու քնեմ»:

Լուսինը ծագեց, ցած նայեց, տեսավ.

«Ինչ լա՛վ ե,— ասավ,—
վոչ վորսորդ ե ման գալի,
վոչ նապաստակ վազ տալի,
վոչ թռչնակն ե ծլվլում,
վոչ արեն ե յերևում»:

մենակ յես եմ վոր անքուն
քեֆ եմ անում յերկնքում»:

10. ՅԵՄ...

Ագռավը բռնեց մի խեցեփեփին և նստեց ծառին:
Խեցեփեփն ուղեց ագռավի, կտցիցը զատվի ու
ասաց նրան.

— Վոսկեհատիկ, ագռավ տատիկ, ո՞վ ե մեզնից
կեղտոտը:

Ագռավը սեղմեց կտուցը և կռաց.

— Դո՛ւ...

— Վոսկեհատիկ, ագռավ տատիկ, ո՞վ ե մեզնից
նախշունը:

Ագռավը բացեց կտուցն ու կռաց.

— Յե՛ս...

Կտուցը բաց անելուն պես, խեցեփեփն կտցից ըն-
կավ ջուրը և իրեն ազատեց:

ՀԱՆՆԵԼՈՒԿ. — Ասում եմ. «արի, արի», չի դալիս:
Ասում եմ. «մի՛ դա, մի՛ դա», դալիս ե:

11. ԳԵՏԱԿԸ

— Ո՞ւր ես վազում

Այդպես արագ,

Այ դու կայտառ,

Միբուն դետակ.

Կա՛նգ առ, խաղանք

Այս ծառի տակ:

«Ձե՛, փոքրիկս,

Գնամ պիտի.
Տէ՛ս ջաղացը
Դյուզի մոտի.
Պետք է ուժ տամ,
Վոր պտտի:

Յաճն ել հովտում
Անուշահոտ
Ինձ են մնում
Ծաղիկ ու խոտ,
Հողնած, ծարավ
Տավարն ու հոտ:

Դե՛, տեսնո՞ւմ ես,
Մնաս բարով.
Ճամբաս ցանած
Հաղար դործով,
Դադար չունեմ
Յես մինչև ծով»:

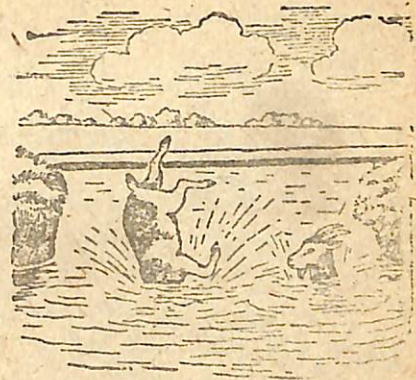
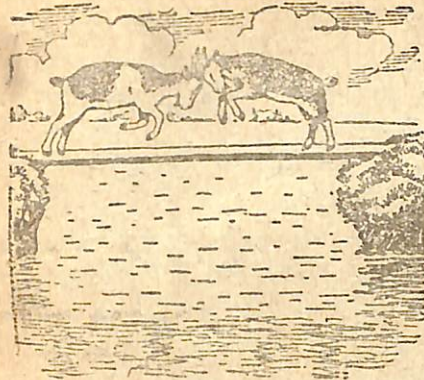
12. ՅԵՐԿՈՒ ԱՅԾ

Գետակի վրա վորպես կամուրջ մի նեղ գերան եր
դրված: Մեկ անգամ յերկու կամակոր այժ իրար
հանդիպեցին այդ կամուրջի վրա:

Յերկուսը մեկ անգամից չեյին կարող անցնել այդ
նեղ կամուրջով. պետք է նրանցից մեկը հետ կանգներ
և մյուսին ճանապարհ տար:

— Դու հետ դնա, վոր յես անց կենամ, — ասաց
մեկը:

— Ինչո՞ւ դու հետ չես քաշվում, քան թե ինձ ես
առաջարկում, — պատասխանեց մյուսը:

— Քեզ ասում եմ՝ հետ քաշվիր, առաջ յես եմ
բարձրացել կամուրջի վրա:

— Ներողութուն կանես: Գիտե՞ս ում հետ ես
խոսում, վոր դեռ բարկանում ել ես:

Այժերը ճակատ ճակատի զարկեցին, իրար գլուխ
պատռեցին, և վերջը յերկուսն ել կամուրջից սայթա-
քեցին, ջուրը թափվեցին:

ԲԱՌԱՐՄԱՆ

1. կամակոր — համառ, «իր խոսքին»:
2. Սայթափել — «սոթ տալ», «սլստալ»:

13. ԳԱՅԼՆ ՈՒ ԳԱՌՆՈՒԿԸ

Մի որ մի փոքրիկ դառնուկ կորավ անտառում:
Յերկար ժամանակ դես ու դեն վազելուց հետո, սկսեց
վախենալ ու «մայրիկ, մայրիկ» կանչել:

Մայրը չլսեց նրան, բայց քաղցած գայլը լսեց:

— Ինչ վոր ուզում եմ ճաշիս համար, գտա, — ասաց
գայլը:

— Ա՛խ, գայլ քեռի, — ասաց փոքրիկ դառնու-
կը, — խնդրում եմ ինձ ցույց տաք մեր տան ճանա-
պարհը:

— Ձեր տան ճանապարհը ցույց կտամ իմ փորում,
— գոռաց գայլը: — Յես քաղցած եմ և պետք է քեզ ուտեմ:

— Ա՛խ, խնդրում եմ... խնդրում եմ, գայլ քեռի, բարի յեղեք, թույլ տվեք դնամ:

— Վո՛չ, վո՛չ, քեզ պետք է ուտեմ, — կրկին գոռաց գայլը և հարձակվեց գառնուկի վրա:

— Բայց, գայլ քեռի, — ասաց գառնուկը, — լսել եմ, վոր դուք լավ ձայն ունեք. խնդրում եմ՝ ինձ համար յերգեք, վոր մի անգամ ել պարեմ նախքան մեռնելս, մի մեծ բան հո չի:

Այդ բանը դուր յեկավ գայլին, հենց դրա համար ել նա հպարտացավ և պատրաստվեց յերգելու:

— Դե, — գոռաց գայլը, — ճաշելուց առաջ յերգը լավ է, դրա համար ել շատ անգամ ճաշից առաջ յերգում եմ, բայց քանի վոր այսօր շատ եմ քաղցած, միայն մի յերգ եմ յերգելու, — ասաց նա, — վորից հետո քեզ ուտելու յեմ: Դե պարի, բայց աշխույժ պարի:

Գայլն սկսեց մի յերգ վրոնալ, իսկ գառնուկն սկսեց պարել:

Յերբ գայլը դադարեց, գառնուկն ասաց.

— Այդ լավ եր, բայց դուք ինձ համար մի քիչ բարձր և արագ չերգեցի՞ք, մի՞թե այդ է ձեր ձայնը:

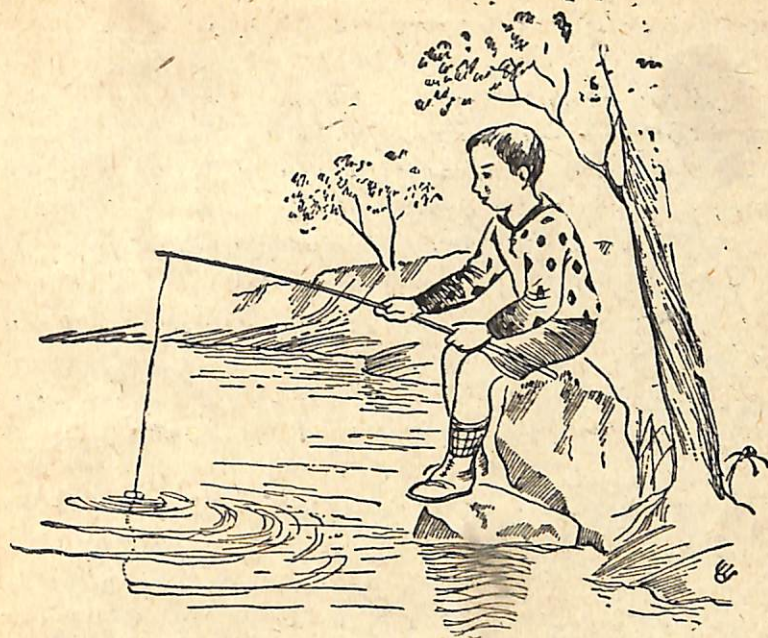
— Վո՛չ, — ասաց գայլը, — յես կարող եմ ամելի բարձր յերգել և ամելի արագ, քան անտառի կենդանիներից վորևե մեկը: Դե, լսիր:

Յեվ գայլը յերգեց ամելի բարձր ու ամելի արագ, իսկ գառնուկը պարեց ամելի աշխույժ և ամելի լավ:

Գայլն այնքան աղմուկ բարձրացրեց, վոր շները չսեցին ու վազեցին դեպի անտառը:

Յերբ գայլը շներին տեսավ, դադարեցրեց իր յերգըն ու փախավ, իսկ շները սլացան նրա հետևից:

Փոքրիկ ու խելացի գառնուկն ապահով տուն դնաց քր մոր մոտ:

14. ԲԿԼԻԿ ՁԿՆԻԿԸ

Ձկնիկ, լո՛ղ տուր, լո՞ղ արա,
Դրսի վորսը թո՛ղ արա,
Իջիւր ջրի հատակը,
Մինչև անցնի վտանգը:

Տե՛ս, փորձանք կա քո գլխին,
Մի լավ մտիկ յերեխին,
Վորդ է խփել իր կարթին,
Չմոտենաս եղ վորդին:

Ինձ չսեց չեկլիկը,
Ինձ չսեց բկլիկը.

Հո'ւ, կուլ տվեց նա վորդը,
հարթը մնաց կոկորդը:

ՇՈՒՏԱՍԵԼՈՒԿ.— Զուկ դցեմ՝ ձուկ կուլ տամ,
Մուկ դցեմ՝ ձուկ կուլ տամ:

15. ՊԵՏԻԿԻ ԴԵՂԱՏՈՄՍԸ

Լուսիկն արդեն առողջացել էր: Նա ուզում էր ան-
կողնից վեր կենալ, բայց բժիշկը թույլ չէր տալիս:
Սյուրը վերջին անգամ սպասում էլին բժշկին: Նրա գա-
լու ժամանակն էր: Մեկ ել՝ թը'խկ-թը'խկ... մեկը
դուռը ծեծեց:

— Համեցե՛ք, ընկեր բժիշկ,— ասաց Լուսիկի
մայրը և սկսեց հիվանդի վերմակն ուղղել:

Տան դուռը բացվեց և ներս մտավ Լուսիկի յեղ-
բայրը՝ փոքրիկ Պետիկը: Նա հագել էր հոր վերար-
կուն, ձեռքն էր առել նրա ձեռնափայտն ու աչքին դրել
պապիկի ակնոցները:

Բուրբ փոթկացին, բայց Պետիկը չչփոթվեց: Բը-
ժշկի նման գլուխ տվեց և ժպտալով ասաց.

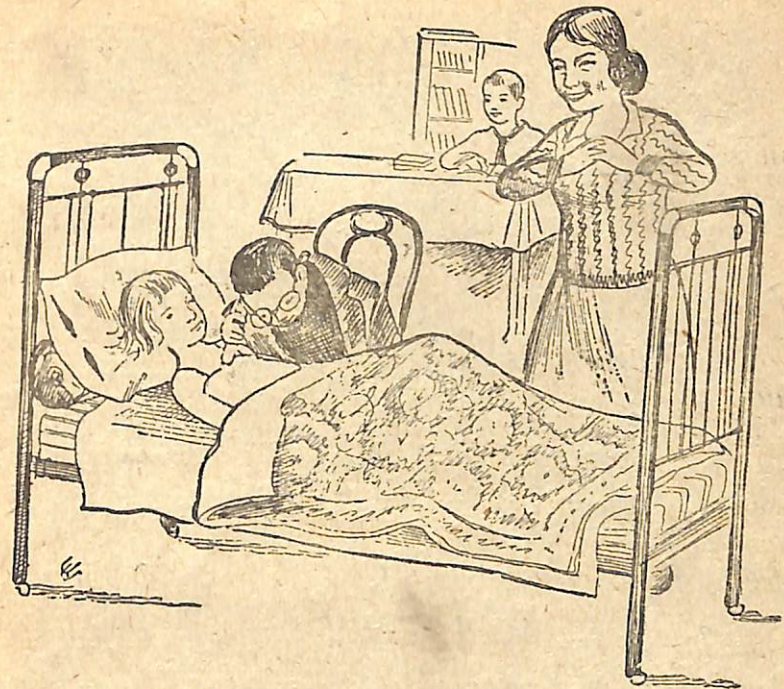
— Բարե՛՛ ձեզ. հիվանդս ինչպե՞ս է:

Փոքրիկ բժիշկն աթոռը քաշեց մահճակալի մոտ.
յերկու անգամ հաղաց ու նստեց: Նա խամացույցի տեղ
զրպանից հանեց տատիկի ասեղնատուփը, բռնեց հի-
վանդի յերակը, հանեց իր յերկար դրչատուփը, վորի
մի ծայրը դրեց իր ականջին, իսկ մյուսը՝ Լուսիկի
կրծքին և ուշի ուշով հիվանդին քննեց:

— Լուսիկս ինչպե՞ս է,— հարցրեց մայրը ժպտա-
լով:

— Վոչինչ, միայն չմրսեցնեք,— պատասխանեց
փոքրիկ բժիշկը, անցավ սեղանի մոտ և սկսեց դեղա-
տոմս գրել:

— Տեսեք, յերկու տեսակ դեղ եմ գրել. մեկը

քաղցրավենի, վորը կընդունի ամեն անգամ յերեք
թեյի դեղալ, առավոտ, յերեկո՝ թեյից առաջ, իսկ
մյուսը՝ մոմպասի կլոր հարեր են, վոր յերկու ժամը
մեկ՝ չորս-չորս հատ բերանն ե գցելու:

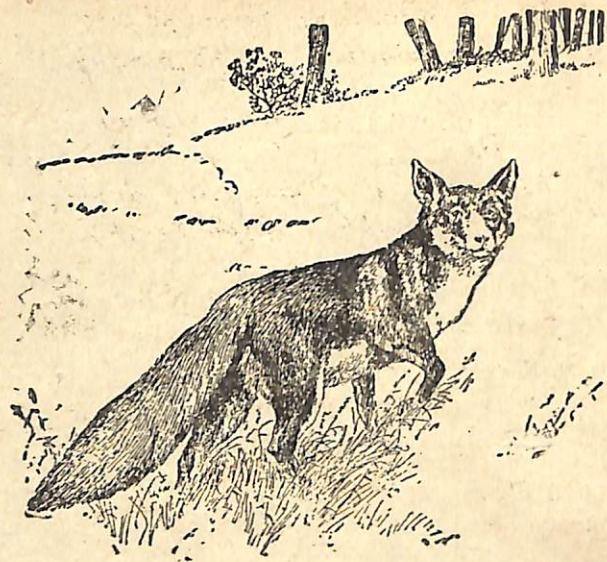
— Մոմպասի հարերը շատ յեղան, ընկե՛ր բը-
ժիշկ,— ծիծաղն հաղիվ զսպելով՝ ասաց մայրը:

Պատիկ բժիշկը նեղն ընկավ, բայց պատասխանն
իսկույն դտավ.

— Ը... Ը'... մոմպասի հարերը շատ ոգտակար
ու քաղցր են, իսկ յեթե Լուսիկը չկարողանա բուրն
ընդունել, կեսը թող իր յեղբորը՝ Պետիկին տա:

Բարձրացավ մի անասելի ծիծաղ ու քրքիջ:

Հանկարծ դուռը բացվեց ու ներս մտավ բժիշկը:
Մեր Պետիկն իր դեղատոմսն առավ ու պո՛ւկ...

16. ԱՂՎԵՍԸ

Աղվեսն յեկավ բարձր սարից,
Հարցմունք արավ լիքը թառից.
— Մեծ խորոզ ե հարկավոր ինձ:
Քաղցած աղվեսն, ագին ծաղիկ:

Աղվեսն հագել քուրքը դեղին,
Պառաւ կըզա շուրջը դեղին,
Զուր կտրվեց տատիս լեղին:
Դեղին աղվեսն, ագին ծաղիկ:

Աղվեսն ասավ պառավ տատին.
— Մտիկ չեմ տա ձեռիդ փետին,
Կարոտել եմ թմփլիկ ճուտին:
Անվախ աղվեսն, ագին ծաղիկ:

Աղվեսն յեկել, նստել դեղին,
Յերկար ագին ծռել վզին:

Աչք ե ձգել մեր խորոզին:
Են գող աղվեսն, ագին ծաղիկ:

Մին ել կանչեց տատս պառավ.
— Ամա՛ն, հասե՛ք, տարա՛վ, կերա՛վ...
Դլխիս ես ի՞նչ փորձանք բերավ
Անտեր աղվեսն, ագին ծաղիկ:

Ա՛յ իմ խորոզ, կարմի՛ր խորոզ,
Ման կզայիր գոռոզ-գոռոզ.
Փետուրդ արավ վողջ դար ու փոս
Են չար աղվեսն, ագին ծաղիկ:

ԲՍՈՍՐԱՆ

1. Ագի— պոչ:
2. Խորոզ— աքլոր:

ՇՈՒՏԱՍԵԼՈՒԿ

Աղվես, աղվես,
Աղով աղվես,
Մաղով մաղվես,
Դեղով դաղվես,
Գետինն թաղվես,
Պատից կախվես:

17. ՉՂՁԻԿԸ

Չղջիկը մկան մարմին ունի, թռչունի թեւեր, այդ
չլատճառով դժվար ե վորոչեւ—նա մժժիկ ե, թե թըռ-
չուն:

Մի անգամ ահա կենդանիների կառավարությունը
հարկ դրեց իր հսկատակների վրա: Դրանց թվում ե
մկների:

Յեւ յերբ հարկահաւաքները, տուրք հաւաքելով,
գնացին չղջիկի մոտ, սա բարկացավ ե հրաժարվեց
հարկ տալուց:

— Յես մո՞ւկ եմ, — ասաց, — վոր յեկել եք Դնձ
մոտ: Ձե՞ք տեսնում՝ Թռչուն եմ...

Ու ցույց տվեց Թևերը:

Հարկահավաքները նրա Թևերը տեսնելով՝ հեռա-
ցան, մտածելով, վոր նա, իսկապես, մուկ չի, այլ
Թռչուն է:

Անցավ Ժամանակ: Կառավարութիւնը հարկ դրեց
և Թռչունների վրա:

Հարկահավաքները, հարկ հավաքելով, գնացին
նորից չղջիկի դուռը:

Չղջիկը սաստիկ բարկացավ.

— Կո՞ւյր եք, ինչ է, — ասաց: — Ձե՞ք տեսնում՝
յես մուկ եմ:

Ու ցույց տվեց ատամները:

Հարկահավաքները, նրա ատամները տեսնելով, հե-
ռացան, մտածելով, վոր նա իսկապես Թռչուն չի:

Յեւ այսպես չղջիկն ազատվեց հարկից: Բայց վոր-
պեսդի ել հարկահավաքների ձեռքը չընկնի, նա ցերեկ-
ները պահվում է քանդված պատերի ձեղքերում ու ծա-
ռերի փշակներում, իսկ գիշերը դուրս է գալիս վորսի,
վոր իրեն վոչ վոք չտեսնի:

Ա. Ս. Պուշկին

18. Ա Ռ Ա Վ Ո Տ

Բացվեց այգը արևելքում
Վառ ու զառ,
Գետի վրա լույսը հանգավ
Մեղմարար:

Ծաղկանց վրա ցողն ել իջավ
Դաշտերում,
Շարժվեց հոտը սեղ ու կանաչ
Հանդերում:

Ճամբա ընկան մեզ ու մշուշ
Դեպ ամպեր,
Սաղերըն ել յերամ-յերամ՝
Դեպ մարգեր:

Զարթնեց դյուղը, դաշտ են մարդիկ
Ծոռապում,
Յեւով արև, իջավ յերկրին
Խնդություն:

Մենք շատ չներ ենք ունեցել, բայց մի շուն ունեցինք, վոր գյուղի մեջ մի հատ եր: Ուրի՛շ շուն եր մեր շունը, հասկացող, խելոք, հավատարիմ: Լավն եր, շատ լավն եր, իսկի չեմ մոռանում մեր Մշկոյին:

Առավոտյան կովերին նախրամեջ տանողը մեր Մշկոն եր. յերեկոյան նախրից տուն բերողը՝ մեր Մշկոն եր:

Հաց թխելու ժամանակ հավ ու ճիւղ տանից դուրս անողը՝ մեր Մշկոն եր:

Յերեկոյան դեմ հավ ու ճիւղ, թխամորն իր ճուտերով ներս անողը՝ մեր Մշկոն եր:

Մայրիկս մենակ կին եր, բայց շատ ժիր: Առաջնորդ վաղ վեր եր կենում, տան գործն անում, կերակուր յեփում, հաց թխում: Փոքրիկ յեղբորս ել ծիծ եր տալիս, քնացնում որորոցում, դուռը վրան փակում ու դալիս կալը՝ մեզ ողնում:

Մեր Մշկոն դռանը չեր պառկում, դեռ-դեն չեր ընկնում, բարձրանում եր կտուրը, պառկում կտրան ծերին, առաջին թաթիկները յերկարացնում եր դեպի յերդիկը, գլուխն ել դնում եր թաթերի վրա ու պառկում, ականջը ձենի պահած:

Հենց վոր յեղբայրս զարթնում եր ու լաց լինում, շունը բարձրանում եր հետևի վոտներին, յերեսը դեպի կալն եր դարձնում ու հաջում, կոնծկոնծում:

Մայրս ասում եր.

— Դե՛, յես դնամ, շան հաջոցը դալիս ե, յերեխան զարթնել ե, լաց ե լինում:

Այսպես խելոք, հասկացող, հավատարիմ շուն եր Մշկոն:

Զմռան մի ցուրտ առավոտ սահմանապահ Լեվչենկոն անտառի միջով գնում եր դեպի պահակատեղը: Նա իր ծոցում պահել եր լրատար աղավնուն, վորի անունը Սեկրետ եր: Հանկարծ Լեվչենկոն կանգ առավ: Ծառերի արանքով զաղտագողի անցնում եր մի մարդ: Նրա կողքից գնում եր շունը: «Լրտես ե», — մտածեց Լեվչենկոն և անմիջապես բարձրացնելով հրացանը՝ դռնեց.

— Կանգնի՛ր, ձեռքերդ վե՛ր:

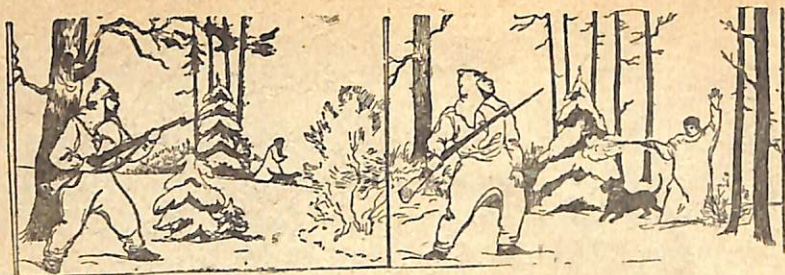
Լրտեսը վախեցավ, ձեռքերը վեր բարձրացրեց, բայց Լեվչենկոն չնկատեց, վոր նա վերարկուի թեկնոցում ատրճանակ ուներ պահած: Լրտեսը կրակեց Լեվչենկոյի վրա: Լեվչենկոն վերավորվեց վոտքից և վայր ընկավ: Լրտեսն սկսեց փախչել:

Լեվչենկոն պառկած տեղից սկսեց կրակել լրտեսի վրա: Լրտեսը վայր ընկավ:

Լեվչենկոն իսկույն դրեց մի տոմսակ. «Սպանեցի լրտեսի: Ինքս ել վերավորված եմ: Շտապ ձի հասցրեք: Լեվչենկո»: Ապա նամակը կապեց աղավնու վոտից և բաց թողեց: Լրտեսը, վորն իրեն մեռած եր ձեկացրել, կրակեց և սպանեց լրատար աղավնուն:

Աղավնին վայր ընկավ հենց Լեվչենկոյի մոտ:

Կրակոցները լսեցին Լեվչենկոյի ընկեր սահմանապահները, վորոնք մոտերքում պատրաստ կանգնած էին: Ծառերից կապված էյին ձիերը, իսկ նրանց մոտ վազվզում եր շունը, վորի անունը Սլուժբա յեր: Շունն սկսեց անհանգիստ շարժումներ անել: Մինչև սահմանապահները կնստեյին ձիերը, Սլուժբան կատաղի արագությամբ սլացավ դեպի անտառի խորքը: Սլուժբան հոտոտելով գտավ վերավոր Լեվչենկոյին:

Լեվչենկոն սպանված աղավնին տվեց Սլուժբային և առաց.

— Տար մերոնց, միայն վորքան կարող ես, չո՛ւտ:

Սլուժբան աղավնին բերանում սլացալ առաջ:

Սլուժբան աղավնին տեղ հասցրեց: Նա սահապա-տեղի սահմանապահներին հասալ ճանապարհի կեսին: Պահակատեղի հրամանատարը կարգաց տոմսակը:

— Իմ հետեից, — գոչեց նա սահմանապահներին և առաջ սլացալ:

Սլուժբան սահմանապահներին բերեց լրտեսի հետ-քերով: Սահմանապահները չըջապատեցին լրտեսին և չորս կողմից գոչեցին.

— Ձեռքերդ վե՛ր:

Լրտեսը տեսնելով, վոր փրկության հույս չկա, հանձնվեց:

Լեվչենկոյին տարան հիվանդանոց: Շուտով նա ա-ռողջացալ:

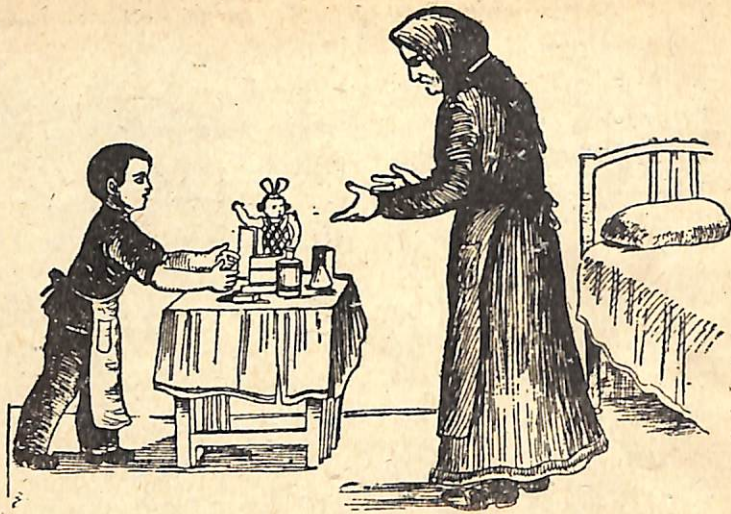
Պիոներական ջոկատը հերոս Լեվչենկոյին նվիրեց, լավ վարժեցրած լրատար մի աղավնի: Լեվչենկոն սի-րով ընդունեց այդ նվերը և անունը կրկին Սեկրես-դրեց:

ԲՍՈՍԲԱՆ

1. Լրատար — լուր, տեղեկություն տանող:

2. Դադտագողի — ծածուկ, թաղուն:

21. ՓՈՔՐԻԿ ԳՈՐԾԱԿԱՏԱՐԸ

— Տատի՛կ ջան, արի՛ խաղանք, — խնդրում ե փոք-
րիկ Յերվանդը:

— Լավ, խաղանք, — համաձայնեց տատիկը:

— Կոոպերատիվ խաղանք հա՞, տատիկ:

— Լա՛վ, կոոպերատիվ խաղանք:

Ու Յերվանդը վազեց, քաշ տվեց մի յերկու աթոռ,
շարեց իրար կողքի:

— Ես սեղանը:

Վրան դարսեց տուփեր, դրքեր, լրագրեր, քրոջ
տիկնիկը, իր հոլը, ուրիշ խաղալիքներ, ելի տուփեր,
ելի դրքեր, մի յերկու հատ ել շիշ, իր խնձորը, վոթ,
ղեռ չեր կերեւ, հետո իր փոքրիկ գրչահատը:

Կոոպերատիվը պատրաստ եր:

Վազեց, կողքի սենյակից բերեց տատիկի մեծ,
գունավոր թաչկինակը, գոգնոցի պէս կապեց առաջն ու
կանգնեց:

— Շաքար ունե՞ս, ընկե՛ր, — հարցրեց տատիկը:

— Ինչքան քեֆդ ուզի, մայրիկ, — պատասխանեց
գործակատարը:

— Լա՛վ, մի հինգ մետր տուր:

Փոքրիկ վաճառողի ծիծաղը յեկավ:

— Ներեցեք, ընկե՛ր, մենք շաքարը մետրով չենք
ծախում, — ասաց նա քաղաքավարի կերպով:

— Հապա ինչո՞վ, — հարցրեց տատիկը:

— Կիւոյով:

— Կիւոյով: Հա, ճիշտ վոր, — ասաց տատիկը: —
Դեհ, խնդրեմ, ինձ մեկ կիւո շաքար տուր, մեկ կիւո
եւ գինի:

— Ներեցեք, մայրիկ, — ժպտաց գործակատարը, —
մենք գինին կիւոյով չենք ծախում:

— Հապա ինչո՞վ, — հարցրեց տատիկը:

— Գինին ծախում ենք շշով:

— Շշով: Հա, ճիշտ վոր: Դեհ, ինձ յերկու շիշ
գինի տուր, տասը շիշ եւ ձու:

Փոքրիկ վաճառողն այս անգամ արդեն փութկաց:

— Ներեցեք, ընկե՛ր, մենք ձուն չշիշ չենք ծա-
խում:

— Հապա ինչո՞վ, — հարցրեց տատիկը:

— Ձուն ծախում ենք հատով:

— Հատով: Հա, ճիշտ վոր: Դեհ, ինձ տասը հատ
ձու տուր, յերեք հատ եւ կաթ:

— Ներեցեք, ընկե՛ր, կաթը մենք հատով չենք ծա-
խում:

— Հապա ինչո՞վ, — հարցրեց տատիկը:

— Կաթը ծախում ենք բաժակով:

— Բաժակով: Հա, ճիշտ վոր: Դեհ, ինձ յերեք
բաժակ կաթ տուր, վեց բաժակ եւ լուցիկ:

Յերվանդը ծիծաղից թուլանում եր:

— Ներեցեք, մենք լուցիկին բաժակով չենք ծախում:

— Հապա ինչո՞վ, — հարցրեց տատիկը:

— Լուցիկին ծախում ենք տուփով:

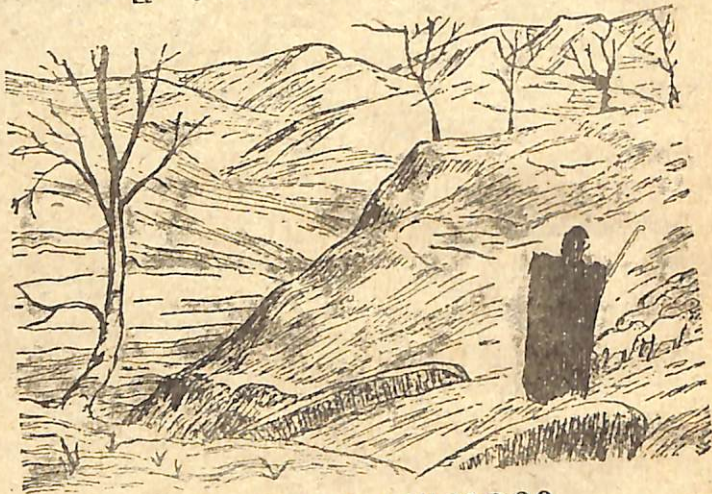
— Տունիս՞ի: Հա, ճիշտ վոր: Այսոր ինչքա՞ն բան
սովորեցի: Դեհ, ինձ վեց տուփ լուցկի տուր, չորս
տուփ եւ կարմիր բոդկ:

— Ախար, ընկեր,— ծիծաղում ե վաճառողը,—
ո՞վ ե լսել՝ բոդկը տուփով ծախեն:

— Հապա ինչո՞վ,— հարցրեց տատիկը:

— Բո՞դկը, բո՞դկը... կմկմաց Յերվանդն ու չիմա-
ցավ, թե ինչով ծախի բոդկը:

ՀԱՆՏԵԼՈՒԿ. — Աման ունեմ մի պուճուր,
մեջին յերկու դույնի ջուր:

22. ՀՈՎՎԻ ՀՐԱԺԵՇՏԸ

Մնաք բարով, դուք, արուսներ սիրուն,
Ամառն անց կացավ, հոտն իջնում ե տուն:

Մենք կգանք ձեզ մոտ նորեկ դարունքին,
Յերբ դարթնեն ուրախ յերգերը կրկին,
Յերբ վոր սարերը զուգվեն կանաչով,
Յերբ վոր ջրերը վազեն կարկաչով...

Մնաք բարով, դուք, արուսներ սիրուն,
Ամառն անց կացավ, հոտն իջնում ե տուն:

23. ՅԵՂԱՅՐԻԿՆԵՐ

Տե՛ս սեամորթ մայրիկին՝
Ի՛նչ ե յերգում բալիկին.

— Դիչեր ե դալիս,
Քուն դնեմ բալիս.
Հայրիկդ չկա—
Նա դեռ ուշ կգա.
Ոյ-լա՛:

Յերբ դու մեծանաս,
Շուտով կիմանաս,
Վոր լայն աշխարհում
Մենակ չես ապրում.
Ոյ-լա՛:

Ընկերներ ունես
Մի հսկա բանակ.
Քնիր, լի՛մ բալիկ,
Չես մնա մենակ:

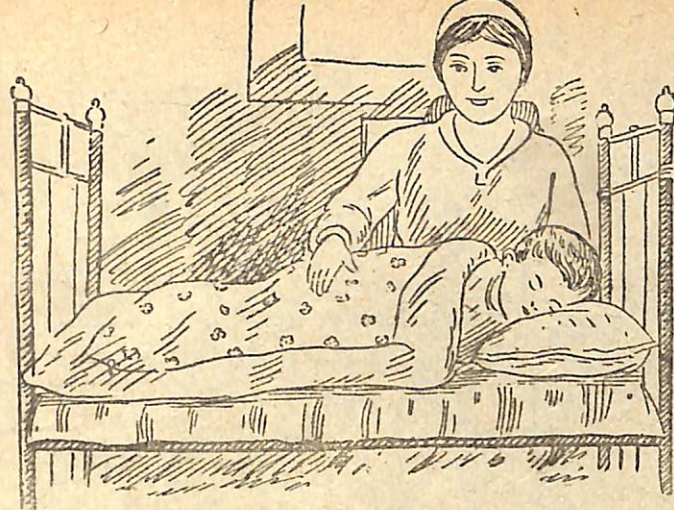

Տէս դեղնամորթ մայրիկին՝
Ի՛նչ ե յերգում բալիկին.

Զի՛ն-ձի՛ն
Յո՛ւ-ձի՛ն,
Ի՛նչ ծանր բեռ ե
Դրած իմ վզին:
Մեծացիր, բալիկ,
Որերը դալիք
Ձեն լինի ախպես.
Յեղբայրներ ունես
Քեզ կուռ ու կոնակ...
Մենակ չես, մենակ...
Զի՛ն-ձի՛ն
Յո՛ւ-ձի՛ն...

Տէս սպիտակ մայրիկին՝
Ի՛նչ ե յերգում փոքրիկին.

Բա՛յ-բա՛յ,
Ի՛մ Լենիկ,
Շուտով մեծանաս.

Ուժեղ պատանի,
Բանվոր կղաոնաս.
Բայց չմոռանաս—
Յեղբայրներ ունես,
Նրանց ել պիտի
Լույս աշխարհ հանես...

Բա՛յ-բա՛յ,
Ի՛մ բալիկ,
Բա՛յ-բա՛յ,
Ի՛մ Լենիկ:

24. ԴԺՎԱՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Քեռի Թումի ընտանիքը մեծ ե, կարիքն—անպակաս:
Նա ծանր աշխատանքով ե վաստակում իր որվա ապրուստը:

Քեռի Թումը ծխեկույզ մաքրող ե. նա իր տղային,
փոքրիկ Զիմին, ընտելացնում ե այդ աշխատանքին.

Զարեցարձ, II գաւ.—2

Հատ կցանկանար նրան աշխատանքի հրահել, բայց ըստիպված եր:

Ամբողջ օրը նրանք աշխատում են բարձր շենքերի կտուրների վրա: Նրանք յերկուսն ել սև են, ինչպես ծխնելույզի պատերը:

Աշխատանքը ծանր է, իսկ փոքրիկի համար ուղղակի անտանելի:

Քեռի Թոմը յերկար պարանը կապում է Զիմի մեջքին և իջեցնում նրան ծխնելույզի մեջ: Զիմը փոքրիկ թաթիկներով մաքրում է ծխնելույզի պատերի մուրը:

Ծխնելույզից Զիմը դուրս է գալիս բոլորովին սևացած ու մրտաված:

Նա ազահարար սկսում է շնչել մաքուր ոդր:

— Այստեղ լավ է, հա՞, Զիմ, — հառաչում է հայրը:

— Շատ լավ է, — ասում է Զիմն ու աշխատում ուրախ յերևալ:

Աշխատանքը ծանր է, բայց Զիմն անտրտունջ ողնում է հորը:

ԲԱՌԱՐՄՆ

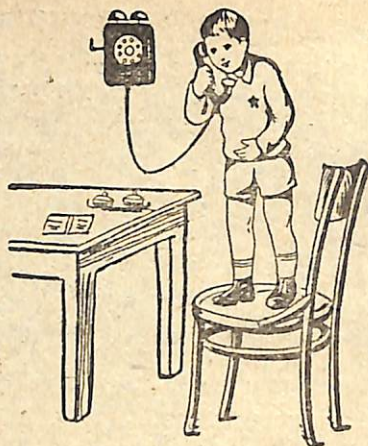
1. վաստակել — ձեռք բերել, ստանալ:
2. ընտելացնել — վարժեցնել, սովոր դարձնել:
3. Անտրտունջ — առանց տրտնջալու, զգուհեղու:

25. ՏԵՐԵՎԱԹԱՓ

— Ա՛յ փոքրիկներ, ա՛յ սիրուններ, — Ասավ քամին տերևներին.

— Աչունն յեկավ, մոտ է ձմեռ,
Ի՞նչ եք դողում ծառի ծերին:
Վոսկի, դեղին, վառ ծիրանի
Գույներ հագեք խայտաբղետ
Ու ճյուղերից ձեր մայրենի
Յեկեք ինձ հետ, փախեք ինձ հետ...
Յեկեք տանեմ հեշտ ու անթև,
Անհետ ճամփով, անհայտ տեղեր,
Ձեք իմանա այսուհետև
Ել ինչ ե դող, ինչ ե ձմեռ...

Տերևները հենց լսեցին,
Նախշուն-նախշուն գույներ հագան,
Սվախալով տխուր յերգեր՝
Քամու թևին թռան փախան:

26. ՀԵՌԱՆՈՍԸ

Տանը մարդ չկար: Լեւիկը մնացել էր մենակ: Հանկարծ հայրիկի սեղանի մոտ կախված հեռախոսը ծընդաց:

Լեւիկն ուրախացած բարձրացավ աթոռի վրա և հեռախոսի խողովակը վերցրեց:

«Ի՞նչ», — լսվեց խողովակի միջից:

Լեւիկն ահանջ դրեց:

Վոչ վոք չխոսեց: Միայն «գրոռոռ» էր լսվում:

Լեւիկը ժպտաց և հայրիկի նման հարցրեց.

— Կենտրո՞ն... Կենտրո՞նն է:

Խողովակի միջից լսվեց.

— Այո՛:

Լեւիկը նորից ժպտաց ու մտածեց, թե ի՞նչ ասի ու միտքն ընկավ մորաքրոջ հեռախոսի համարը:

— Տվե՛ք, խնդրեմ, 16:

— Պատրաստ է, — պատասխանեցին խողովակից: Նորից լսվեց, «գրոռոռ»...

— Սարգսյանի բնակարանն է. ո՞վ է խոսում, — հարցրեց մեկը:

Լեւիկը ձայնից ճանաչեց մորաքրոջը:

— Յես եմ խոսում, մորաքույր — Լեւիկը:

— Ի՞նչ կա, Լեւիկ ջան: Լա՞վ ես:

— Լավ եմ, մորաքույր: Դու ի՞նչպես ես:

— Լավ եմ, — ծիծաղեց մորաքույրը:

Լեւիկը մտածեց՝ ել ինչ ասի ու հիշեց, թե ինչպես մայրը յերբեմն խոսում էր, և ասաց.

— Եսոր, մորաքույր, համեցե՛ք մեզ մոտ ճաշիչ Անպատճառ: Թող Անիկն էլ դա, Նինեյն էլ, Նինելի հայրիկն էլ... Չուշանա՞ք հա՛. կսպասենք...

Վերջացրեց, խողովակը կախեց և ուրախ-ուրախ իջավ աթոռից: Նա ուրախ էր, վոր կարողացավ առանց մայրիկի և հայրիկի ոգնության խոսել:

«Իսկ մայրիկն ասում է, թե չես կարող մենակ խոսել... Տեսա՞ր»...

Ճաշին մորաքույր Մարոն, նրա աղջիկները՝ Անիկը, Նինելը, և Նինելի հայրիկը յեկան:

— Ես ի՞նչպես ե, վոր մեզ հիշեցի՞ք, — ասաց մայրիկը:

— Հրավիրեցի՞ք ճաշի, մենք էլ յեկանք, — պատասխանեց մորաքույր Մարոն:

— Յե՛ս եմ հրավիրել, մայրի՛կ, յես, — ասաց Լեւիկը: — Հեռախոսով հրավիրեցի:

27. ՅՈՐԱՏԵՐՆ ՈՒ ԶԱՂԱՅՊԱՆԸ

1

Մեկը ցորեն տարավ ջաղաց:

Եղ ցորենից ալյուր աղաց:

Ջաղացպանն էլ բաղարջ յեվեց:

Թոնրից հանեց, մեջտեղ դրեց:

— Սբի պատմենք մի-մի լավ բան:

Ամբ քնե՛ք ուր, գուրեկան,

Ես բաղարձը թող նա ուտի.
Ու չնայենք զորթի, սուտի:

2

Յորնատերը՝ թե յես կասե՛մ.
Ջաղացականը՝ թե կլսե՛մ:
— Մենք ունեյինք մի մեծ աքլար,
Վորի նմանն մի տեղ չկար.
Հերու եր, թե մեկել տարին,
Գեռիս հեծավ եղ աքլարին,
Գնաց Լոռի՝ ցորեն բերի:
Ճանապարհին չի նկատում—
Մի գայլ ձիու կողքն ե ուտում,
Գնում քեռիս ուռ ե բերում.
Ու աքլարի կողը գործում.
Նորից հեծնում եղ աքլարին,
Ման ե գալիս կլոր տարին,
Ու հազար փութ ցորեն բարձած,
Ինքն ել բեռան վրա նստած՝
Գալիս կանգում ե մեր դռան:
Մենք շինեցինք մի յեկարան,
Յելանք, քեռուս ներքե բերինք,
Բեռով ցորենն ել ներս դրինք:
Են ցորնիցն ե, վոր դու ահա
Ես բաղարձն ես թխել հիմա:

3

Ջաղացականը՝ թե յես կասեմ.
Յորնատերը՝ թե կլսեմ:
— Մենք ունեյինք մի մեղրաճանձ,
Համ պող ունեւ, համ ել ախանջ.
Մեկ որ ճանձը փախավ տանից,
Հորս պարապ արավ բանից.
Հայրս քրտնած դարձավ զեղը.

Մորիցս առավ մեծ ասեղը,
Տարավ տնկեց գոմի կտրան.
Ու զույգ վոտով յելավ վրան.
Տեսավ հեռուն՝ դաշտի միջին,
Վոր գութան են լծել ճանձին:
Տուն տնովի դաշտ վազեցինք,
Պոչից բռնած տուն քչեցինք:
Տրորել եր ճանձն իր ուսը,
Ջարդեց մայրս տան ընկուզը
Ու ընկուզից հանած յեղը,
Քսեց ուսի ցաված տեղը:
Իսկույն ուսից բուսավ մի ծառ,
Ծառին իջավ ագռավը թառ.
Մի հողի կոշտ քեռիս առավ,
Ես ագռավին վրա արավ.
Կոշաը ցրվեց, դարձավ մի հող՝
Մի որավար վարելահող:
Յերբ վոր յեկավ, հասավ մարտը,
Յորեն արինք մենք են արտը.
Մտանք հունիս, ընկավ քաղը,
Յես վեր առա սուր մանգաղը,
Մտա արտը ու քաղեցի,
Բայց դեմ ընկա մի մեծ քարի—
Քարի վրա փորված գրի.
«Ա՛յ ցորնատեր, վա՛յ քո բանին,
Բաղարձը տուր ջաղացականին»:
Յորնատերը դեմքը կախած,
Ալյուրն առավ, գնաց քաղցած:

Ա.Ռ.ԱԾ. — Սուտ ասողի տունը կրակ ընկավ,
վոչ վոք չհավատաց:

Բասարգեհարի շրջանի յայլաներում հանկարծակի
տառնամանիք սկսվեց և ձյուն տեղաց: Մեծ Աղիզլու
գյուղի կոլտնտեսականները շատ անհանգստացան: Նը-
րանց անասունները սարումն էյին: Թե անասունների և
թե կոմյերիտական հովիվ Այդին Մամեդովի վիճակը
լուրջ եր:

— Կկոտորվեն անասունները, — ասում էյին նրանք:

— Այդինն ինքն ել կառուի մինչև ոգնության հաս-
նենք, — խոսում էյին մյուսները:

Մինչ այդ, Այդին Մամեդովը դիմանալով բուք ու
բորանին, հաջողությամբ գյուղ իջեցրեց իր նախիրը:

Կոլտնտեսականներն ուրախ դիմաւորեցին Այդի-
նին և գովեցին նրա քաջությունը:

Յերբ անասունները դոմերն արին, պարզվեց, Վոր
կովերից մեկը չկա:

Հովիվն առանց հանգստանալու նորից սար բարձ-
րացավ: Յերկար վորոնելուց հետո գտավ կովը ձյան
տակ:

Նա կրկին գյուղ վերադարձավ, անկողին վերցրեց
ու նորից սար դնաց:

Գիշերը մնաց կովի մոտ, տաքացրեց ու կերակրեց
նրան: Յուրաքանչեք նրա մատները, սակայն Այդինը
դիմացավ և փրկեց կովին:

Հերոս հովիվն պարզեւատրեցին և ուղարկեցին
բուծվելու:

Ժողովուրդը դնահատեց իր արժանավոր զավակին:
Այդին Մամեդովը Խորհրդային Հայաստանի աշխատա-
վորության կողմից ընտրվեց Խորհրդային Միության
Գերագույն Խորհրդի ղեկավար:

ԲԱՌԱՐԱՆ

1. Վիճակը լուրջ եր — դրությունը վատ եր:
2. Վորոնել — փնտրել:

Վարի, դութան ջան, վարի,
Շատ ե դժվար ես տարի:

Պապին տարան քյոխվի դուռ,
Հարկ են ուղում. — Տուր, հա՛ տուր...

— Կտամ, քյոխվա, փող չունեմ...

— Չունե՞ս, Շեկոն կտանեմ:

— Աման, քյոխվա, քեզ դուրբան,

Շեկոն դնա թող դութան,

Գարնան անենք վար ու ցանք,

Կալը կալսենք բերենք, տանք:

Գարունը յետ դառավ ել,

Դութան լծվեց՝ հորովել...

— Վարի, դութան ջան, վարի,

Դատենք ցորեն ու դարի,

Տանենք, ածենք քյոխվի փեշ,

Վոր չտանի մեր դոմեշ:

ԲԱՌԱՐԱՆ

1. Քյոխվա — տանուտեր՝ հին դյուղում:
2. Կալսել — ծեծել (հացահատիկը):

30. ՔՆԱՐԻԿԸ ՀԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ

1

Թաղավորի ժամանակ հայրս գրաչաբեր, խելմայ-
րըս՝ դերձակուհի: Հայրիկս հեղափոխական աշխա-
տանք եր տանում: Յե՛ս տասներկու տարեկան էյի,
յերբ այս դեպքը պատահեց:

Մի յերեկո հայրս ուրախ-ուրախ ներս մտավ ու

Մորս ականջին չչնջաց (այդ Ժամանակ յետ ննջում ե-
լի) :

— Ճարեցի. վաղը հազար թուղթիկ ենք տպելու:
Մեր ընկերներն այդ թուղթիկները կըրեն բանվորնե-
րին:

Նա արձձե տառերը թափեց սեղանին:

Յես գլխի ընկա. այդ տառերով հեղափոխական
բանվորները թուղթիկներ եյին տպելու թագավորի
դեմ:

Քնեցի: Մեկ ել քնիս մեջ զգացի, վոր մեկը շար-
ժում է բարձս: Աչքերս բաց արի— տեսնեմ մայրիկս
սիրթնած կանգնել է գլխավերևս ու ինչ—վոր բան է
թագցնում բարձիս տակ: Հարևան սենյակում ծանր
կոտնածայն լսեցի:

— Մայրիկ, — հարցնում եմ կամացուկ, — ի՞նչ է
բլատահել:

— Վոչինչ, դու քնիր, աղջիկս, տունը թողարկում
են: Ո՞վ գիտե, դուցե թե քեզ ձեռք չտան...

Ձեռքս կոխեցի բարձիս տակ— տեսնեմ կապոցով
տառեր են:

Ի՞նչ անեմ, — մտածում եմ: — Յեթե գտնեն՝ վայ
մեզ: Պահե՞մ, բայց վո՞րտեղ: Պահարանո՞ւմ: Վառա-
քանո՞ւմ... Իսկ յեթե գտնեն...

2

Հանկարծ գլխի ընկա: Լուսամուտում դրված է կա-
թով լիքը կճուճը: Մոտեցա մի լավ խմեցի կաթը, կը-
ճուճում կաթը պակասեց, և յես տառերը կճուճի մեջն
ածեցի: Հանգստացա ու նորից պառկեցի իմ մահճակա-
լում:

Ներս մտան վոստիկանները, տակն ու վրա արեցին,
ինձ ել տեղիցս հանեցին: Յերբ քրքրում եյին անկո-
ղինս, մայրս դողում եր, իսկ հայրիկս գունատված
կանգնել էր:

Բան չգտան և դժգոհ հեռացան:

— Ա՛յ քեզ բան, — ասաց հայրիկը ժպտալով. —
տառերը կարծես թե չըացել են:

Յես քրքջացի ու գոռացի.

— Վոչ թե չըացել են, այլ կաթի մեջն են տառերը:
Հայրիկս վազեց, վերցրեց ծանր կճուճն ու հարց-
րեց.

— Ուրեմն, Քնարիկ, դո՞ւ յես այստեղ թագցրել:
Իմ ուրախությանը չափ չկար:

Մայրիկս անվերջ համբուրում եր ինձ, իսկ հայրի-
կըս սեղմեց կրծքին ու ասաց.

— Ապրես, աղջիկս, դու լավ հեղափոխական կը-
դառնաս:

ԲԱՌԱՐԱՆ

1. Գրաշար— տպարանում տառերը շարող:
2. Թուղթիկ— անցյալում հեղափոխական բնույթի կոչ՝ թեր-
թիկներ:

Յելի՛ր, ում կյանքը անիծել է,
Ով ճորտ է, մերկ է և ստրուկ:
Արդեն վառվում են մեր սրտերը,
Արդեն կռվի յենք մենք ձգտում:

Այս հին աշխարհը կփոքենք մենք
Մինչև հիմքերը և հետո
Մեր նոր աշխարհը կշինենք մենք,
Ուր վոչ ստրուկ կա, վոչ դժգոհ:

Սա յե վերջին կռիվը
Յեվ պայքարը մեր մեծ,
Ինտերնացիոնալը
Աշխարհը կփրկե:

32. ԱՅԴ ԱՆՈՒՆԸ ԶՆՁԵԼ ՁԻ ԼԻՆԷ

(Իտալական բանուում)

Մեկ անգամ ինձ ձերբակալեցին և ուղարկեցին
բանտ: Շատերի հետ բանտարկված եր նաև մեկ զին-
վոր: Գիշերը նա շատ անհանգիստ քնեց: Շատ եր դեմ-
դեն դնում և սեղանն ու աթոռը շարժում:

Հուսարացին յես նրան հարցրի.

— Ինչո՞ւ եյիր գիշերն անհանգիստ:

Նա չպատասխանեց, մեղմ ժպիտով նայեց ինձ ու
քիտով ցույց տվեց դեպի պատը:

Պատի վրա խոշոր տառերով գրված էր.

— Կեցցե՛ք Լենինը:

— Ո՞վ է դրե՛լ, — հարցրի նրան:

— Յես, — հպարտությամբ պատասխանեց նա:

Շուտով զարթնեցին և մյուս բանտարկյալները:
Բոլորը կարդացին զինվորի գրածը: Ներքին մի լուռ
հրճմանքով նրանք հայանում էյին իրենց խոր հարգան-
քը դեպի այդ անունը:

Գիշ հետո ներս մտավ բանտի վերահացուն: Նա
նույնպես կարդաց պատի վրա գրածը:

— Ո՞վ է դրե՛լ, — զայրույթով հարցրեց նա:

Բոլորը լուռ էյին:

Վերահացուն բերել տվեց մի ներկարար, վորը
ներկով ծածկեց գրված բառերը:

Յերը չօրացավ ներկը, նրա տակից նույնությամբ
կարդացվում էր.

— Կեցցե՛ք Լենինը:

Կատաղած վերահացուն կրկին անգամ ներկով
ծածկել տվեց գրվածը:

Սակայն ներկը չօրանալուց հետո նորից պարզ
կարդացվում էր.

— Կեցցե՛ք Լենինը:

Կատաղությունից իրեն կորցրած վերահացուն

այս անգամ քարտաշ բերել տվեց և հրամայեց քերել գրածը:

Քարտաշը քերեց պատին գրված տառերը: Տառերը փոս ընկան և չնայած գույնը դեցեցին, բայց այս անգամ տվելի պարզ ելին կարդացվում:

— Կեցցե՛ք Լենինը:

Զինվորը ժպտաց և հրձվանքով բացականչեց.

— Այդ անունը ջնջել չի լինի:

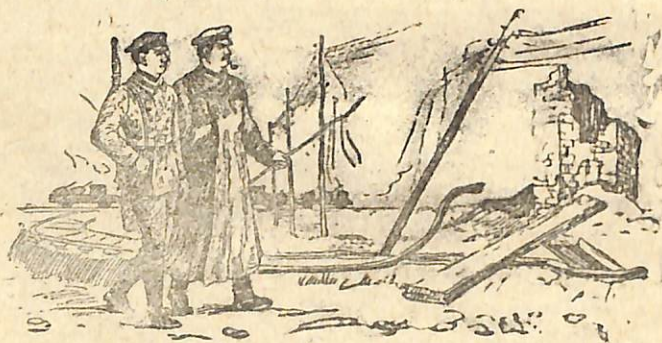
ԲԱՌԱՐԱՆ

1. Ձերբակալել — բռնել, բանտարկել:

2. Հրնվաճախ — ուրախութիւն, ցնծութիւն:

33. ԸՆԿԵՐ ՍՏԱԼԻՆԸ ՑԱՐԻՑԻՆՈՒՄ

Ցարիցիներ չըջապատված եր թշնամիներով: Կարմիր բանակայինները կոպում ելին հերոսաբար: Նրանցից մեկն մեկի մեջ կար միայն մեկ ցանկութիւն. Ցարիցիներ հանձնել թշնամուն:

Յեթե Ցարիցիներ հանձնվեց թշնամուն, այդ նշանակում էր՝ ճանապարհը դեպի Մոսկվա փակել և ժողովրդին թողնել առանց կենսամթերքի:

Կարմիրները համաքելով իրենց ամբողջ ուժերը, պաշտպանեցին Ցարիցիներ սպիտակներից: Սարսափելի դժվար եր այդ, վորովհետև թշնամու բանակն իր թվով տասն անգամ չատ եր կարմիրներից:

Սակայն ընկեր Լենինը գիտե՛ր՝ ով կարող է փրկել Ցարիցիներ: Նա այնտեղ ուղարկեց ընկեր Ստալինին:

Ստալինը կանգնեց մեր զորքերի գլուխը, իսկ նրա ողնականները յեղան Վորոշիլովը և Բուդյոնին:

Ստալինը և Վորոշիլովն անմիջապես անցան Կովկաս դաշտը:

ԸՆԿԵՐ ՍՏԱԼԻՆԸ ԵՎ ԸՆԿԵՐ ՎՈՐՈՇԻԼՈՎԸ ՑԱՐԻՑԻՆԻ ԽՐԱՄԱՏՆԵՐՈՒՄ

Յերբ մարտիկները տեսան Ստալինին և Վորոշիլովին, նրանց ուժը կրկնապատկվեց: Նրանք մոռացան քաղցն ու հոգնածութիւնը: Ամեն մեկը պատրաստ եր կովկաս թշնամու տասը զինվորի դեմ:

։ Բայց ուր Գործընդհատման դիմագրիտ եղբայրն էր
 րա ուր — ճշտաւ, յարա, Կ ազն եզր ղգեւումը —
 ... Բայց ղգեւումը, ճշտաւ, ճշտաւ —

։ Եզրը տկոնում
 ինչպիսիք ճշտաւ Կ եզրնեմքի Բայցումն եղբայրն էր
 — ուրում Բայցումն էր Կ յարա ղգեւումն Բայցումն էր
 ։ Բայցումն էր Կ յարա ղգեւումն Բայցումն էր

։ Բայցումն էր Կ յարա ղգեւումն Բայցումն էր
 ։ Բայցումն էր Կ յարա ղգեւումն Բայցումն էր
 ։ Բայցումն էր Կ յարա ղգեւումն Բայցումն էր

։ Բայցումն էր Կ յարա ղգեւումն Բայցումն էր
 ։ Բայցումն էր Կ յարա ղգեւումն Բայցումն էր
 ։ Բայցումն էր Կ յարա ղգեւումն Բայցումն էր

ՈՎՍՏՅՈՒՆ ԴԳՆՆՈՒՄՆԵ . 98

։ (Եզրնեմքն, Եզրնեմքն) Եզրնեմքն — Եզրնեմքն . 9
 ։ Եզրնեմքն Եզրնեմքն Եզրնեմքն Եզրնեմքն — Եզրնեմքն . 10
 ։ Եզրնեմքն Եզրնեմքն Եզրնեմքն Եզրնեմքն — Եզրնեմքն . 11

ՆՈՐԱՄԱՅ

։ «Եզրնեմքն Եզրնեմքն» Եզրնեմքն Եզրնեմքն Եզրնեմքն
 — Եզրնեմքն Եզրնեմքն Եզրնեմքն Եզրնեմքն Եզրնեմքն
 ։ Եզրնեմքն Եզրնեմքն Եզրնեմքն Եզրնեմքն Եզրնեմքն

— Եզրնեմքն Եզրնեմքն Եզրնեմքն Եզրնեմքն Եզրնեմքն
 ։ Եզրնեմքն Եզրնեմքն Եզրնեմքն Եզրնեմքն Եզրնեմքն
 ։ Եզրնեմքն Եզրնեմքն Եզրնեմքն Եզրնեմքն Եզրնեմքն

— Եզրնեմքն Եզրնեմքն Եզրնեմքն Եզրնեմքն Եզրնեմքն
 ։ Եզրնեմքն Եզրնեմքն Եզրնեմքն Եզրնեմքն Եզրնեմքն
 ։ Եզրնեմքն Եզրնեմքն Եզրնեմքն Եզրնեմքն Եզրնեմքն

Եզրնեմքն Եզրնեմքն Եզրնեմքն Եզրնեմքն Եզրնեմքն
 ։ Եզրնեմքն Եզրնեմքն Եզրնեմքն Եզրնեմքն Եզրնեմքն
 ։ Եզրնեմքն Եզրնեմքն Եզրնեմքն Եզրնեմքն Եզրնեմքն

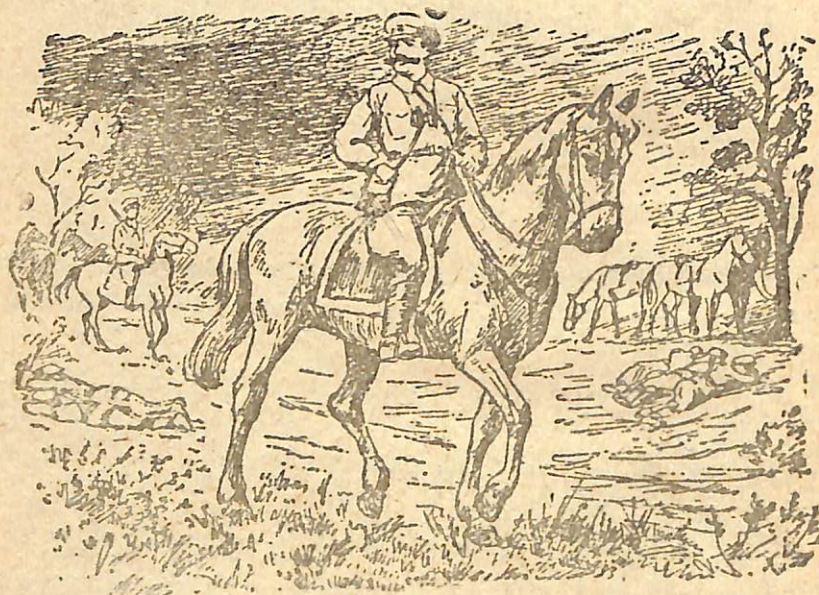

Ամբողջ ջոկատն անդուստի հեղեղը նման վազ ամլեց իր անվեհեր հրամանատարի հետեւից:

Սպիտակները լավ ջարդ կերան և հետ չպրտվեցին:

ԲԱՌՅՐԱՆ

1. Առաջապահ — առջևի, սկզբից գնացող:
2. Խուճապ — չփոթաթյուն, խառնակություն:
3. Անվեհեր — անվախ:
4. Անգուստ — չղսավող, ուժղին:
5. Մարտ — կռիվ:

37. ԲՈՒԳՅՈՆՆԻՆ ՅԵՎ ՍՊԻՏԱԿՆԵՐԸ

Այնպես պատահեց, վոր հետախուզության Ժամանակ Բուդյոննին մի դյուղ մտնելիս՝ դեմ առ դեմ հանդիպեց սպիտակներին: Խուճապել անհնար եր,

սպիտակները կկրակեյին հետեւից՝ կսպանեյին:

Բուդյոննին մտածեց... «Կորած ենք, յեթե հնարագետ չլինենք» — ու նայեց իր հետ ծուղակն ընկած ընկերոջ դեմքին:

Սպիտակները կարծեցին, թե իրենցից են, միայն անծանոթ: Ապա մի քիչ շփոթվեցին: Բուդյոննու ձին նման եր կարմիր բանակայինների ձիերին. պոչը խուզած եր:

— Ես ի՞նչ ե, ձիդ նման ե Բուդյոննու զինվորների ձիերին:

— Այո, — ընդհատեց Բուդյոննին, — սա յես խելեմ կարմիրներից:

Սպիտակները հալատացին, առանց մտածելու, վոր հետները խոսում ե հենց ինքը՝ Բուդյոննին:

— Դե, ներս յեկեք՝ ընթրենք, — հրավիրեցին նրանց:

Բուդյոննին ընկերոջ հետ ներս մտավ: Ընթրիքի Ժամանակ սպիտակները գովում եյին իրենց գլուխը:

— Բուդյոննուն ճանաչում ենք. ձին ել ե ծանոթ: Վոր հանդիպենք՝ վողջ-վողջ կրոնենք:

— Յես ել եմ ճանաչում, — ասաց Բուդյոննին: — Մի անգամ ուզում եյին դերի վերցնել, բայց ձեռքիցս չուտ դուրս պրծավ:

Գիչ հետո Բուդյոննին և ընկերը բակ դուրս յեկան: Վոչ վոք չկար: Նրանք թռան ձիերին ու անհետացան:

Այս հանդիպումը դուր չանցավ. նա վերցրեց մի վաշտ ու հարձակվեց այն գյուղի վրա, վորտեղ քիչ առաջ ընթրում եր սպիտակների հետ:

Սպիտակները դիմադրեցին, բայց դուր: Բուդյոննին բոլորին դերի վերցրեց:

38. ՉԱՊԱՅԵՎ

Մեկ անգամ Չապայեվը մարդատար ավտոմոբիլով գնաց հետախուզության:

Շուտով նա մոտեցավ մի գյուղի: Հավանական է, ինչ որ այդտեղ մերոնք կլինեն, մտածեց նա և կարգադրեց չոֆերին ավտոյով մտնել գյուղը:

Հանկարծ փողոց թափվեցին սպիտակները: Ճանաչելով Չապայեվին՝ նրանք հարձակվեցին ավտոմոբիլի վրա:

— Չե՞ս ազատվի մեր ձեռքից — գոռում էին սպիտակները:

— Ավտոն վարել չըջանա՞ն, — կարգադրեց Չապայեվը չոֆերին և սպիտակներին դիմավորեց գնդացրային կրակով:

Շոֆերն ավտոն սլատում եր գյուղի շուրջը, իսկ Չապայեվը կառն գնդացրին, գնդակներով հնձում եր սպիտակների շարքերը:

Սպիտակները խուճապի մասնվելով նահանջեցին:

39. ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

Այսօր նորից ենք տոնում
Քո մեծ տոնը, Հոկտեմբեր.
Դու տվել ես բոլորին
Յերջանիկ կյանք, լավ որեր:

Մեր յերկիրը լայնարձակ
Ծաղկափթիթ մի պարտեզ,
Ուր պայծառ է կյանքը նոր
Վառ արեւի լույսի պես:

Քեզ ծնել են ու սնել
Լենին պապին թանգազին
Յեւ հարազատ Ստալինը —
Առաջնորդը մեր անգին:

Այսօր, զվարթ քո տոնին,
Առած կարմիր դրոշներ,
Մենք գոչում ենք միաձայն՝
Կեցցե՛ կարմիր Հոկտեմբեր:

40. ԸՆԿԵՐ ՈՐՁՈՆԻԿԻՁԵՆ ՅԵՎ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԸ

«Մամատուչկա» գործարանի պիոներները 1934 թվի ամառը հանգստանում էյին ծովափի լազերներից մեկում: Լազերից մի քանի կլիմատոր հեռու, սանա-տորիայում հանգստանում էր ընկեր Սերգո Որժոնիկի-ձեն:

Պիոներները վորոչեցին պատգամավորներ ուղար-կել ընկեր Որժոնիկիձեյի մոտ խնդրելու, վոր նաներկա լինի լազերի փակման հանդեսին:

Պիոներները իրենց հետ ընկեր Որժոնիկիձեյին նը-վերներ տարան— ծաղիկներ և մետաքսյա փողկապ՝ պիոներական նշանով:

Պիոներները հանդիպեցին ընկեր Որժոնիկիձեյին խճուղու վրա, ավտոմոբիլում: Որժոնիկիձեն տեսնելով նրանց՝ նշան արեց շոֆերին, վոր մեքենան կանգնեցնի: Մեքենան կանգնեց, և ընկեր Որժոնիկիձեն սպասում էր, թե ի՞նչ պետք է ասեն պիոներները: Բայց բոլորն ուրախությունից չգիտեյին՝ ինչից սկսել:

Ընկեր Որժոնիկիձեն զգալով այդ, ասաց,

— Համարձա՛կ, համարձա՛կ, տղաներ, ի՞նչ եք ամաչում,— և ապա դուրս դալով ավտոյից՝ մեկ-մեկ դրկեց պիոներներին և սկսեց ուրախ զրուցել նրանց հետ: Պիոներները սիրտ առան և իրարից առաջ ընկնե-լով՝ հանձնեցին նվերները: Ամեն մեկն ուղղում էր մի խոսք ասել ընկեր Որժոնիկիձեյին: Վերջում արդեն պատգամավորներից մեկը հայտնեց.

— Ընկեր Որժոնիկիձե, չատ ենք խնդրում լազերի փակման հանդեսին մեզ մոտ դալ:

— Խոսք չեմ կարող տալ, բայց ամեն կերպ կաշ-խատեմ,— պատասխանեց ընկեր Որժոնիկիձեն:

Լազերի փակման ուրը մի նախակ կանգնեց նախա-հանգստում: Նախակում հինգ հատ մեծ արկղ կար, իսկ արկղների մեջ խմորեղեն և այլ նվերներ: Այս բո-լորն ուղարկել էր ընկեր Որժոնիկիձեն:

Ընկեր Որժոնիկիձեն նամակով ներողություն էր խնդրել, վոր դրադված լինելու պատճառով չի կարող ներկա գտնվել հանդեսին:

41. ԸՆԿԵՐ ԿԻՐՈՎԸ ՄԵՁ ՄՈՏ

Յերբ յես փորրիկ էյի, մանկապարտեզ էյի հա-ճախում: Մի անգամ մեր դաստիարակչուհին ասաց.

— Հենց հիմա մեզ մոտ կգա ընկեր Կիրովը:

Յերեկոյան ժամը վեցին մանկապարտեզի դանդը տվին: Մենք յերկու կողմից շարվեցինք դռան մոտ, փերցրինք դրոշակներ և չունչներս պահած սպասում էյինք:

Դուռը բացվեց և ներս մտավ ընկեր Կիրովը: Նա կանաչ գլխարկ էր դրել, թեթև վերարկու և յերկարա-վիզ դեղին կոշիկներ էր հագել: Նա շատ ուրախ էր: Մենք ծափ տվինք, փերցրինք դրոշակները և սկսեցինք «Խնտերնացիոնալ» յերգել: Ընկեր Կիրովն էլ մեզ հետ յերգում էր:

Սկսեցինք քայլել: Ընկեր Կիրովն առաջնայում էր,

Թե ինչպես ենք քայլում, ապա կանգնեց առաջին շարքում և սկսեց մեզ հետ քայլել: Քայլելուց հետո դնացինք սեղանատուն: Ընկեր Կիրովին ել յեկավ: Մենք պտտվում եյինք նրա շուրջը:

Ահա մենք մտանք սեղանատուն, իսկ ընկեր Կիրովը նստելու տեղ չունի, մեր աթոռակի վրա չի կարող նստել: Այն ժամանակ մենք ընկեր Կիրովի համար յեկեք մեծ աթոռ բերինք: Նա մեկի վրա նստեց, մյուսներն ել մոտեցրեց իրեն և նրանց վրա նստեցրեց ամենափոքր յերեխաներին:

Սերգեյ Միրոնովիչը մեզ հետ կարկանդակ եր ուտում և հեքիաթներ պատմում: Յերկու հեքիաթ յես մինչև այժմ ել հիշում եմ. մեկը նապաստակի մասին եր, վորի ականջներն ու պոչը կտրված եյին, իսկ յերկրորդը՝ ծուռվոտանի արջի մասին, վորը փեթակներից մեզը եր գողանում:

Հետո խաղացինք «Սահմանապահներ» պիեսը: Ընկեր Կիրովը գլխավոր սահմանապահն եր, իսկ մենք՝ նրա օգնականները: Ընկեր Կիրովը յերկար ժամանակ խաղաց մեզ հետ, իսկ հետո սկսեց հրաժեշտ տալ և

Հերթով բոլորիս բռնեց և բարձրացրեց: Ինձ ել բարձրացրեց, կամացուկ ցած դրեց և ձեռքս սեղմեց:

Մենք դրոշակներ վերցրինք և ընկեր Կիրովի հետ փողոց դուրս յեկանք: Նա ավտոմոբիլ նստեց, ձեռքը թափահարեց ու գնաց:

42. ԾԱՂԻԿՆԵՐԸ

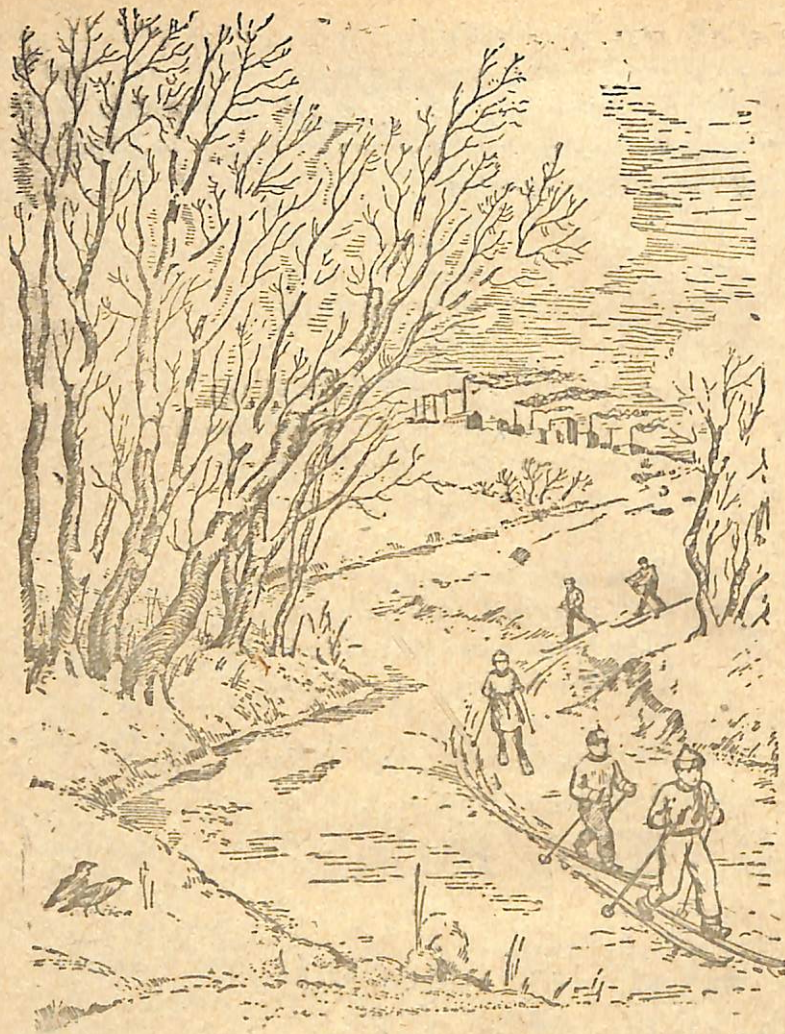
— Ո՞ւր գնացին ծաղիկները:
— Սո՛ւս, քնած են հողի տակ,
Տաք ծածկված վողջ ձմեռը
Զյուն ծածկոցով սպիտակ:

Կզա դարնան արևն ել յետ
Իր շողերով կենդանի,
Զմռան սաստիկ ցրտերի հետ
Զյուն-ծածկոցը կտանի:

Յելե՛ք, կասի, ի՜մ մանուկնե՛ր.
Յեվ հենց նրանք իմանան,
Դուրս կհանեն գլխիկները,
Աչիկները կբանան:

43. ԶՄՌԱՆ ԳԱԼԸ

Զմռան գալն ամենից չուտ իմանում են թռչունները: Աչունը գալուն պես, նրանց մեծ մասը խումբ-խումբ չվում ե գեպի տաք յերկրներ: Կան թռչուններ ել, վոր չեն չվում. նրանք ձմեռը մնում են մեզ մոտ: Աչնան վերջը նրանց փետուրներն ավելի յեն շաաանում ու յերկարում:

Աշնան վերջը ծառերի տերևները թափվում են և Նրանք մերկանում են ու կտեսն սպառազատվում են քնի, մինչև վոր դարնան արևը նորից նրանց զարթեցնի: Կեղևը վերադրվի նման պինդ փաթաթված է ծառին և չի թողնում, վոր ծառը մրսի ձմռան ցրտերից:

Աշնանը վայրենի կենդանիների մորթիները ծածկվում են խիտ ու յերկար մազերով:

Նրանք իրենց համար շինում են տաք վորջեր: Վորջերում մեծ քանակությամբ ձմռան պաշար են հավաքում. որինակ՝ սկյուռը հավաքում է ընկույզ, կաղին, սունկ և զկեռ: Նա ամբողջ ձմեռը նստած իր տաք վորջում՝ ուրախ-ուրախ կրծում է պաշարը և սպասում դարնան գալուն: Բայց բոլոր վայրենի կենդանիները ձմռան պաշար չեն հավաքում: Կան դադաններ, ինչպես աղվեսը, դայլը, վորոնք ամբողջ ձմեռը սոված փորով դես ու դեն են թափառում մի բան ճանկելու, մի բան ուտելու, վոր սովից չմեռնեն:

ԱՌՄԾ. — Ձմեռվա վարդը կրակն է:

44. ՃՊՈՒՌՆ ՈՒ ՄՐՁՅՈՒՆԸ

Թռի-վռի

Մի ճպրուռ

Վողջ ամառը

Շուռ ու մուռ,

Յերգեց, ճոռաց,

Ճոճոացի՝
 Մին ել, ըհը—
 Զմեռը
 Փռեց իրա
 Թեւերը,
 Բացեց գորգը
 Սպիտակ,
 Դաշտերն առաւ
 Զյունի տակի:
 Անցան պայծառ
 Որերը.
 Եւ Վո՞րն ասեմ,
 Եւ Վո՞րը,
 Յերբ ամեն մի
 Թփի տակ
 Թե՛ սեղան կար,
 Թե՛ ոթյակի:
 Յեկան որեր
 Յրտաշունչ,
 Ճպուռն ընկաւ
 Լուռ ու մունջ.
 Քաղցած փորին
 Եւ ի՞նչ յերգ—
 Յուրաք տարաւ
 Վրտ ու ձեռքի:
 Զը՛նգը-ըը՛նգը
 Դողալով,
 Ծա՛նր-ծա՛նր
 Սողալով,
 Նա մըջյունին
 Ասում եր.
 — Գլխիդ մատաղ,
 Սանամեր,
 Մի ճար արա՛

Շունչ առնեմ,
 Յրաից, սովից
 Զմեռնեմ.
 Կերակրի,
 Տաքացուր,
 Մինչեւ գարուն
 Ասրեցուր:
 — Ի՞նչ խաբար ե,
 Սանիկս,
 Զարմանում եմ,
 Զանիկս,
 Զաշխատեցի՞ր
 Ամառը,
 Ասա՛, ի՞նչ եր
 Պատճառը:
 — Եղպես բանի,
 Սանամեր,
 Եւ ժամանակ
 Ո՞վ ունի.
 Են խոտերում
 Բուրավետ
 Յերգում եյինք
 Մերոնց հետ...
 — Ուրեմն դո՞ւ...
 — Այո՛, յես
 Վողջ ամառը
 Դեն ու զես,
 Յերգում եյի
 Մշտապես:
 — Յերգո՞ւմ եյիր...
 Շա՛տ բարի:
 Այժմ ել բռնի
 Վերվերի,
 Քամին ծափ տա՛
 Դու պարի՛

1

Չորս սայլորդ եյինք, վարձով ապրանք եյինք տարել քաղաք, այնտեղից վերադառնում եյինք: Հուն-վար ամիսն էր: Անտառումն եյինք. մթնեց. պետք է ղեշերեյինք: Գրիգոր քեռին, վոր ամենիցս մեծն էր և մեր գլխավորը, մի հարմար բացատ ընտրեց:

Յեզնեքն արձակեցինք, ծառի ճյուղերից մի մեծ մտուր շինեցինք և յեզներին խոտ ու դարման տվինք: Յերկու հոգով սկսեցինք չոր ճյուղեր կտրատել ու փայտ հավաքել, իսկ մյուս յերկուսը յերկար ձողերով սայլերի մոտի ճյուղը մաքրեցին: Յերկու տեղ կրակ վառեցինք, մեկը յեզների այս կողմը, մյուսը՝ այն կողմը, վոր յեզները չմոտեն:

Գրիգոր քեռին հանեց պաշարը. լավ կերանք, մոտիկ աղբյուրից ել կուշտ ջուր խմեցինք, կրկին փայտ ավելացրինք և մեր յափնջիներում փաթաթված՝ կըրակի առաջ պառկեցինք:

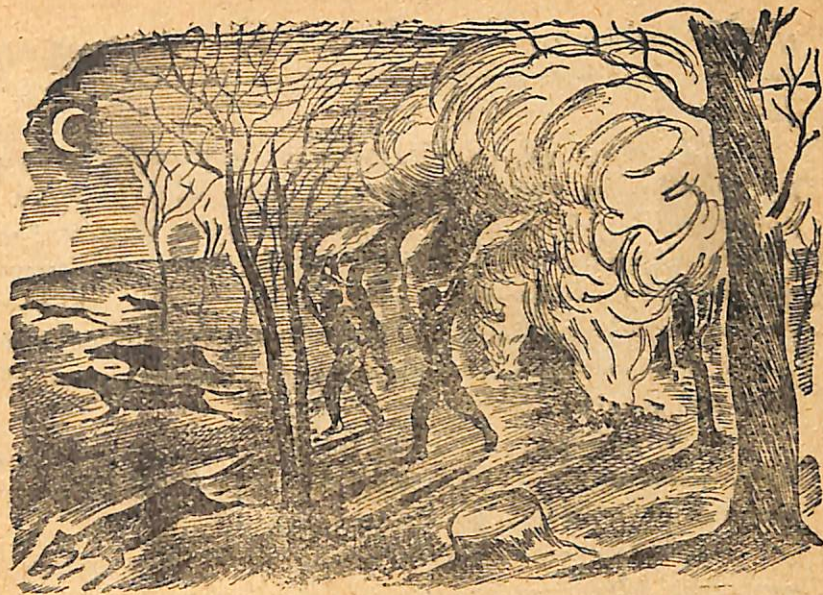
2

Շատ ժամանակ էր անցել թե քիչ, չգիտեմ, մեկ ել Մեկքոն ապերը դուռաց.

— Վեր կացեք, մի անաքանդներ, դայլերը յեկան, ի՞նչ պիտի անենք:

Հեռվից լսվում էր դայլերի վռոնացը. մեկը վոր սկսում էր, մյուսները շարունակում եյին. նրանց աչքերը մթնում պսպղին եյին տալիս: Յեզները թողել եյին իրենց խոտը և մեջքներն իրար արած, գլուխնե-րը կախած, անհանգիստ աչքերով դիտում եյին շուրջը և փնջացնում:

— Կրակը, կրակը մեծացրեք, թեթացրեք, — ձայն տվեց Գրիգոր քեռին արթնանալով: Նա իսկույն հասկացավ, թե ինչ և կատարվում:

Յերկու կրակի վրա ել փայտ լցրինք. կայծերը յերկինք բարձրացան: Գայլերը մոտեցել, չքաղաքեցին եյին մեզ. կրակի բոցով շատ լավ տեսնում եյինք նըրանց բաց բերանները և փայլուն աչքերը. սարսափով լսում եյինք և նրանց առամների չխկչխկոցը:

— Վա՛, Գրիգոր ջան, կորած ենք, ի՞նչ պիտի անենք, — ասում էր վախկոտ Մեկքոն ապերը:

— Մի վախենաք, վռչինչ չի լինի, — մօի հոտ են առել, անիրափներ... այ, մի հրացան լինեք հա՛... ասում էր քեռին հանգիստ ու վստահ:

3

Թե ինչքան ժամանակ տևեց ես սարսափը, չեմ կարող ասել... դայլերի ողակը հետզհետե նեղանում էր... ու այնքան ել չա՛տ եյին... յես յերեսուն ա-սեմ, դուք քառասուն իմացեք:

Յերբ դայլերն այնքան մոտեցել եյին, վոր կարե-

լի յեր փայտը չպրտելով հասցնել նրանց, քեռին հրամայեց, վոր վառվող ածխակոթերը չպրտենք գայլերի վրա:

«Դե շուտ» վոր ասեց, բոլորս ել վառվող փայտերը չպրտեցինք գայլերի վրա: Նրանց մեջ խակույն իրարանցում ընկավ ու հետ-հետ գնացին: Այդ միջոցին քեռին վերցրեց մի ահագին ածխակոթ և ուղղակի հարձակվեց ամենամոտ գայլի վրա: Սա սոսկալի վրոնոցով սկսեց փախչել, մյուսները հետևեցին նրան:

Հինգ րոպեյից հետո գայլերի վրոնոցը չատ հեռվից եր գալիս:

— Ել չեն դա, անհանգիստ մի լինեք, — ասաց քեռին, — տեսե՛ք՝ յեղներն ինչպես ուղղվեցին, հանգըստացան ու սկսեցին խոտ ուտել...

Իսկապես սպասեցինք տասը-տասնհինգ րոպե, և գայլերը չվերադարձան:

— Շատ ուրիշն ես, հա՛, Գրիգոր, — ասաց Մելքոն ապերն ուրախ ժպիտով:

Իսկ Գրիգոր քեռին փաթաթվել եր իր յապինջու մեջ և արդեն քնել եր:

46. ՊԱՌԱՎԻ ՀՈՐԹԸ

Ձյուն եր գալիս փաթիլ-փաթիլ,
Հետն ել անձրև կաթիլ-կաթիլ.
Այդ միջոցին մի պառավ կին
Հորթն եր փնտրում դաշտի միջին:

Կովը յեկավ տավարիցը,
Կուրծ ու ծծեր կաթով լիքը.
«Հորթուկս ո՞ւր ե», նա բառաչեց,
Խեղճ պառավին լացացրեց:

Ղազարոս Աղայան
(մանկական գրող)

Մինչդեռ այսպես պառավ ու կով
Վողբում եյին լաց ու կոծով,
Հանկարծ լավեց մի բարակ ձայն,
Կովն իմացավ, վոր հորթն ե այն:

Կովը վազեց բառաչելով,
Պառավն յետքից տընքտընքալով,
Կորած հորթը մորը գտավ,
Լիք ծծերը բերանն առավ:

Ծծեց բոլոր կաթն ու տկզեց,
Տանտիկնոջը բան չթողեց.
Բայց պառավը այս անգամին
Սիրով ներեց չար հորթուկին:

Ապրում էյին մի բազում կատուն ու աքլորը, չունն ու այծը: Յերեկոները մեկ-մեկ նրանք հավաքվում էյին ու զրույց անում իրենց դորձերի մասին: Մի բանում միայն նրանք չէյին համաձայնում—ի՞նչն է աշխարհիս յերեսին ամենից լավը:

— Կաթից լավ բա՛ն,— ասում էր մլավան կատուն:— Մուկն էլ լավ է, բայց բռնելը մի քիչ գլխափախանք է:

— Եհ, դու ել բան ասացիր. կաթն ի՞նչն է 'վոր. ա՛յ, ուրիշ բան է կորեկը կամ դարին,— վիճում էր փիսոյի հետ աքլորը:

— Դատարկ բաներ եք ասում, յեղբայրնե՛ր,— ընդհատում էր նրանց Բողարը.— փոսկո՛ր, այ ինչ եմ ասել, փոսկորին վոչինչ չի հասնիլ: Վոսկորի համը 'յես լավ գիտեմ. դուք ինձ հավատացե՛ք...

Այժը լսում էր, լսում ու միջուկը տմբամբացնելով խոսում.

— Դուք 'վոչ մեկիդ ձեր բերանի համը չգիտեք: Փափուկ ու թարմ խոտը վոչնչի հետ չեմ փոխիլ, մանավանդ յեթե բուրավեա է:

Վիճում են ու վիճում. իսկ թե ինչն է ամենից լավը, գեռ ես չեն վորոշել:

48. ՍՍՀՆԱԿԸ

Բլրակի լանջին ձյունը սառել էր, պսպղում, պեծպեծին էր տալիս:

— Տղե՛րք, դնանք սահելու,— առաց Գևորգն իր ընկերներին:

— Գնանք, գնանք,— ասացին մյուսները և սահնակներն առած՝ դնացին:

Վահանն ու Սինոն ել գնացին, թեև սահնակ չունէյին:

Որը պարզ էր ու ցուրտ: Արեգակը բոլորովին չէր տաքացնում յերեսաների սառած ձեռքերը: Նրանք կատակներ էյին անում, 'վազվզում, 'վոր չմրսեն:

Կարգով կանգնում էյին բլրակի գլխին: Սահնակներին նստած՝ սահնակներն իրար հետեից բաց էյին թողնում, սահելով իջնում էյին մինչև ստորոտը և նորից բարձրանում:

Սահնակ չունեցողները ծաղրում կամ քաջալերում էյին սահողներին:

— Սինո՛, Վահա՛ն, 'յես հոգնեցի, յեկեք դո՛ւք սահեցե՛ք,— ասաց Կոստին:

— Առաջ դո՛ւ սահի, Սինո՛:

— Չե, դո՛ւ սահի, Վահա՛ն:

Վերջապես Սինոն սկսեց սահել:

Յերբ յերկրորդ անգամ սկսեց սահել, հենց սկզբ

բից սահնակը պտտվեց և արագ թափով իջավ: Մինոն ճչում եր, ոգնության եր կանչում: Ի՞նչ անեյին. յեթե մոտենային, պիտի ընկնեյին: Բոլորն ել կողքից վազում, վա՛յ, վա՛յ, եյին կանչում:

— Վա՛յ, Սինո ջան,— լաց եր լինում Վահանը և մոտից վազում:

Սահնակը տատանվում եր, պետք ե շուռ դար և խեղճ Սինոյին տակովն աներ ու ձորը գցեր: Մեկ ել են տեսան, վոր Վահանն ամբողջ մարմնով մեկնվեց ճանապարհի վրա, սահնակի առջևը:

Բոլորը դարձացած ճիշ արձակեցին: Սահնակը դեմ առավ Վահանին ու կանգ առավ: Յերբ ընկերները բարձրացրին Վահանին, նրա դեմքն ամբողջովին արյունոտված եր:

Սինոն փրկված եր: Յնծությունն ընդհանուր եր: Բոլորը հալաբլեկ եյին Վահանի շուրջը և աշխատում եյին ձյունով կտրել նրա քթի արյունը:

ԲԱՌԱՐԱՆ

1. Ստորոտ— բլրի (սարի) ներքևի մասը:
2. Քաջապետի— սիրտ տալ, խրախուսել:
3. Տառանվել— որորվել:

49. ԱՆՏԱՌԻ ԳԻՐԳԸ

Քեռի Սիմոնը պահակ եր անտառում: Մեկ անգամ Գրիչան խնդրեց, վոր քեռին իրեն ել անտառ տանի:

Ահա դնում են նրանք ձյունածածկ ճանապարհով: Քեռին շուրջն ե նայում ու ասում.

— Ա՛յ թե ինչքան նապաստակ կեր են ճարում ես հանդերում:

Գրիչան նայում ե շուրջը— նապաստակ չի յերեկում:

— Ինչե՞ց իմացար, այ քեռի,— հարցնում ե նրան:

— Հետքերի՛ց, չե՞ս տեսնում հետքերը ձյունի վրա:

Մտնում են անտառ. հասան պահակատուն: Բողարը վազում ե անակի շուրջը, հոտոտում ե ձյունը, կլանչում աղիոզորմ ձայնով:

Քեռին դիմում ե շանը.

— Հը՛, Բողարիկ, առանց մեզ հյուրեր են յեկել այստեղ, չե՞— անպիտան գայլերը...

— Այ քեզ դարձանալի բան,— հարցնում ե Գրիչան.— ախր վո՞րտեղից իմացար:

— Աչքերդ լավ բաց արա, Գրիչիկ. մի նայի՛ր: Թարմ ձյունի վրա գայլի թաթերի հետքեր են յերեկում: Հենց վոտքը դնում ե ձյունի վրա— տեղը յերեկում ե. կարծես տպվում են հետքերը: Սա— անտառի գիրքն ե: Այ, տե՛ս, կարծես շան հետքեր են, բայց տվելի խոշոր. ուրեմն գայլ ե անցել: Իսկ այստեղ ուղականման հետքեր են, նապաստակն ե վազ տվել: Այս մյուսը— խաչածե նշանները— աղոտվի հետքեր են:

— Այ թե ի՛նչ— դարձացավ Գրիչան.— բայց ինչիդ են պետք, քեռի, եդ նշանները:

— Ի՞նչպես թե: Հետքերը վոր ճանաչես, կարող ես գայլից ու գաղանից խուսափել: Իսկ յեթե վորսորդ ես կամ զենքեր կա մոտդ, կարող ես հետապնդել: Ասենք թե արջի հետքեր ես տեսնում. դնա՛ հետքերով— և կհանդիպես նրան:

Ով վոր անտառի գիրքը կարող ե կարդալ, նա չի վախենում անտառ զնալուց: Չե՞ վոր ամեն ինչ պարզ գրված ե այդ գրքում— նայիր ու կարդա՛:

ԲԱՌԱՐԱՆ

1. Աղիոզորմ— ցավալի, աղերսող:
2. Հետապնդել— հետևել, յետևից դնալ:

50. ԲՈՒՐ

1

Շատ ե պատահում, վոր հրդեհ ընկած տանը յերեսաներ են մնում: Նրանց ազատել հնարավոր չի լինում, վորովհետեւ նրանք վախից թաղնվում են ու լռում, ծուխն ել չի թողնում, վոր յերևան: Յերեսաներին ազատելու համար սովորեցրած չներ կան:

Այս չներին պահում են հրչեջները, և յերբ մի տուն հրդեհ ե ընկնում, նրանք այդ չներին ուղարկում են՝ մանուկներին ազատելու:

Այդպիսի մի շուն կար, վորը տասներկու յերեսան յեր ազատել: Այդ շան անունը Բոր եր:

2

Մի անգամ մի տուն եր վառվում: Յերբ հրդեհաչեջներն յեկան, մի կին վազեց նրանց մոտ և լաց լինելով ասաց, վոր իր յերկու տարեկան աղջիկը մնացել ե տանը: Հրդեհաչեջները ներս ուղարկեցին Բորին:

Բորը վազեց ու չքացավ բոցի մեջ: Հինգ րոպեյից հետո նա, ատամներով աղջկա շապիկից բռնած, դուրս թռավ տանից: Մայրը գրկեց աղջկանը և ուրախությունից լաց յեղավ: Աղջիկը կենդանի յեր: Հրդեհաչեջները փաղաքշում եյին շանը և նայում, վոր տեսնեն՝ հո չի՞ վնասվել:

Բայց Բորն ուղում եր նորից ներս վազել: Հրդեհաչեջները կարծում եյին, թե ներսն ելի մեկը կա և բաց թողին շանը: Բորը ներս վազեց և շուտով դուրս յեկավ մի ինչ-վոր բան ատամներով բռնած: Յերբ մարդիկ մոտ վազեցին ու տեսան, թե ինչ ե բերել նա, ծիծաղից թուլացան:

Շան բերանին մի մեծ տիկնիկ եր:

51. ՁՄԵՌ

Ծառը մերկացավ,
Զրկվեց տերեւից.
Զյունի փաթիլներ
Իջան ամպերից:

Զյուն ու ցուրտ յեկավ
Առու, գետ լոեց.
Իր սպիտակ գորգը
Զմեռը փռեց:

Զյունը ծնկահար
Նստեց մեծ ճամփին,
Սպիտակ հյուսերը
Կիտեց դետափին:

Ծառեր ու թփեր
Զմեռն արծաթեց,
Սար ու ձոր ընկավ,
Կալեց ու կապեց:

Մի անգամ յերկու աղվես ընկերացան:
Մի որ աղվեսներից մեկն ասաց մյուսին.

— Յեղբայր, դու քանի՞ հնար գիտես:

Ընկերը պատասխանեց.

— Յես գիտեմ քառասունը. իսկ դու քանի՞սը գիտես:

— Յես ել յերկուսը գիտեմ:

Այդ ժամանակ քառասուն հնար իմացողն ասաց.

— Վոր այդպես ե, դու ինձ ընկեր չես կարող լինել:

— Ինչո՞ւ չեմ կարող, — դարձացած հարցրեց առաջին աղվեսը:

Յերկրորդ աղվեսը պատասխանեց.

— Շատ պարզ ե, դու միայն յերկու հնար գիտես, իսկ յես՝ քառասունը:

Այդ որվանից աղվեսներն իրարից բաժանվեցին. բայց յեկավ մի որ, վոր աղվեսները նորից իրար հանդիպեցին: Այս անգամ քառասուն հնարի տեր աղվեսը գտնվում եր թափարդում:

Յերկու հնարի տեր աղվեսը նկատելով նրան՝ ասաց.

— Յեղբայր, այս ի՞նչ եմ տեսնում, եղ ի՞նչ որն ես ընկել:

Այդ ժամանակ աղվեսը թափարդից պատասխանեց.

— Ել ի՞նչ հարցնելու ժամանակ ես գտել. կորած եմ, հնար ունես, տես:

Առաջին աղվեսը մի քիչ մտածելուց հետո ասաց.

— Յեղբայր, մի՛ մտածիր, հնարը դտա. —

Արի մենք սատկած ձկանանք, դու այդտեղ քո թա-

փարդի մեջ փնջիր, իսկ յես ել քեզանից մի քիչ հեռու՝ Յես գիտեմ, քիչ հետո վորսորդը պիտի գա և քեզ թափարդից հանի. հետո նա պիտի հետ դառնա այն ձանապարհով, վորի վրա յես եմ լինելու պառկած: չենց վոր ինձ տեսնի, չատ կուրախանա, քեզ կղնիցած և կվազի դեպի ինձ, վոր վերցնի: Այն ժամանակ դու քո տեղից կիախչես, յես ել իմ տեղից և այսպիսով կազատվենք վորսորդի ձեռքից:

— Կեցցե՛ս, — ասաց քառասուն հնար իմացողը, — այդպես ել կանենք: Յերանի՛ յես ել քեզ նման յերկու լավ հնար իմանայի, քան թե այսպիսի քառասունը, վորոնք ինձ այս ուրին հասցրին:

53. ՀԱՐՅՈՒՐ ՔԱՍՆԱԼԵՑ ԲՈՒԼԿԻ

(Դուրովի գազանանցում)

1

Բերին չատ եր սիրում, յերբ իրեն սպասարկող Նիկոլայը Բերիի մարմինը շիրում եր վազելիս: Վազելինը Բերիի մարմինը պահպանում եր ցրտահար լինելուց:

Պատահում եր, վոր շիրման ժամանակ Բերին չաբուխներ եր անում, կամ գլուխն եր շարժում, կամ կնճիթով հրում եր շուրջը գտնված իրերը — աթոռներ, դուլեր և կարծես ինքն ել եր հասկանում, վոր չարուխուն ե անում:

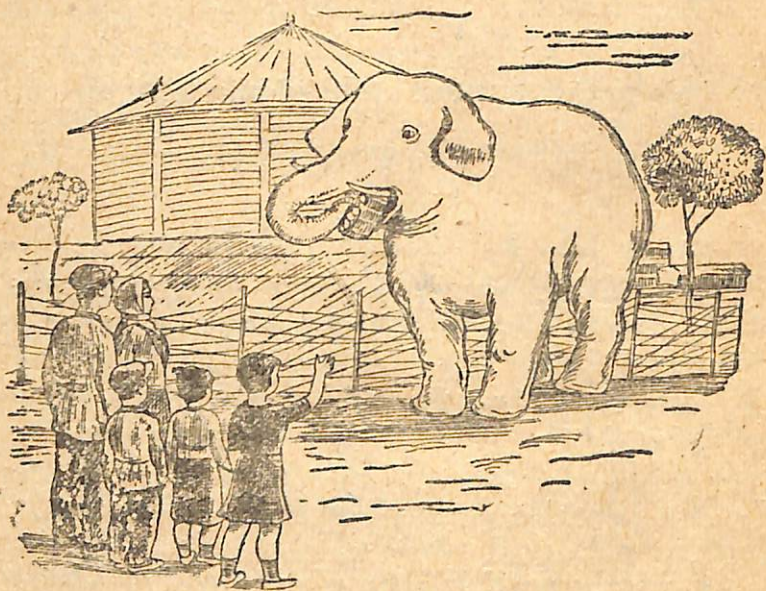
Բերին չարուխուն եր անում նաև լողանալու ժամանակ, իսկ լողանալ նա չատ եր սիրում:

Ղրիմում հանգստացողները ժամերով նայում եյին՝ ինչպես Բերին ծովում լողանում եր. լարախաղացինը՝ ման նա գլուխկոնձի յեր տալիս ալիքների մեջ: Բերին ծովի հատակից կնճիթով ալազ եր հանում, ծելում

գլուխը և ուսերը, կամ կնճիթով հարվածում արիքներին: Մի լավ խաղալուց հետո՝ նա դանդաղ սուզվում էր ջրի տակը, դուրսը թողնելով միայն իր կարճլիկ պոչը: Ամբոխը հռհռում էր:

Բեբին շատ էր սիրում մարդկանցից բան խնդրել. յես նրան շատ լավ էյի կերակրում, բայց նա ելի սիրում էր հասարակությունից նվերներ հավաքել: Մարդիկ նրան սիրում էյին և առատ հյուրասիրում: Մանավանդ յերեխաները — նրանք անընդհատ Բեբիի ձկուն կնճիթի մեջ էյին գնում զանազան քաղցրեղեններ:

Մեկ էլ տեսար՝ Բեբին դուրս յեկավ հրապարակ,

սկսեց գլուխ տալ. չորս կողմից նրան քաղցրեղեն են նետում: Իսկ մուրացիկ Բեբին գլուխ և տալիս և կլանում չաքարեղենը, ընկույզը և բուլկիները:

Մեկ անգամ յես վորոշեցի հաշվել՝ քանի բուլկի յեն նվիրել Բեբիին: Պարզվեց, վոր մի իրիկուն հյու-

րոսեր հանդիսատեսները հարյուր քսանվեց մեծ, ըսպիտակ բուլկի յեն տվել Բեբիին և այդ բոլորը նա կերել էր:

2

Մի անգամ կայարանում Բեբիին շրջապատել էյին մթերավաճառ կանայք: Բեբին նկատեց մի զամբյուղ լիքը կաղամբով, գետնախնձորով ու զաղարով: Չամբյուղը պատկանում էր տառնմեկ տարեկան մի աղջկա, վորն ամեն ինչ մոռացած՝ դիտում էր անձանոթ հսկա կենդանուն:

Առանց յերկար ու բարակ մտածելու՝ Բեբին յերկարացրեց կնճիթը և ամբողջ զամբյուղը — կաղամբի, գետնախնձորի ու զաղարի հետ միասին — տարավ բերանը:

Աղջիկը զարմանքից սառեց:

Նա լուռ հետևում էր, թե ինչպես այս հսկա կենդանին կուլ և տալիս իր զամբյուղը:

Բեբին հաճույքով կերավ և ըստ սովորության ըսկսեց գլուխ տալ: Աղջիկն իրեն կորցրեց, աչքերը թարթեց և նույնպես սկսեց գլուխ տալ: Ամբոխը հռհռաց:

Ճիշտն ասած՝ նույնիսկ կրկեսում Բեբին այսպիսի հաջող համար չէր ունեցել: Ծիծաղն սթափեցրեց աղջկանը. նա նայեց շուրջն ու լաց յեղավ: Ստիպված էյի վճարել թե՛ զամբյուղի և թե՛ բանջարեղենի արժեքը:

3

Յերբեմն Բեբին մանր գողություն էլ էր անում: Նա խտրություն չէր դնում — վերցնում էր՝ ինչ սլափա հում էր:

Նկատում էր իրեն սպասարկողի բաճկոնը, Բեբին խլում էր այդ և զըսպաններով միասին, վորտեղ գտնը-

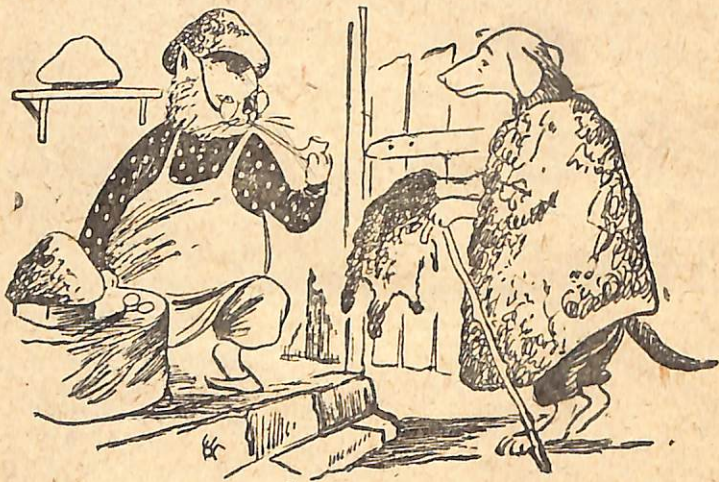
Վում եր ծխախոտը, քսակը, գրչաՀատը Ե նույնիսկ անցազիրը, — այս բոլորը կուլ եր տալիս:

Դերասանական սենյակների կողքով անցնելիս, նա հարմար առիթը չեր կորցնում ու թոցնում եր նրանց պարիկները, գրիմի ներկերն ու զգեստները. այս բոլորը նա պահում եր միևնույն տեղում — բերանում:

Մեկ անգամ նա փորձեց կուլ տալ նույնիսկ վառ-իլոդ նավթի լամպը:

ԲԱՌԱՐԱՆ

1. Հանդիսատես — դիտող (ներկայացում, հանդես):
2. Պարիկ — կեղծ ծամեր:
3. Դրիմ — դերասանի դեմքին գույն տվող ներկեր (թատրոնում):
4. Մքերավաճառ — ուտելիքն վաճառող:

54. ՇՈՒՆՆ ՈՒ ԿԱՏՈՒՆ

Ժամանակով կատուն ճոն եր,
Շունն ել գլխին գդակ չուներ,
Միայն, գիտեմ վոչ՝ վորդիանց վորդե

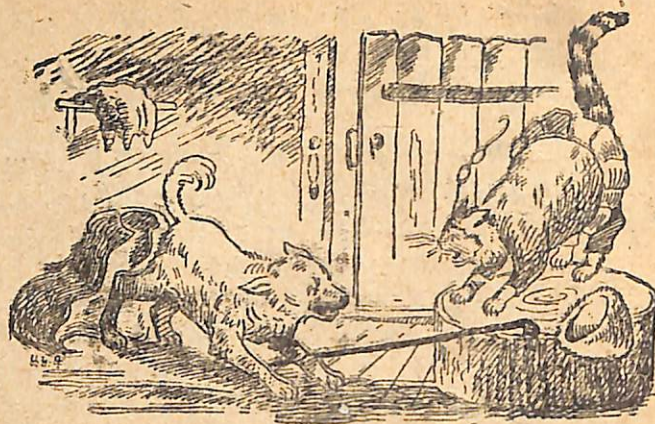
Ճանկել եր մի գառան մորթի:
Յեկավ մի որ, ձմեռնամաին,
Կատվի կուշտը տարավ մորթին:

— Բարի աջողում, ուստա փխո,
Գլուխս մրսեց, ի սեր աստծո,
Առ ես մորթին ու ինձ համար
Մի գդակ կարի գլխիս հարմար:
Վարձիդ համար միամիտ մնա,
Համա, համա շատ չուշանա:

— Աչքիս վրա, քեռի Գուչի,
Մի գդակ ե, հո մի քուրք չի.
Քու թանկագին խաթեր համար
Ուրբաթ որը համեցեք տար:
Փողի մասին ավելորդ ե,
Մեր մեջ խոսելն ել ամոթ ե.
Ի՞նչ մեծ բան ե, տո հեր որհնած,
Միա՛յն, միա՛յն մի գդակի վարձ:

Ուրբաթ որը քեռի Գուչին՝
Ուտից առաջ՝ բաց-բաց կուճին
Թափ-թափ տալով՝ ծանր ու մեծ,
Ուստա Կատվի շեմքում կանգնեց:
— Ուտեն ո՞ւր ա... փափախա ո՞ւր ա...
— Մի քիչ կացի, հրես կեղևա:

Ուտեն յեկավ քուրքը հագին,
Շանը տեսավ, բեղի տակին
Իրեն-իրեն քիչ փնթփնթաց,
Ու մուշտարու վրա թնդաց.
— Ցուրտը տարա՞վ... վա՛հ, տնաչեն,
Ձեռ թողնում, վոր մի չունչ քաշեմ.
Հեշտ բան հո չի՞, հլա նոր եմ
Ցրցամ տվել, թե վոր կարեմ:

— Դե՛, հեր որհնած, եղպես ասա,
 Եղ բարկանալդ ել ինչի՞ս ա:
 Փող եմ տվել, շուտով կարի,
 Թե չե՛ ասա եզուց արի:
 Համ ասում ես, համ չես կարում,
 Համ խոսում ես, վրես դռում,
 Հա՛մ, հա՛մ, հա՛մ, հա՛մ,
 Գանի՞, ախպեր, գնամ ու գամ...
 Ասավ Գուչին ու նեղացած
 Վերադարձավ գլուխը բաց:

Մին ել յեկավ, դարձյալ չկար.
 Ես անգամը դիպան իրար.
 Ել անպատիվ, անկարգ խոսքեր,
 Ել հին ու նոր, ել հերն ու մեր,
 Ել գող Փխո, ել քաչալ Շուն...
 Բանը հասավ դիվանբաշուն:
 Շունը մինչև գնաց, յեկավ,
 Ուտա կատուն կոտրն ընկավ,
 Գլուխն առավ ու մի գիշեր
 Հայդե կորավ, են կորչին եր:

Են որվանից մինչև որս ել
 Շունն ես բանը չի մոռացել,
 Մտքում հլա դեռ պահում ե.
 Վորտեղ կատվին պատահում ե,
 Վեր ե թռչում, վրա վազում,
 Իրեն մորթին հետ ե ուզում.
 Իսկ սևերես կատուն հանկարծ
 Յետ ե դռնում ու բարկացած
 Փշտացնում ե. մթամ նոր եմ
 Յրցամ տվել, թե վոր կարեմ:

ԲԱՌԱՐԱՆ

1. Կոտր ընկնել— սնանկանալ, չկարողանալ պարտքը վճարել:
2. Մքամ— իրր թե:
3. Դիվանբաշի— դատավոր:
4. Մուշտարի— գնող:

55. ԵՍԿԻՄՈՍ ԼՈՎ-ՏՈՆ

Փոքրիկ եսկիմոս Լով-Տոն միայն վեց տարեկան է,
 բայց կարծես թե իսկական չափահաս է: Նա մի շուն
 ունի, վորի անունը Բայ է և չատ նման է գայլի: Լով-
 Տոն ինքն է կերակրում չանը:

Լոկ-Տոն ապրում է հեռո՛ւ հյուսիսում, ծովի ափին: Ձմեռը ցուրտ է ու յերկար: Չորս ամիս շարունակ գիշեր է լինում: Նրանք մտնում են իրենց սառցե տնակները և սպասում ամռան:

Ամառը չափ կարճ է տեւում: Նորից գալիս է յերկարատև ձմեռը:

Նրանց յերկրում ծառեր չեն բսնում:

Լոկ-Տոն ցրտից չի վախենում: Մորթե շորեր և հագնում, գլխին տաք գլխարկ է դնում:

Յերբ հայրիկը ձուկ կամ ծովահորթ է բռնում, Լոկ-Տոն չատ է ուրախանում: Ինքն ել հայրիկի ու ընկերների հետ յերբեմն ձկնորսության է գնում:

56. ՏԱՔ ՅԵՐԿՐՆԵՐ

Կան յերկրներ, վորոնց բնակիչները չգիտեն՝ ինչ է ցուրտն ու ձյունը. այնտեղ չոք է թե ամառը, թե ձմեռը: Արեւին այնպես է այրում, վոր գետնի վրա վոռք դնել անկարելի յէ: Իսկ յերբ անձրևներ են գալիս, հեղեղներ են առաջանում:

Այդպիսի տեղերում բուսականությունը չափազանց առատ է. ծառերի բարձրությունը յերբեմն 60-80 մետրի յէ հասնում, իսկ տերևների յերկարությունը՝ 6-7 մետրի:

Խիտ անտառները լի յեն հսկայական մեծության կենդանիներով, ահռելի միջատներով, չքնաղ թռչուններով:

Ահա ճարպիկ ու չարաճճի կապիկները, վորոնք ծառից ծառ են ցատկում...

Ահա վիթխարի ոճերը, վորոնք կուլ են տալիս պառաճած փոքրիկ կենդանուն ու թռչունին:

Գիշեր է. յեղեղնուտի մեջ թաղնված վազրը վորոքի յէ դուրս դալիս: Կատվի նման ձգվելով՝ նա ցատկում է ու կախվում պախրայի վզից:

Անտառի ծառերը կոտրատելով ճանապարհ է բաց անում լեռնաչափ փիղը...

Բայց ամենից ճարպիկն ու գեղեցիկը, ամենից ուժեղը — առյուծն է: Յերբ նա մոնչում է, սարսափում են բոլոր կենդանիները, թնդում է անապատը:

Վա՛յ նրան, ով ժամանակին չի նկատի վորսի դուրս յեկած առյուծին...

57. ԻԳՈՐ ՉԿԱԼՈՎԻ ՀԵՌԱԳԻՐՆ ԻՐ ՀԵՐՈՍ ՀՈՐԸ

Քարտեզի մոտ կանգնած է Իգոր Չկալովը. նա հպարտությամբ ցույց է տալիս իր հոր թռիչքի ուղին Արտեկի բարեկամներին՝ Վալյա Մուրկովին և Վովա Վոդոպյանովին:

Իգորն իր հորն ուղարկեց հետեյալ հեռագիրը.

«Յալաա, 21 հունիսի.

Հյուսիսային Ամերիկա: Պորտլանդ քաղաք: Խորհրդային Միության հերոս Չկալովին:

Միբելի՛ հայրիկ, շնորհավորում եմ քեզ Մոսկվա-Հյուսիսային Ամերիկա հաջող թռիչքի համար:

Արտեկի ճամբարի պիոներներից և հոկտեմբերիկներից հաղորդում եմ ջերմ վողջույն քեզ, ընկեր Բայդուկովին և ընկեր Բելյակովին:

Հունիսի 30-ին լրանում է Արտեկի 12 տարին:

Մենք պեռք է կազմակերպենք պիոներական մեծ

խարույկ: Մենք, բոլոր պիտներներս և հոկտեմբերիկներս, խնդրում ենք քեզ, Բայդուկովին, Բելյակովին և մայրիկին՝ թռչել մեզ մոտ, մեր տոնական խարույկին մասնակցելու համար:

Քո վարդի ԻԳՈՐ»:

58. Մ. ԳՈՐԿՈՒ ՆԱՄԱԿԸ ՅԵՐԵՆԱՆԵՐԻՆ

Վոդջույն Զեֆիրին, Լիզային, Վիտյային, Դիմային, Լենային, Մերիին, Մեմեյին, Շուբային, Իրինային, Պավլին, Նորային, Ֆեդային, Բորյային, Գունտին:

Շնորհավորում եմ ձեր լավ տոնը, ցանկանում եմ ձեզ՝ թուրքալու սասիճան ուրախանալ: Յես ցանկանում եմ, վոր դուք ինձ հիշեք և ահա մտածեցի ուղարկել աղջիկներին չըջանականեր, իսկ աղաներին՝

Մանուկների մեծ բարեկամ

Մախիմ Գորկի

փայտյա տուփեր— այստեղի գյուղացիների աշխատանքը:

Ձեր նամակն ստանալով՝ յես ուրախությունով ծիծաղեցի այնպես, վոր բոլոր ձկները դուրս հանեցին քթերը ջրից— թե ի՞նչ է պատահել: Յես բացատրեցի նրանց, վոր մյուս ծովի ափին ապրում են շատ լավ մարդիկ. նրանք դեռ փոքր են, բայց յես հավատացած եմ, վոր յերբ մեծանան, ավելի լավը կլինեն, ահա՛ թե ինչու յեմ յես ուրախ:

Ի՞նչպիսի մեծ ուրախությամբ կտեսնվեյի ձեզ հետ, ի՞նչպես լավ կխաղայինք մենք, և ի՞նչքան զվարճալի բաներ կարող եյի պատմել ձեզ: Յես այնքան ել յերթատասարդ չեմ, բայց տխուր մարդ ել չեմ և կարող եմ շատ լավ ցույց տալ, թե ինչ է պատահում ինքնաշենի հետ, յերբ նրա մեջ կրակ են լցրել և մոռացել են ջուր լցնել: Յես շատ եմ սիրում խաղալ յերեխաների հետ: Այդ իմ հին սովորությունն է. տասը տարեկան հասար-

Կո՛ւմ յես իմ փոքրիկ յեղբոր դայակն եյի: Յերբ նա մեռաւ, յես իմ մյուս յեղբայրներն դայակը դարձաւ և վերջը, յերբ քսան տարեկան եյի, տոներին հաւաքում եյի բոլոր փողոցներից յերեխաներին և նրանց հետ գնում եյի անտառ ամբողջ ուրով, առաւոտից մինչեւ յերեկո: Այդ շատ լավ եր, գիտե՞ք: Հաւաքում եյի մոտ վաթսուն յերեխա, նրանք փոքրիկ եյին՝ չորս տարեկանից սկսած և տասը տարեկանից՝ վոչ մեծ: Վազվելով անտառում՝ նրանք հաճախ չէյին կարողանում վտարով տուն գալ: Բայց դրա համար ինձ մոտ լինում եր հատուկ բազկաթուռ. յես կապում եյի այն իմ մեջքին, այդ բազկաթուռի և ուսերիս վրա նստեցնում եյի հոգնածներին և այդպիսով նրանց տուն եյի հասցնում: Հրաշալի յեր:

Իրենան խնդրել եր, վոր յես յերեխաների համար պիեսա գրեմ: Յես փորձեցի, դուրս յեկաւ, վոր չեմ կարողանում: Յես կշանամ ձեզ համար հեքիաթ գրել, — յեղա՞մ:

Ձեր՝ Մ. ԳՈՐԿԻ

59. ՏՈՆԱԾԱՌԻ ՅԵՐԳԸ

Հաղած կանաչ, փշոտ գլխարկ,
Կանաչ շորեր շողշողուն,
Յես մի ծառ եմ՝ մեջքս բարակ,
Վրաս զարդեր պսպղուն:

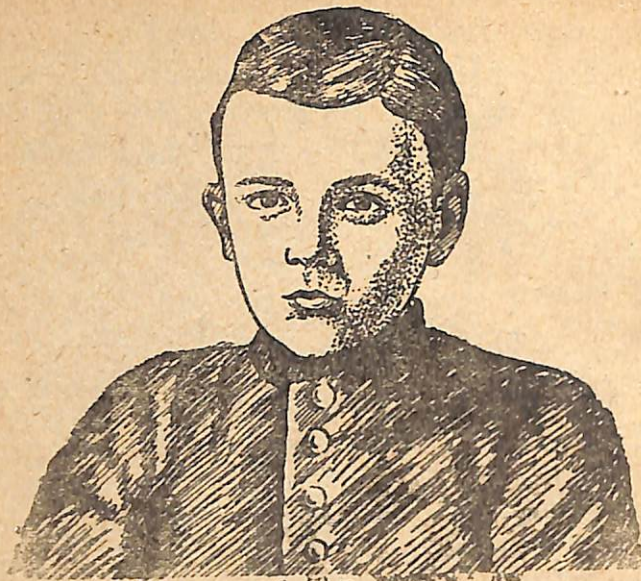
Իմ ուսերին ինչ սիրունիկ
Խաղալիքներ կան պես-պես:

Փայլուն աստղեր, ձի ու ձկնիկ,
Յեւ տիկնիկներ վարդերես:

Դուրսը ձմեռ ու խորը ձյուն,
Սառնամանիք հաճելի.
Իսկ իմ շուրջը խաղ-խնդուկ յուն
Յեւ մանուկներ սիրելի:

Ձիւ հնչում են յերգ ու ծիծաղ,
Ամեն մանուկ՝ մի ծաղիկ,
Լավ ե ապրել, լինել ուրախ
Մեր մեծ յերկրում յերջանիկ:

60. ԻՆՉՊԵՍ ԵՐ ՍՈՎՈՐՈՒՄ ՎԱՆՈՂՅԱՆ

Վալոդյան (Լենինը) դպրոց ընդունվեց ինն և կես տարեկան: Նա շատ լավ էր սովորում:

Դպրոցում յերեխաներն իսկույն սիրեցին Վալոդյային, վորովհետև նա լավ ընկեր էր:

Վալոդյան ոգնում էր, վոր ընկերները լավ պատրաստեն իրենց դասերը. բացատրում էր այն, ինչ վոր չեյին հասկանում: Հենց դրա համար էլ Վալոդյան առավոտները վաղ եր արթնանում և դասերն սկսելուց կես ժամ առաջ եր դպրոց գալիս:

Մի անգամ Վալոդյան դպրոց և գալիս ու տեսնում, վոր ընկերները վիճում են ինչ վոր հարցի մասին: Նրանք հենց վոր տեսնում են Վալոդյային, դիմում են նրան.

— Մենք չեզ ենք սպասում և ուզում ենք հարցնել, թե ինչպես և գրվում Իվանով ազգանունը, մեծատա-

ռով, թե՞ փոքրատառով: Կոլյան և Շուրան ասում են՝ մեծատառով, իսկ Ալիմն ասում է, թե փոքրատառով պետք է գրել:

Վալոդյան բացատրում է, վոր անունները պետք է գրել մեծատառով. Իվանով ազգանուն է, դրա համար էլ պետք է գրել մեծատառով:

Վալոդյան լավ էր վերաբերվում իր բոլոր ընկերներին, ոգնում էր նրանց, բացատրում անհասկանալի բառերը, ուղղում նրանց թարգմանություններն ու չարադրությունները:

Ձմեռային և ամառային արձակուրդներին Վալոդյան կամ կարգում էր, կամ վազվզում, զբոսնում. ձմեռը չմուշկ էր խաղում, ամառը՝ այլ խաղեր, կամ լողանում էր գետում:

61. ՎԱՆՈՂՅԱՆ ՍԻՐՈՒՄ ԵՐ ԹՈՋՈՒՆՆԵՐԻՆ

Փոքրիկ Վալոդյան սիրում էր թոջուններ վորսալք ընկերների հետ թափարդներ եր դնում, իսկ ավելի վաղ հասակում սիրում էր թոջուններ գնել և բաց թողնել նրանց ազատ ողում թռչելու: Հիշում եմ, մի անգամ նա կարմրալանջ մի թոջուն ուներ վանդակում: Չգիտեմ, ի՞նքն էր բռնել, փողով էր առել, թե՞ վորևէ մեկը նվիրել էր նրան. հիշում եմ միայն, վոր թոջունը շատ չապրեց, տխրեց, թոջնեց ու սատկեց: Չգիտեմ, թե ի՞նչից այդպես յեղավ. մեղավոր էր արդյոք Վալոդյան, վոր մոռանում էր թոջունին ժամանակին կերակրել, թե վոչ: Հիշում եմ միայն Վալոդյայի լուրջ, կենտրոնացած հայացքը, վորով նա նայում էր սատկած թոջունին և ասլա ասաց վճռական. «Այլևս յերբեք վանդակում թոջուն չեմ պահի»:

Յեվ իսկապես, այլևս նա վանդակում թոջուն չեղ պահում:

62. ՎԼԱԴԻՄԻՐ ԻԼՅԻՉԻ ՀԵՏ ՍԱՆԱՏՈՐԻԱՅՈՒՄ

Մի անգամ հայրիկս սանատորիա գնաց Վլադիմիր Իլյիչի հետ տեսակցելու. ինձ ու յեղբորս ել հետը տարավ: Յերբ տեղ հասանք, յես ու յեղբայրս սկսեցինք այգում խաղալ, իսկ հայրիկս խոստում եր Իլյիչի հետ:

Հետո մեր խաղին միացավ Վլադիմիր Իլյիչը. մենք խփում եյինք իրար ու փախչում. հետևից վաղելիս յես պինդ բռնեցի Իլյիչի թևը: Նա ազատեց թեփն ու սկսեց ծիծաղել ինձ վրա՝ ասելով.

— Չբռնեցի՛ր, չբռնեցի՛ր:

Յես հարցրի.

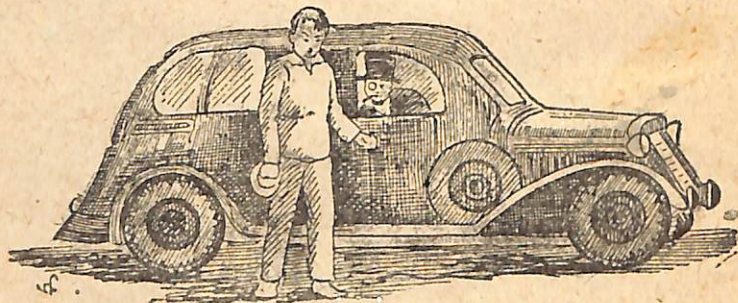
— Ինչպե՞ս թե, չե՞ փոր բռնել եմ:

Նա պատասխանեց.

— Դու վոչ թե ինձ բռնեցիր, այլ իմ բաճկոնի թևը, — ու փախավ:

Այն ժամանակ Վլադիմիր Իլյիչի ձեռքը վիրավորված եր, նա իր բաճկոնի մի թևը չեղ հագնում:

Այսպիսով Վլադիմիր Իլյիչին չկարողացա բռնել:

63. ԺԱՄԻ ԶՈՐՍԻՆ

Մի հարուստ անգլիացի ավտոմոբիլով գնում եր կայարան: Նա չտապում եր գնացքին:

Հանկարծ մեքենան կանգ առավ:

Շոֆերն ավտոմոբիլից դուրս յեկավ, գլխարկը գլեցրեց ու լուռ կանգնեց:

— Խեղճնան փչացե՞լ ե, — հարցրեց հեղուստը: Շտապիչ, ժամի չորսին գնացքը մեկնում ե. հինգ րոպե յե մնում:

Շոֆերը նայեց ժամացույցին և ասաց.

— Հիմա Մոսկվայում թաղում են Լենինին՝ ամբողջ աշխարհի բանվորները՝ առաջնորդին: Ամեն տեղ կյանքը հինգ րոպեյով կանգ ե առնում:

— Վաղվանից դու ե՛լ իմ շոֆերը չես, — կատաղած հայտարարեց հարուստը:

64. ԸՆԿԵՐ ՍՏԱԼԻՆԻ ՄԱՆԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

1

Գորի քաղաքի յերկու կողմից անցնում են Գուռ և Ղյախվա գետերը: Գորին չըջապատված ե պողատու այգիներով: Քաղաքում բարձրանում են հին բերդի ավերակները:

Հին Գորին ուներ մոտավորապես հազար բնակիչ, շատ յեկեղեցիներ, խանութներ, գինեաներ և այն ժամանակվա ամբողջ դավառի համար մի քանի դըպրոց:

Այդ քաղաքում, կոչկակար Վիսսարիոն Զուղաշվիլու ընտանիքում, 1879 թվականին ծնվեց Իոսիֆը:

Յերբ յես ընդունվեցի Գորու ծխական դպրոցը, առաջին անգամ հանդիպեցի 11-ամյա Իոսիֆ Զուղաշվիլուն:

Շարաթական յերկու անգամ ունենում եյինք վրացերեն լեզվի դաս:

Յես վրացական բառերը ճիշտ չեյի արասանում և դա առիթ եր տալիս աշակերտներին ծիծաղելու ինձ

Ի. Վ. Ստալին

Վրա: Իսկ Իոսիֆն, ընդհակառակը, ողնության յեկամ
ինձ:

Համեստ ու զգայուն այդ տղան մոտեցավ ինձ ու
ասաց.

— Յեկ յես քեզնից սովորեմ մինգրելերեն լեզուն,
իսկ դու ինձնից՝ վրացերենը:

Ընկերոջս այդ զգայուն վերաբերմունքը սաստիկ
հուզեց ինձ:

Միայն համեստությունը չէր, ի՞նչ զարդարում էր

Իոսիֆին: Նա չատ ընդունակ և ուշիմ էր, վերով
աչքի յեր ընկնում աչակերաների մեջ:

Սովորաբար նա լուրջ էր, հաստատակամ, միա-
ժամանակ լավ խաղընկեր: Պարագմունքներից հեռու
չտատում էր տուն և նրան միշտ կարելի յեր տեսնել՝
գիրքը առաջին նստած:

Նրանց սենյակն ուներ ընդամենը մի քանի քառա-
կուսի մետք տարածություն և գտնվում էր խոհանոցի
մոտ: Մուտքն ուղիղ բակից էր, սենյակը մի աստի-
ճանով նույնիսկ բարձր չէր գետնից: Հատակը պատած
էր աղյուսով, փոքր լուսամուտից շատ քիչ լույս էր
թափանցում ներս: Սենյակի ամբողջ կահ-կարասին
բաղկացած էր մեկ փոքրիկ սեղանից, նստարանից և
լայն թախտից, ծածկված «ճլուպով»—ծղոտե խսիրով:

Իոսիֆի մայրը խղճուկ վաստակ ուներ: Նա ըզ-
բաղվում էր Գորու հարուստ բնակիչների տներում
յվալցք անելով և հաց թխելով:

Մոր ծանր, չարքաշ կյանքը, չքամորությունն անդրադառնում էր Իոսիֆի վրա: Նա չէր սիրում այցելել ունեւոր կյանք վայելող մարդկանց: Չնայած յետերան այցելում էյի որովա ընթացքում մի քանի անգամ, բայց նա ինձ մոտ բարձրանում էր շատ սակավ, վորովհետեւ իմ հորեղբայրն այն ժամանակ հարուստ էր, իսկ յետ ապրում էյի նրա տանը:

65. ԼԵՆԻՆԻ ՇՔԱՆՇԱՆԱԿԻՐ

ՄԱՍԼԱՔՅԱԹԸ

1

Յերբեք չի յեղել, վոր այդպիսի փոքրիկ աղջիկ ստանա այդքան մեծ նվեր:

Տասներկու տարեկան Մամլաքյաթ Նախանգովան կոլխոզի լավագույն աշխատանքի համար խորհրդային կառավարութեան կողմից պարգևատրվեց Լենինի շքանշանով:

Մամլաքյաթը Տաշիկստանի սոցիալիստական դաշտերի լավագույն հարվածայինների հետ յեկել էր Մոսկվա:

Նրա ուրախութեանը չափ չկար, նա առաջին անգամն էր Մոսկվայում, նա պետք է տեսներ Մեծ Ստալինին:

Առավոտյան Մամլաքյաթն արթնացավ շատ վաղ, նայեց իր չորս կողմը, «Մի՞թե յետ Մոսկվայում եմ», — մտածեց նա, արագ վեր կացավ, հագնվեց, սանրվեց և պատրաստվեց գնալ Կրեմլ:

Նրա դեմքը ժպտում էր:

2

Յերբ Մամլաքյաթը մտավ Կրեմլի գեղեցիկ, սպիտակ սյունադարդ դահլիճը, նա դրավեց բոլոր

պատգամավորների ուշադրությունը. — նա պատգամավորների մեջ ամենափոքրիկն էր:

Հանկարծ դահլիճը լցվեց ծափերի վորոտով: Մամլաքյաթի սիրտն արագ բարախեց: Նա բեմի վրա տեսավ ընկեր Ստալինի ուրախ ժպտացող դեմքը: Մի՞թե դա յերազ չէ, մի՞թե դա ճիշտ է, մտածում է Մամլաքյաթը: Կամաց-կամաց ծափերը դադարեցին: Մամլաքյաթն իր աչքերը չէր հեռացնում ընկեր Ստալինից:

Յեւ ի՞նչ. Մամլաքյաթն ինքն էլ չէր հիշում, թե ինչպե՞ս նա մի վայրկյանում գտնվեց բեմում, փաթաթվեց ընկեր Ստալինի վզովը: Ծափահարությունները նորից ուժգին թնդացին:

3

Մամլաքյաթը պատմեց իր կատարած աշխատանքի

մատին, նրա ձայնը զնգում եր դահլիճում՝ համար-
ձակ և հպարտ: «Յես որակն հալաքում էյի 102 կիլո-
բամբակ, յես դպրոցում ել հարկածային եմ»:

Մամլաքյաթը դեռ խոսքը չէր վերջացրել, բնկեր
Ստալինը մոտեցավ, շոյեց նրան և կապեց նրա ձեռ-
քին մի գեղեցիկ ժամացույց:

Դահլիճում նորից բարձրացավ ծափերի ու ժղին վո-
րոտ: Մամլաքյաթը իրեն յերբեք այդպես բախտավոր
չէր զգացել:

66. ԱՄԱՅԱ-ՌՈՒԻՍ

(Դուրքես Իբարրուրիի աղջիկը)

Նա աչքեր ունի թուխ ու խելացի
Յեվ կարոտով լի մի սիրտ բարաստուն,
Վա՛րդ ե չաղերով ջինջ լուսաբացի
Յեվ ժիր ե, ինչպես դաշտերի մեղուն:

Նստած նա հիմա ջերմին սենյակում,
Իր նոր, հարազատ ընկերների մոտ,
Մայրիկի համար բարձիկ ե նախշում՝
Կարմիր թելերին խառնելով կարոտ...

Յեվ գիշերը, յերբ հոգնած մարտերում
Մայրը փակում ե աչքերը պայծառ—
Տեսնում ե մի պահ Ռուխին խոհուն,
Նրա վոստոստուն մատները համառ,

Վոր դարուն կյանքի հույսերով անմար՝
Բարձիկ ե նախշում մայրիկի համար...

67. ԻՆՉՊԵՍ ՅԵՍ ԾԱՆՈՐԱՅԱ ԸՆԿԵՐ ՍՏԱԼԻՆԻ ՀԵՏ

Յերբ յերթը վերջացավ, յես և մի քանի յերեխա-
ներ մոտեցանք դամբարանին և սկսեցինք ձեռքերս
թափահարել, առաջնորդներին վողջունել:

Հանկարծ տեսնում եմ— ընկեր Ստալինը թափա-
հարում ե ձեռքը, ինձ իր մոտ ե կանչում: Յես շուռ
յեկա և մատով ցույց տվի կուրծքս՝ «Ի՞նձ: Ընկեր
Ստալինը ժպտաց և գլխով արեց: Յես սանդուխով վեր-
վազեցի, բարձրացա ամբիոն և մոտեցա ընկեր Ստա-
լինին:

— Ի՞նչպես ե անունդ,— հարցրեց ընկեր Ստա-
լինը:

— Լենինա:

— Կեցցե՛ս. լավ անուն ե:

Ապա ընկեր Ստալինը հարցրեց հայրիկիս և մայ-
րիկիս անունը: Այդ ժամանակ հրապարակով անցնում
եր նվագախումբը: Վորոշիլովն ասաց.

— Լավ են նվագում, պետք ե ծափահարել:

Յես կանգնել էյի ընկեր Ստալինի և ընկեր Վորո-
շիլովի հետ և ծափահարում էյի:

Յերբ նվագախումբն անցավ, ընկեր Ստալինը
հարցրեց.

— Իսկ դու հիմա ի՞նչպես տուն կգնաս:

Յես պատասխանեցի, վոր կանցնեմ մորաքրոջս
մոտ և տոմսի փող կվերցնեմ:

— Իսկ ինչքա՞ն փող ե պետք,— հարցրեց ընկեր
Ստալինը:

— Տասը կոպեկ,— ասացի յես:

Ընկեր Ստալինը քրքրեց գրպանները, բայց վոչինչ
չգտավ և ժպտալով դիմեց Վորոշիլովին՝

— Դու չունե՞ս, ընկեր Վորոշիլով:

Վորոշիլովը գրպանից մի թղթադրամ հանեց և
յերկարացրեց ինձ:

Հետո մենք միասին սանդուխներով ցած իջանք

դամբարանից: Ճանապարհին ընկեր Ստալինը հարցրեց ինձ՝ ցույց տալով Բուդյոննոն.

— Սա ո՞վ է:

Յես պատասխանեցի, վոր ընկեր Բուդյոննին է: Հետո նա ցույց տվեց մյուս ընկերներին՝ Վորոշիլովին, Մոլոտովին, Կալինին ու հարցնում եր ինձ. «Սա ո՞վ է»: Յես բոլորին ճանաչում եյի:

Հետո ինձ տուն տարան:

Այս հանդիպումը յես յերբեք չեմ մոռանալ:

68. ԴՈՆԳ-ՏՈՒ

(Զինական բանակի պատանի մարտիկը)

1

Նա 13 տարեկան է և արդեն մեկ տարուց ավելի յես, ինչ պիտներական ջոկատի ջոկատավար է: Լինել պիտներ Չինաստանում, դա նշանակում է պայքարել հայրենիքի ազատության համար, պաշտպանել հայրենիքը ճապոնական ֆաշիստներից:

Դոնգ-Տույի պիտներները մտան չինական մի բանակի մեջ և սկսեցին աշխատել այնտեղ վորպես սանիտարներ: Ծանր վիրավորներին նրանք հիվանդանոց եյին տանում, իսկ թեթև վիրավորների վերքերը տեղում կապում: Կովի ժամանակ պիտներները փամփուշտ եյին հասցնում չինական հերոս մարտիկներին և շատ անգամ իրենք ել եյին կրակում:

Ճապոնական ֆաշիստները շատ պատանի չինացիներ են բռնել ռեյսեր քանդելիս, պահեստներ հրդեհելիս և իրենց այլ վնասներ հասցնելիս: Դրա պատճառով ել ճապոնական բանտերը հիմա լիքն են չինական հերոս պիտներներով ու պատանիներով:

2

Դոնգ-Տուն միշտ առաջին շարքերումն եր և որինակ եր ցույց տալիս մյուսներին: Նույնիսկ հասակավորները հիանում եյին նրա հերոսությամբ:

Մեկ անգամ դորամասի հրամանատարը իր մոտ կանչեց նրան.

— Դոնգ-Տու, դու պետք է անցնես մոտիկ քաղաքը, վորտեղ թշնամու զորքերն են տեղավորված. կալո՞ղ ես: Դու պետք է վնասես թշնամուն, ինչով վոր կարող ես և նրա քանակի և ուժի մասին մեզ տեղեկություն բերես:

Դոնգ-Տուն պատիվ տվեց.

— Կա, հրամանատար:

Այնուհետև ութ որ նա չերկաց.

Դոնդ-Տուն շատ դժվարությամբ անցան թշնամութիւնը: Նրան ամեն մի քայլափոխում վրտանդ եր սպառնում: Ութ որ անընդհատ նա փչացրեց դնացքներ ռելսեր, հրդեհեց զինապահներ և կարողացավ շատ տեղեկութիւններ հաւաքել թշնամութիւն մասին:

Ութ որ անընդհատ նա թաղնված մնաց մարդկանցից: Կերակրվում եր, ինչով վոր սլառահում եր: Անտառում դտնված ժամանակ նա յերեք որ միայն վայրի պտուղներով եր կերակրվում:

Ութերորդ որը Դոնդ-Տուն հողնած, սոված, պատառտված հազուստներով ներկայացավ իր զորամասը և դեկուցեց հրամանատարին.

— Ձեր կարգադրութիւնները կատարված են, հրամանատար:

— Կեցցե՛ս, Դոնդ-Տու, Ձինաստանը չի վռնջանա, քանի քեզ պէս հերոսներ ունի:

69. ԿՈՒՈՒՆԿՆ ՈՒ ԱՂՎԵՍԸ

1

Աղվեսն ու կռունկն ընկերացան: Կռունկը բուն չինեց, ձու ածեց, թուխս նստեց, ձագ հանեց: Աղվեսն ել ձագեր ունեցավ, մայր դարձավ:

Մի որ կռունկը դնաց ձագերի համար կերակուր բերելու: Տնպահ աղվեսը բունեց կռունկի ձագերից մեկին, վիզը վռլորեց, անուշ արեց: Տուն յեկավ կռունկը և ի՛նչ տեսնի... աղվեսը լալիս ե, իրեն քրքրում ու ասում...

— Կռու՛նկ քուրիկ, եսպես ել անբախտութիւն...:

— Ի՞նչ անբախտութիւն, ի՞նչ ե պատահել, աղվես քուրիկ:

— Բա չես ասի, մեր բալիկը չկա՛ ու չկա: Ենքան մա՛ն յեկա, ենքան մա՛ն յեկա, չկա՛ ու չկա՛:

— Վո՞ր բալիկը:

— Մե՛ր բալիկը:

— Մեր վո՞ր բալիկը:

— Նա՛, նա՛,

Աչքս կուրանա.

Փափկամազիկ,

Յերկար-վզիկ,

Յերկար-վոտիկ,

Յերկար-տոտիկ,

Բոյը բարձրիկ,

Ձենը քաղցրիկ...

Դովում եր աղվեսը, իրեն քրքրում, աչքը խփում՝ հազար թափում:

— Աղվե՛ս քուրիկ, — ասում ե կռունկը.

— Դու ձագի տեր ես,

Դու սիրող մեր ես,

Արցունք մի՛ թափի,

Արցունք մի՛ չափի:

Դա ել չար բախտից,

Դա ել մեր բախտից:

— Հա՛, հա՛, — հեկեկում եր աղվեսը, — հա՛, կըռունկ քուրիկ, հա՛, լացը չի ողնի, անցածն անցած ե:

2

Յերկրորդ որը կռունկն ելի գնում ե կերակուր բերելու: Տնպահ աղվեսն ելի բռնում ե կռունկի մյուս ձագին, վիզը վռլորում ու անուշ անում:

Յերրորդ որն ել ուտում ե վերջին ձագին:

Կռունկն ես անգամ հասկանում ե, վոր ձագերին ուտողը քուրիկ աղվեսն ե, բայց իրեն չհասկացողի տեղ ե դնում:

— Աղվե՛ս քուրիկ, — մի որ ել ասում ե կռունկը, —

են է՝ իմ ձագերը կորան, տանողի աչքը դուրս դա, քո ձագերն ել մեծացան, իրենց-իրենց կապրեն: Արի դընտնը՝ քիչ ման գանք, որտեղս բացվի:

— Ե՛, ո՞ւր գնանք, կռունկ քուրիկ:

— Ա՛յ, հենց կռուես յերկինք թռչենք, տեսնենք՝ վերեն ի՞նչ կա:

— Ի՞նչ ես ասում, քուրիկ, — ծիծաղեց աղվեսը, — Ի՞նչպես կարող եմ քեզ հետ թռչել, յես թևեր չունեմ:

— Ե՛, ի՞նչ անենք, վոր չունես. յես հո ունե՞մ: Նստիր ինձ վրա, միասին թռչենք:

Աղվեսն ինքն իրեն մտածում է.

«Ես ինչ լավ յեղավ. կգնամ յերկինք, պատահած թռչունը կխեղդեմ, վեր կածեմ գետին. հետ դալիս ել քուրիկիս կբռնեմ, կուտեմ... Սրանից ել լավ բա՞ն»:

Աղվեսը նստում է կռունկի վրա:

Կռունկը թափահարում է թևերը, վեր բարձրանում, գնում է գնում, հասնում է յերկինք ու հանկարծ չուռ է դալիս:

Մին ել աղվեսը մեջքի վրա դրը՛խկ... ընկնում է գետին ու ջարդվում:

— Աղվես քուրիկ, — ցած դալով ասում է կռունկը, — այդ ել քո՛ բախտից, այդ ել քո՛ բախտից:

ԱՌԱԾՆԵՐ. — 1. Ինչ կը ցանես, այն կը հնձես:

2. Կարասին ինչ ձեն տաս, այն ել կլսես:

70. ԱՌՑՈՒԾՆ ՈՒ ԱՂՎԵՍԸ

Առյուծը ծերացել էր. թաթերը թուլացել էյին, ատամները՝ թափվել. ել չէր կարողանում վորս բռնել: Նա մտածեց խորամանկությամբ վորս ճարել. լղատեց քարայրում ու հիվանդ ձևացավ: Գաղանները

գալիս էյին նրան տեսության: Բայց Վոչ Վոք հետ չեն
դառնում: Առյուծը բռնում էր նրանց և ուտում:

Յեկավ նաև աղվեսը, կանգնեց քարայրի մուտքի
առջև և հարցրեց.

— Ի՞նչպես ե տողջությունդ:

Առյուծը պատասխանեց.

— Վատ ե. ինչո՞ւ ներս չես գալիս, բարեկամս:

Աղվեսը պատասխանեց.

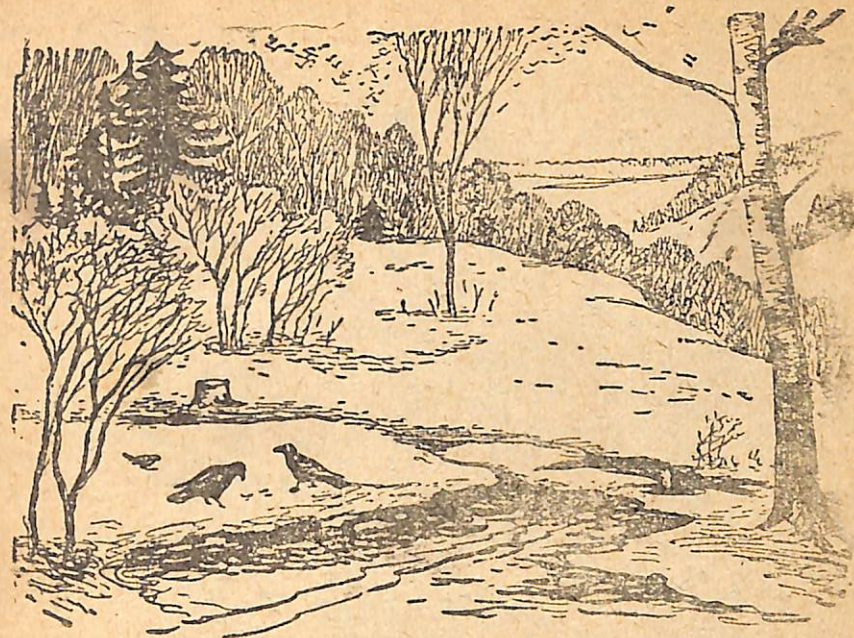
— Կգայի, բայց տանդ շուրջը թողած հետքերն
ուրիշ բան են ասում. չառերն են ներս մտել, իսկ Վոչ
Վոք դուրս չի յեկել:

ՀԱՆԵԼՈՒԿ

Կենդանի յե վայրենի,
քնքուշ ու թանկ մորթ ունի.
Ինքը ճարպիկ, խորամանկ,
բռնը ունի հազար ծակ:

71. ԱՐԻ՝, ԱՐԻ՝, Ո՛Վ ԳԱՐՈՒՆ

Ձմռան մի ցուրտ առավոտ
Ծիտը թռավ ծառի մոտ,
Ասաց՝ ծիտիկ,
Իմ լավ քուրիկ,
Վոչ թռչում ես, Վոչ յերգում,
Ի՞նչ ես անվերջ յերազում:
Ասաց— դարուն եմ ուզում,
Վազող առուն եմ ուզում,
Կանաչ մարգեր եմ ուզում,
Գարնան յերգեր եմ ուզում:

Ուզում եմ յե ծիլ ու խոտ,
Գարնան յերկինք, մաքուր ոդ,
Արտե՛ր, արտե՛ր, շող ու չաղ,
Կարմիր վարդեր, յերգ ու տաղ:

Արի, արի, ո՛վ դարուն,
Գալի բարի, զո՛վ դարուն,
Ծիտիկներիս բարեկամ,
Ծիլ ու ծաղիկ ծով դարուն:

72. ՆԱՄԱԿ ՎՈՐՈՇԻՆՈՎԻՆ

Ընկեր Վորոշիլովին
Նամակ գրեցի.

— Ընկեր Վորոշիլով,—

Այսպես սկսեցի,—

Յեղրայրա այս տարի

Բանակ է գնում,

Գիտեմ, վաղուց է

Նա այդ յերազում:

Ընկեր Վորոշիլով,

Ուրախ կլինես,

Յերբ իմ մեծ յեղրորը

Բանակում տեսնես:

Վարպետ դարբին է

Նա աշխատանքում,

Լավ մարտիկ կլինի

Կարմիր թանակում:

Ընկեր Վորոշիլով,

Վստահիր նրան,
Կմեռնի, չի թողնի,
Վոր մեզ վրա գան:

Ընկեր Վորոշիլով,

Ապագա մարտում

Նշանակի՛ր նրան

Առաջին դիրքերում:

Նա դիպուկ խփող

Ինքը կտեսնես,

Յերբ թշնամու դեմ

Գնալ հրամայես:

Իսկ յեթե կմեռնի

Իմ յեղրայրը մեծ,

Այդ մասին իսկույն

Նամակ կգրես:

Ընկեր Վորոշիլով,
Շուտով բոյ կառնեմ,
Յեղրորս փոխարեն
Դիրքում կկանգնեմ:

73. ԿԱՐՄԻՐ ՇՔԱՆՇԱՆԱԿԻՐԸ

Կուլյայի մայրը մանկապարտեզ յեկավ: Յերբ նա հանում էր վերարկուն, յերեխաները նկատեցին, վոր նա իր կրծքին կրում է Կարմիր դրոշի վառվուռն չքան:

— Ոհո՛, մորաքույր է, բայց չքանչան ունի,—
դարձացած բացականչեց Կիմը:

— Իսկ ինչո՞ւ համար են ձեզ չքանչան տվել: Պատմեցեք, մորաքույր,— աղմկեցին այս ու այն կողմից յերեխաները:

Կուլյայի մայրը ժպտալով ասաց.

— Լա՛վ, կպատմեմ, յերեխաներ:

Այս դեպքը պատահեց 1919 թվականին: Ծանր ժամանակ էր: Գեներալներն ու սպաներն ամեն կողմից չրջապատել էին մեր յերիտառարդ Խորհրդային հանրապետութիւնը: Մեր գործարանից համարյա բոլոր բանվորները ճակատ էին մեկնել: Նրանց հետ յես ել դնացի:

Մի անգամ խիստ հրացանաձգութեան ժամանակ անտառից հանկարծակի դուրս թռան մի խումբ սպիտակներ: Մենք անակնկալի յեկանք, կարմիր բանակայիններէից վոմանք թողին հրացաններն ու թափւեցին:

Յես չկարողացա համբերել. դռացի՝ «Ընկերներ, հՀանձնվեք»: Իսկ ինքս հրացանս ձեռքիս հարձակվեցի սպիտակների վրա: Տեսնում եմ՝ ինձ հետևում են մերոնք «ուռա՛» բացականչելով: Ամբողջ գունդը կովի բռնվեց: Սպիտակներին հալածեցինք ու հաղթեցինք:

Ահա թե ինչո՛ւ համար եմ ստացել այս շքանշանը, — վերջացրեց իր պատմութիւնը Կոլյայի մայրը:

74. ՄԱՐՏ

Ա՛խ, այսպես ել դիժ ամի՞ս,
Մարդու հանգիստ չի տալիս.

Այսոր ցւրախ որ կանի,
Վաղը՝ անձրև ու քամի.

Առավոտը՝ պայծառ ող,
Կեսօրը մութ ու ամպոտ:

Մին հագնում ե սպիտակ,

Մին կանաչին ե տալիս.

Մի որ ցուրտ ե, մի որ տաք,

Մին խնդում ե, մին լայիս...

Ա՛խ, այսպես ել դիժ ամի՞ս:

ՀԱՆՆԵԼՈՒԿ

Ռերան չունի՝

Փչում ե,

Ու յերբեմն ել

Հաջում ե.

Վոչ տուն ունի

Վոչ ել տեղ,

Նա լինում ե

Ամեն տեղ:

75. ՇՆՆԵՐԸ ՊԱՏԵՐԱԶՄՈՒՄ

(Կարմիր բանակայինի պատմածից)

1

Թունդ կա՛իլ էր, իսկ փամփուշտն արդեն պակասել էր:

Թշնամու կրակի տակ ո՞վ կարող ե փամփուշտ հասցնել մեղ:

Այս ի՞նչ ե. ինչ-վոր կենդանի գնդակներ են գլորվում դաշտի միջով:

— Շնե՛ր են, այդ մեր շներն են. փրկված ենք:

Նրանք մոտենում են խրամատներին. թեթև ցատկում են ուռմբերից առաջացած փոսերի վրայով:

Գնդակը սրկել ե մեկի ականջը. մյուսի վոտքն ե կտորվել ուռմբի հարվածից. յերբորդն անվնաս ե, բայց հաղիվ ե շնչում — հոգնել ե:

Մենք բաց ենք անում նրանց մեջքին ամրացրած պայուսակները ե հանում փամփուշտները:

Կապում ենք վիրավոր շների վերքերը, ե նրանք նորից հետ են վազում:

Փամփուշտներ ունենք. մենք սիրտ ենք առնում ե թշնամուն հետ ենք մղում:

2

Տաք կռվից հետո մենք հաղթեցինք սպիտակներին: Ես վիրավոր եյի, հետ եյի ընկել: Արյունաքամ եյի յեղել, թուլացել:

Մերոնք հեռացել են, չեմ տեսնում նրանց, չեմ լըսում ձայները:

Զրամանս դատարկել եմ, բայց ելի այրվում եմ ծարավից... վերքս ցավում ե...

— Կմեռնեմ, — անցնում ե մտքովս:

Յերկու ուր եր անցել. հուլիսս կտրել եյի. հանկարծ չան հաջոց եմ լսում. ուրախությանս չափ չկա, միայն վախենում եմ՝ չլինի շունն ինձ թողնի անցնի...

Վո՛չ, նա մոտեցավ, գտավ ինձ. ինքն ել ե ուրախացել, լիզում ե աչքերս, քիթս, ուրախ կլանչում ե:

Նա պառկեց կողքիս, մեջքը դեմ արեց. մեջքին պայուսակ կար, վրան կարմիր խաչ: Յես ձեռքս յերկաբացրի, մի կերպ յող ու վիրակապ հանեցի, վերքս կապեցի: Շուներ չսպասեց, անհայտացավ. յես գիտեյի, վոր նա գնաց ոգնություն կանչելու:

Այդպես ել յեղավ. կարճ ժամանակից հետո ինձ մոտ յեկան կարմիր բանակային սանիտարները. շունն առաջնորդում եր նրանց:

Ինձ դրին պատգարակի վրա ու տարան:
Սանիտար շունը փրկեց ինձ մահից:

ԲԱՌԱՐԱՆ

1. Վիրակապ — վերքերը կապելու վաթեթ («բինտ»):
2. Պատգարակ — հիվանդին՝ վրան պառկեցնելու և տեղափոխելու սարք («նասիկա»):

76. ԱՐԵՎՆ ՈՒ ԾԻԱԾԱՆԸ

Անձրևից հետո ծագեց արևն ու ծիածան կապեց:

— Նայի՛ր ինձ, քեզնից գեղեցիկ եմ. — ասավ ծիածանն արևին, — տե՛ս, քանի՞ դույն ունեմ. կանաչ, կարմիր, կապույտ, դեղին...

— Բայց գիտե՛ս, վոր յե՛ս եմ քեզ այդքան դույն տվողը, — ասաց արևը:

— Դո՛ւ... սուտ ե, — ժպտաց ծիածանը:

— Սո՛ւտ ե, — ասաց արևն ու մտավ ամպի տակ:

Արևն ամպի տակ մտավ թե չե, ծիածանն ել անհետացավ:

77. ՀԵ՛Յ ԶԱՆ, ԱՆՅԱՆ

Հե՛յ ջան, անցան
Բուք ու բորան,
Զմեռ պապին
Զյունի հետ,

Հովն ե խաղում
Սար ու դաշտում,
Ողբ պայծառ,
Բուրավետ:

Հէ՛յ ջան, շուտով
Յերգ ու տաղով
Կգա դարուն
Յանկալի,

Պայծառ արե,
Կանաչ տերե,
Խաղ ու ծաղիկ
Կրերի:

78. ՁՄԵՌԸ

Մարտ ամիսն եր, բայց դեռ ցուրտ ձմեռ եր:

— Ո՛Ք, ինչքա՛ն յերկարեց այս տարվա ձմեռը, —
ասում էյին մարդիկ:

— Ո՛Ք, յե՛րբ պետք է վերջանա այս անիրա՛վ ձմե-
ռը, — դանդատվում էյին զազաններն իրենց վորջերում:

— Ո՛Ք, յե՛րբ պետք է ազատվենք այս անտանելի
ձմեռվա ձեռքից, — տրտնջում էյին թռչունները մերկ
ճյուղերին:

Ու սաստիկ բարկացավ ձմեռը: Վճռեց մեկ անգա-
մից վոչնչացնել բոլորին:

Ձայն տվեց բուռ ու բորանին, կանչեց սառնամա-
նիքները, հավաքեց իր բոլոր զորութիւնն ու հարձակ-
վեց աշխարհի վրա: Խոր ձյունով բռնեց ճամփաները,
կապեց ջրերը, սառցե վարագույրներ քաշեց լուսա-
մուտներին, վորջերի բերանը լցրեց և դանակի պես
կտրող սուր քամին բաց թողեց դաշտերի, սարերի ու
ձորերի վրա:

Բայց իզո՛ւր: Թեև թռչուններից մի քանիսը ցր-
տահար յեղան, բայց մնացածները կուչ յեկան տների
ծածկերի տակ, ծխնելույղների մոտ, տաք ճեղքերում:

Եւ չմեռան: Վայրի կենդանիները՝ մուշտակները հագին՝
չէյին վախենում ձմեռվա բարկութիւնից և դուրս էյին
գալիս վորս անելու:

Մարդիկ ավելի պնդացրին պատուհաններն ու դռ-
ները, ավելացրին վառարանի կրակը, հագան իրենց
ամենատաք շորերն ու գնացին իրենց գործին: Ձմեռը
տեսավ այս բոլորը, տեսավ ու հուսահատվեց: Յուրտն
որեցոր թուլացավ, արեւ քանի գնաց, ավելի տաքա-
ցավ, ջրերը խոխոջեցին, թռչունները յերգեցին, դաշ-
տերը կանաչ հագան ու մարդիկ բաց արին դուռ ու
պատուհան:

Գարուն եր:

79. Գ Ի Շ Ե Ր

Գեղեցիկ ու զով
Գիշեր է պայծառ:
Անուշիկ քնով
Քնած է աշխարհ:

Ծառերը մեղմիկ
Քամույց ուրբովում,
Հեղիկ ու նազիկ
Յերգ են սվավում:

Իսկ լայնատարած
Յերկնակամարով
Լուսինն է կամաց
Անցնում սահելով:

Աստղերն եւ սիրուն
Ժպիտով փայլում,
Իրենց սիրելուն
Ճամփա յեն դնում:

Գեղեցիկ ու զով
Գիշեր ե պայծառ,
Անուշիկ քնով
Քնած ե աշխարհ:

Ու քնած յերկրին
Ծառերն ու անուն
Յերգով միասին
Որոր են ասում...

80. ԾԻԾԵՌՆԱԿԻ ՀԻՇՈՂՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ծիծեռնակը բուն եր չինում
Յե՛վ չինում եր, ե՛լ յերգում,
Ամեն մի շյուղ կպցնելիս
Առաջվան բունն եր հիշում:

Մեկ անգամ եր նա բուն չինել
Յե՛վ շատ անգամ կարկատել,
Բայց այս անգամ վերադարձին
Բունն ավերակ եր գտել:

Այժմ նորից բուն ե չինում,
Յե՛վ չինում ե, ե՛լ յերգում,
Ամեն մի շյուղ կպցնելիս՝
Առաջվան բունն ե հիշում:

Նա հիշում ե անցած տարին
Իր սնուցած ձագերին,
Վորոնց ճամփին համիշտակեց
Արյունաբբու թշնամին:

Բայց նա կրկին բուն ե չինում,
Յե՛վ չինում ե, ե՛լ յերգում,
Ամեն մի շյուղ կպցնելիս՝
Առաջվան բունն ե հիշում:

81. ՀԱՏԻԿԻ ԶԱՐԹՆԵԼԸ

Յորենի հատիկը պառկած եր հողի տակ. հատիկի
մեջ քնած եր փոքրիկ սաղմը:

Քնած եր նա ամբողջ ձմեռը:

Գարնան արևի շողը յեկավ, կանչեց նրան.

— Զարթի՛ր, դարուն ե:

Սաղմը դարթնեց հատիկի մեջ: Զարթնեց, սաստիկ
քաղց զգաց, սկսեց ծծել իր մոտի պաշարը: Ծծեց,
ծծեց ու մեծացավ, պատռեց պարուրներն ու արմա-
տիկները խրեց ցած, փափուկ հողի մեջ, նոր կերակուր
վորոնելու:

Իսկ արևի ջերմությունը շարունակ քաշում եր նը-
րան վերևից, ու սաղմը ձգվում եր դեպի այն կողմը,
դեպի վեր:

Ձգվեց, ձգվեց ու հանկարծ նրա դալար ծիլը դուրս
նայեց հողի տակից:

Ի՛նչ տաք եր, ի՛նչ պայծառ ու ի՛նչ ազատ եր նը-
րա շուրջը:

Առավոտյան հովիկը ցողի մի կաթիլ դրեց նրա
կիսաբաց թերթիկին ու փսփսաց.

— Բարի՛ լույս:

ՀԱՆԵԼՈՒԿ. — Սև հինեմ, կանաչ դործեմ,
դեղին կտրեմ:

82. ԿԱՆԱԶ ԱՆՊԵՐ

Ե՛յ, կանաչ ախպեր,
Ե՛յ, ճանաչ ախպեր:
Սրի՛, քեզ հետ բեր

Հովհաննես Թումանյան

Արևի շողեր,
Բեր անուշահոտ
Ծիւ, ծաղիկ ու խոտ,
Կարկաչուն վտակ,
Յերկինք կապուտակ,
Խատուտիկ հավքեր,
Ձրնգան յերգեր,
Գառների մայուն,
Խաղ, ուրախություն...
Ե՛յ, կանաչ ախպեր,
Ե՛յ, ճանանչ ախպեր:

83. Գ Ա Ր Ո Ւ Ն

Ձուգվել են կրկին
Անտառ ու 'այգի,
Վլչում ե ուժգին
Ձուրը գետակի:
Հավքերը սիրուն
Համերգ են կազմել:

Արտում ու դաշտում՝
Յերգ ու հորովել:

Թիթեռներն ուրախ
Թռչում են դեռ-դեն...
Ջա՛ն, տեսքիդ մատաղ,
Գարուն ե արդեն:

84. ԱՋԱՐԻԱՅՈՒՄ

Յես հայրիկիս հետ եքսկուրսիա եյի գնացել Բա-
թումի: Ահա մենք Սև ծովի գեղեցիկ ափերին ենք,
ցիտրուսային բույսերի տնկարանների մեջ:

Մանգարինի, նարնջի, կիտրոնի ծառերի ճղները
կախվել են հասած դեղնագույն պտուղներով: Մեծ-փո-
քը, տղա-աղջիկ, անուշահամ գեղեցիկ մրգերը քա-
ղում, լցնում են կողովների մեջ: Մեծերը մանգարի-
նով լիքը կողովները տանում, թափում են ավտոների
մեջ, վոր կանգնած են այգու դռանը:

50 հազար մանգարին, 70 հազար, 80 հազար,—
տետրի մեջ նշանակում ե հանձնողը:

— Մննդարար ու անուշահամ պտուղներն իր սե-
ղանի վրա ունենալու յե մեր խորհրդային ամեն մի
բանվոր, ամեն մի կոլտնտեսական, ամեն մի քաղաքա-
ցի. թող բոլորն ոգտվեն մեր Կոլխիզայի դանձերից,—

ասում են կոլտնտեսականները:

Ամեն կողմ դիտելուց հետո մենք վերադարձանք
ծովափ: Լողացանք, հանգստացանք ծովափին:

Մեր ղեկավարը խոստացավ մյուս անգամ մեզ
տանել թեյի տնկարանները:

Ա.թ. Խնկոյան (Խնկո-Ապեր)

85. Գ Ա Ր Ո Ի Ն

Ձմեռն անցավ...

Յեկավ դարուն...

Ձյունը հալվեց,

Լցվեց առուն:

Արև ծագեց

Արևելքից,

Ծիլեր քաշեց

Գետնի տակից:

Տաք հարավից
Յեկան հավքեր,
Բուն հյուսեցին
Ընկեր-ընկեր:

Ծառը պտկեց,
Տվեց բողբոջ,
Առուն հանեց
Անուշ խոխոջ:

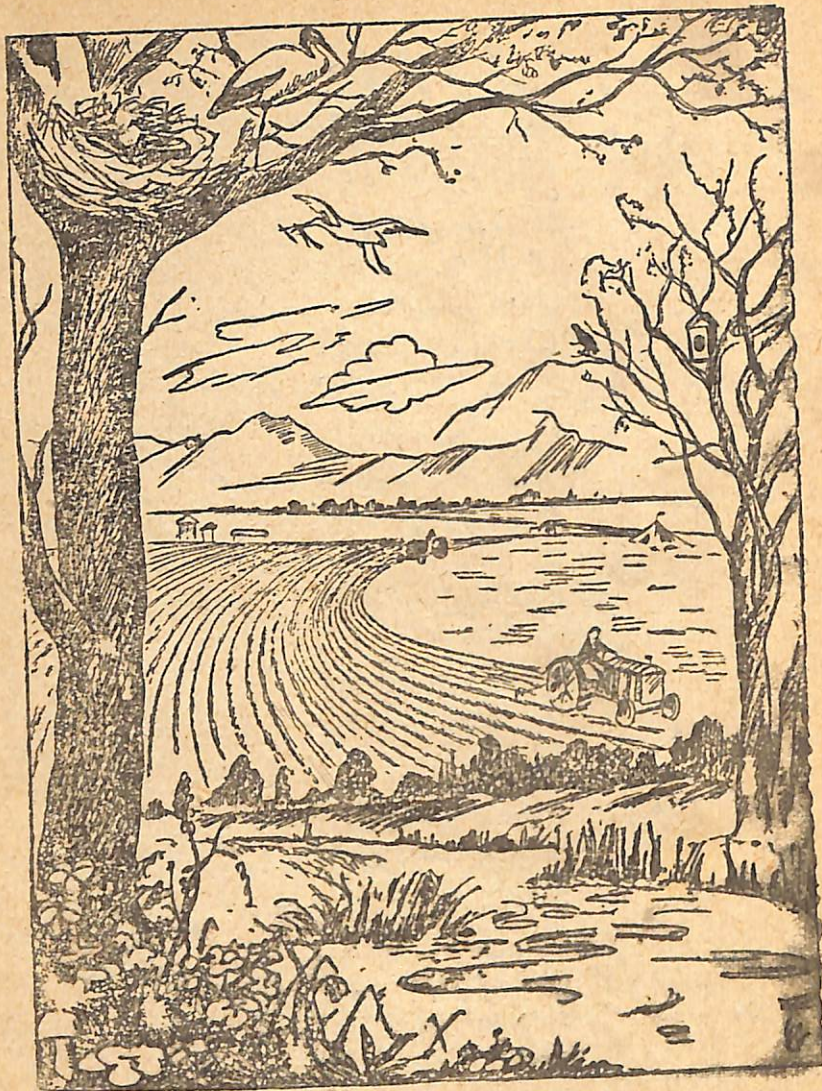
Փովեց կանաչ
Սարի լանջին,
Կարմրեց մորին
Թվի միջին:

Դաշտը թափիչ
Ձգեստ հաղավ,
Կանգնեց քարին
Յերգեց կաքավ:

Արոտ գնաց
Ծնած մաքին,
Կաթը տվեց
Անուշ ձագին:

Կարապն իջավ
Ընկավ դեռը,
Ոճը գնաց
ձուռն իր հետը:

Մուկ ու մողես,
Միջատ, զեռուն
Արեն յեղան,
Յեղան դարուն:

Գ Ա Ր Ո Ւ Ն

— Բարով յեկար, սիրուն թռչնիկ, հազար բարով, անուշիկ, յերգիր մեզ համար,— ասաց ծառի ծայրին որորվող կեռասը:

— Այս գիշեր շատ ցուրտ էր, յես մըսեցի, այն— չափ մըսեցի, վոր քիչ մնաց սառչեյի,— մեջ ընկավ մի ուրիշը.— այս մեկ թշկիս ինչպես կարմրել է, իսկ այս մեկը դեռ սպիտակ է. ա՛խ, քանի-քանի անդամ այս տերեւին խնդրել եմ, վոր արեւի առաջը չառնի, նա չի լսում:

— Բան չկա, փոքրիկ կեռաս.— ասաց թռչնիկը.— արեւն այդ մեկ թշիկը եւ կկարմրացնի:

Թռչնիկը յերգեց, բոլոր կեռասները հանգիստ լըսում, ուրախանում էին:

— Ա՛յ, ա՛յ, ողնեցե՛ք, ողնեցե՛ք,— աղաչեց մի կեռաս,— այս թրթուրն ինձ ուզում է ուտել:

Թռչնիկը հասավ, կտցեց թրթուրին ու կերավ:

— Շնորհակալ եմ, բարի թռչնիկ, շնորհակալ. դու իմ կյանքս ազատեցիր. այդ թրթուրներն իմ քույրերից շատերին կերան, չորացրին. յես ուզում եմ մեծ, սիրուն, կարմիր կեռաս դառնալ:

2

Փոքրիկ կեռասը քիչ-քիչ մեծացավ, կաս-կարմիր դարձավ: Նա ուրախ-ուրախ չորս կողմն էր նայում, կարմիր թշիկներն ամենքին ցույց տալիս: Մի օր եւ յեկավ պարտիզպանը, սանդուխքը դրեց և կեռասները քաղելով՝ կողովը լցրեց:

— Ինչո՞ւ յեն քաղում, այս ո՞ւր են տանում իմ քույրերին,— զարմացած ասում էր կեռասը.— Յես ամենաբարձր ճյուղի վրա յեմ, ինձ վոչ վոք չի հասնի:

Քիչ հետո ծառի վրա կեռաս չմնաց:
— Մենակ տխուր ե,— մտածեց կեռասը,— ել
չարժե ապրել:

3

— Բարե՛քե՛զ, բարե՛ք,— ասաց թռչնիկը,— ինչ-
պես տեսնում եմ, մենակ ես մնացել:

— Այո՛, տխուր ե,— ասաց կեռասը,— յես չատ
ուրախ եմ, վոր յեկար, մի ասա տեսնեմ, յես գեղե-
ցիկ չե՞մ, մի՞թե ինձ չես հավանում:

— Յես սիրում եմ քեզ, դու չատ լալին ես,—
ասաց թռչնիկը:

— Վոր աշդպես ե, կտցիր ինձ, թող իմ թշիկները
քեզ բաժին լինեն. դու ինձ կյանք տվիր. քո լավու-
թյունը չեմ մոռացել: Բայց գիտե՞ս ինչ կա, սիրելի
թռչնիկ, մի խնդիր ունեմ, այն ել կատարիր:

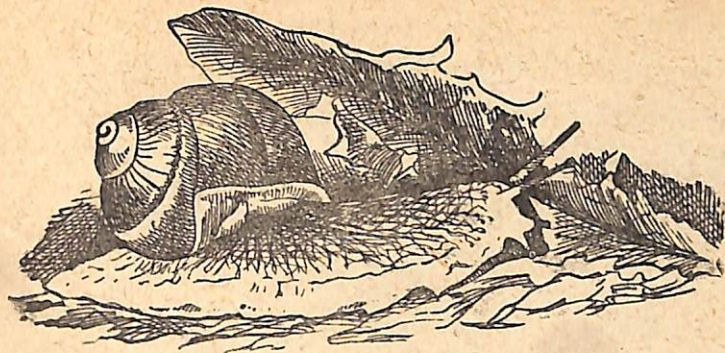
— Յես քեզ համար ամեն բան կանեմ,— ասաց
թռչնիկը:

— Կորիզիս մեջ մի բան եմ գտնում, նա պիտի ապ-
րի, ծլի, մեծանա, մեծ ծառ դառնա: Յերբ դու ինձ
ուտես, տար իմ կորիզը պարտիզում տնկիր:

— Պարտիզում դու չես կարող մեծանալ,— պա-
տասխանեց թռչնիկը,— խոտը հնձելիս քեզ կկտրեն:
Յանկապատի մոտ մի լավ տեղ գիտեմ, այնտեղ կաղն-
կեմ, վոր դու մեծանաս, սիրուն ծառ դառնաս:

87. Խ Խ Ո Ի Ն Ձ

Ես ի՞նչ տուն,
ես ի՞նչ բուն:
Ո՞վ ե տարում
ես բնում:

Դուռը, դը՛նդ,
մին ել տը՛նդ
Դուրս յեկավ, դուրս՝
գլխաբաց,
Տունը մեջքին՝
մի խխունջ.
Տունը տաք-տաք,
տան ներսում
Խըխունջը մերկ
չի մըսում:
Տեսեք, վոտներ
կից փորին,
Մի-մի աչք ել
պոզերին,
Զույգ շոշափուկ
ցից գլխին,
Վոր միշտ գտնի
իւր ուղին,
Վոր որն որին
արեւող,
Շոշափ-շոշափ
ու փորսող,
Աչքը չռած,

սիրտը դող,
 Թաց տերեւից
 խմի ցող,
 Սունկի հյութով
 կուշտ ճաշի.
 'Հետո իրեն
 ներս քաշի,
 Իր տան մեջը
 Թաղնովի,
 Դրսից կանաչ
 հաղնովի:
 Ինչո՞ւ այդպես,
 հասկացի,—
 Վոր թշնամին
 չկացի:
 —

88. ԿԿՈՒՆ ՈՒ ԱՔԼՈՐԸ

— Չնաշխարհիկ
 իմ աքլարիկ,
 Չայնդ զիւղիւ,
 Վոսկի ծիւծիւ,
 Յերգերիդ մեջ
 Բյուր յելեւջ:
 — Կկու քուրիկ,
 Հուրիկ, բուրիկ,
 Քո ձայնն ել ե
 Լավ գեղգեղում,
 Ծոր ե տալիս
 Ու մըղմղում:
 Յերգ եմ լսել
 Յես չատ ու քիչ:
 —

Բայց չեմ տեսել
 Քեզ պես յերգիչ:
 — Վոսկեփետուր,
 Անուշ իմ քուր,
 Կուզեմ լսել
 Չայնդ անսպառ.
 Միշտ անդադար:
 — Պուճպուճուրիկ,
 Մի պուտ ջրիկ,
 Կկու քուրիկ,
 Յերգվում եմ յես,
 Վոր լուռ ես
 Եսքան պուճուր,
 Ստասելով
 Իմ աչքերը
 Կտրում են ջուր:
 Վո՞րտեղից ե
 Քեզ եղպես ձայն,
 Մաքուր, քնքուշ
 Ու զընդզընդան:
 Դուք եղպես եք
 Ամբողջ ցեղով.
 Մի բուռ բան եք
 Թեեւ տեղով,
 Բայց ձեր յերգը
 Խիստ աջողակ,
 Չունի, չունի
 Վոչ մի սոխակ:
 — Դոհ եմ քեզնից,
 Կտրիճ աքլար.
 Խղճով ասենք,
 Դու միալար
 Լավ ես յերգում

Դրախտահավից,
Թռչունների
Լավի լավից:
Վողջ աշխարհը
Խոսքիս վկա,
Քեզ պես յերգիչ
Ջրկա, չրկա:
Եստեղ ծիտը
Ծիտիկ-միտիկ
Ասավ. «Հլա
Սրանց մտիկ,
Ի՛նչ լավ գիտեն
Իրար յեղել.
Ասա թողի՞ն
Պակաս տեղ ել:
Շ, լավ, հերիք
Իրար գովեք.
Աշխարհ գիտի,
Թե դուք ով եք»:

89. ԿԱՐՄԻՐ ԴՐՈՇԱԿ

Մայիսի մեկն էր. Արեգնազան տատի թոռնիկ Ստյոպան պատրաստվում էր գնալու մայիսմեկյան ցույցին:

Արեգնազան տատիկի աչքերը լցվեցին, նա լաց եր լինում:

— Տատի՛, ա՛յ տատի, լա՞ց ես լինում: Ելի հայրիկին ու մայրիկի՞ն հիշեցիր,— հարցրեց Ստյոպան:

— Այո՛,— պատասխանեց տատիկը:

Ստյոպան խնդրեց, վոր տատիկը պատմի նրանց մասին:

— Ի՞նչ պատմեմ, ա՛յ բալիկ, վոր հիշում եմ,

սիրտս մղկտում է: Հայրիկդ ուրախ մարդ էր: Յերս դում էր միշտ, յերգում էր ժողովրդի մասին, ազատ կյանքի մասին: Ահա մի որ ել ասում է. «Մայիսի մեկը բանվորական տոն է. պետք է փողոց դուրս գանք»...

Նրանք ընկերներով հավաքվեցին ու գնացին քաղաքից դուրս: Մայրիկդ ել հետներն էր. նա ել բանվորուհի յեր:

Ընկերները վորոշեցին, վոր հայրիկդ ճառ ասի ցույցի ժամանակ: Իսկ ճառ ասելու համար բանտ էյին նստեցնում: Այդ բանն իմ սրտովը չեր. Խիտը էյի ու ասում էյի հայրիկիդ. «Ձգուչ կաց, ա՛յ վորդի, կբռնըվես՝ կչարչարեն»:

Նա գնաց: Մի արև ուր էր... Այն ժամանակ մայիսի մեկն այսպես ազատ չէյին տոնում: Դու ել հակառակի պես զարթնեցիր և սկսեցիր լաց լինել: Յերկու տարեկան հազիվ լինեյիր:

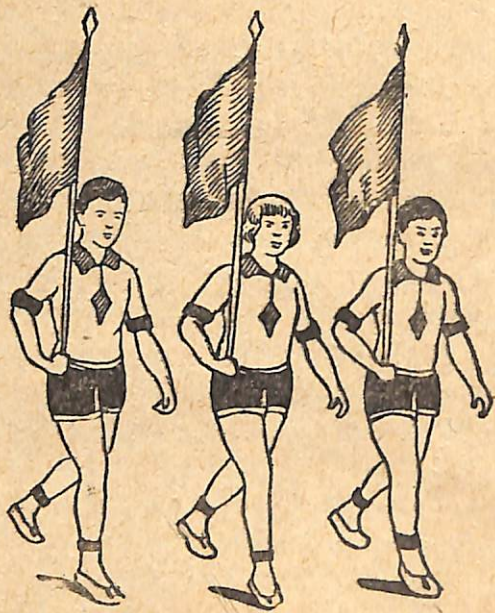
Շատ սպասեցի, յերեկոյան ուշ մայրիկդ յեկավ. դունատ, աչքերը արցունքով լի...

Պատմեց, վոր վոստիկանները վրա յեն տվել բանվորական ցույցին, բանվորները դիմադրել են, զորք ե յեկել, սկսել են կրակել բանվորների վրա... Պատմեց, վոր հայրդ խոսում էր, սիրտ տալիս իր ընկերներին... Մի գնդակ ել կպել է նրան ու ցած գլուրել:

Դրանից հետո մորդ որն ել սևացավ,— հիվանդ էր, վշտոտ. ապրուստի միջոց չունեյինք... և մի որ ել աչքերը փակեց... Յես ու դու մնացինք մենակ:

Ստյոպայի վրա շատ էր ազդել տատիկի պատմությունը: Նա Խիտը էր. բայց յերը պատուհանից դուրս նայեց ու տեսավ, վոր չարքով անցնում են բանվորներն ու կարմիր փողկապով պիոներները, գլալ թացավ ու ասաց.

— Դէ՛, աատի ջան, յետ ել եմ գնում բոլորի հետ
մայիսի մեկը տոնելու:

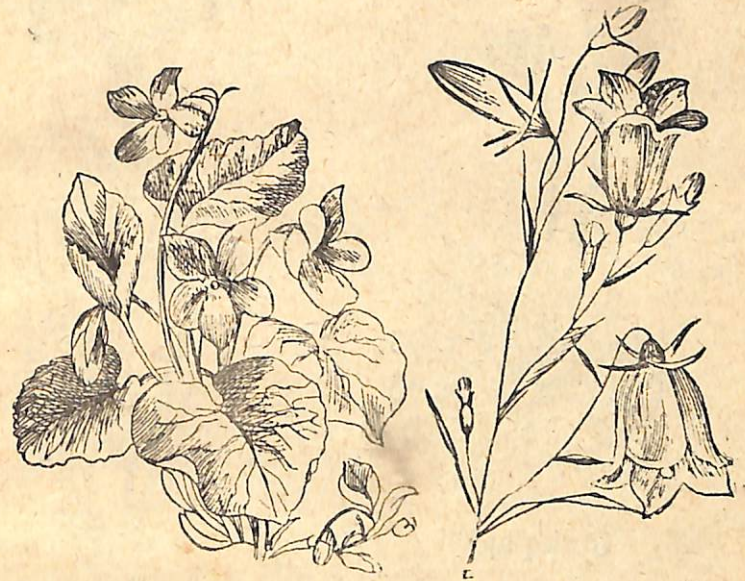

90. ՄԱՅԻՍՄԵԿՅԱՆ ՅԵՐԳ

Մեզ սուլիչն ե կանչում, լսի՛ր,
Այսօր ուրախ չքերթ ունենք.
Շո՛ւտ հավաքվեք, ա՛յ ընկերներ,
Հազար, հազար շարքեր կազմենք:
Փողկապ կապած վառ ու կարմիր,
Յերգենք ուրախ, աշխույժ ու ժիր:
Շրջենք մեր լայն փողոցներով,
Մայիսմեկյան տոնն ե այսօր.
Յեվ համարձակ կանչով ասենք.
— Մենք յերջանիկ մանուկներ ենք:

91. Ծ Ա Ղ Ի Կ Ն Ե Ր

Ծաղիկները մեկ-մեկ բուսան
Հարյուր-հազար գույնով ներկած,
Լեռ ու հովիտ ծաղիկ դարձան,
Ծաղկանց ծովը մեղմիկ ծփաց:

Մանուշակ

Զանգակիկ

Մանուշակը կապույտ գլխով
Թագ ե կացել թփերի տակ,
Զանգակիկը մեղմ ճոճալով
Թերն ե ներկել կապույտ-սպիտակ:

Սպիտակ հազած հեղ Շուշանը
Փսփսում ե զեփյուռի հետ:

Թերը փռած Մարգարիտը
Որորվում է առաջ ու յետ:
Կարմիր մախմուր, կուրծքը սևիկ,
Մեն-մենակ ե ալ Կակաչը,

Մարգարիտ

Անթառամ ծաղիկ

Սպիտակ փրփուր, լայնաթևիկ
Բոժոժն ել կա ծաղկանց մեջը:
Միրուն Վարդի գովքը մնաց,
Քնքուշ վարդի, կարմիր Վարդի,
Փչերով ե չըջապատված,
Փուշն ե սուր-սուր կարմիր Վարդի:

Մի անթառամ ծաղիկ ել կա,
Ծաղիկների ծաղիկն ե նա,
Նորի նման հինն անթառամ,
Ամառ, ձմեռ չի չորանա:

92. ԴՈՂՈՇԸ

— Դողո՛շը, խուլ դողոշը, քարադողոշը, — կան-
չում են աղաներն ու հաճախ քարեր են գցում խեղճի
վրա:

Նրանք չգիտեն, վոր դողոշը—մարդու բարեկամն
է: Նա մարդուն վոչ մի վնաս չի տալիս:

Ցերեկը դողոշը ննջում է մի մութ ու խոնավ ան-
կյունում: Հենց վոր որը մթնում է— դուրս ե գալիս
վորսի:

Ահա սողում է թրթուրը կամ վորդը: Դողոշը նը-
րան տեսավ: Կտավի նման կամացուկ սողում է հետե-
վից: Մոտեցավ, ցատկեց ու իր զարմանալի լեզվով
բռնեց նրան: Դողոշի լեզուն հետևի կողմից ազատ է—
առջևից ե կպցրած բերնին: Ահա լեզվի ազատ մասը
դուրս ե նետում, կաշուն թքով պատած: Միջատը կամ
թրթուրը կաշում ե լեզվի ծայրին ու լեզվի հետ յետ ե
գնում գեպի բերանը: Դողոշը փակում ե աչքերն ու
կուլ ե տալիս իր համեղ վորսը:

Կուլ ե տալիս ու նորից աչքերը չոած նայում—նոր
վորս չի՞ յերևում արդյոք:

Ցեղ ամբողջ գիշերը նա թրթուրներ, միջատներ
ու խեղճներ ե վորսում: Գիշերային միջատներից
չատերը մեր դաշտերի, բանջարանոցների, պարտեզնե-
րի ու այգիների վնասատուներն են: Դողոշն անխնա
վոջնչացնում ե նրանց:

Դողդոշը — մարդու բարեկամն է:
Պահպանեցե՛ք դողդոշներին:

ԲԱՌԱՐԱՆ

1. Դողդոշ — դորշ գեղնավուն, մսոտ դուրս, վորը մեծ մասամբ ցամաքի վրա յե ապրում:
2. Խխուկ — խեցիներով պատած միջատներ:
3. Վնասատու — վնաս տվող (կենդանի, միջատ և այլն):

93. ԹՈՉՈՒՆԻ ՄՏԱԾՄՈՒՆԻՔԸ

Յես ապրում եյի մի փոքրիկ տան մեջ
Առատ ու անփույթ,
Աշխարհն ինձ համար կլոր եր անվերջ:

Կեդեր կապույտ:

Նրանից հետո աչքս բաց արի
Մի փոքրիկ բնում,
Տեսա՝ աշխարհը հարդից ե չինած,
Ու մայրս ե չինում:

Մի որ ել, բնից դուրս հանած,
Նայում եմ դես-դեն,
Տեսնեմ աշխարհը տերեւից չինած,
Մեր բունը վրեն:

Հիմի թռչում եմ հեռո՛ւ-չատ հեռու;
Ամեն տեղ գնում.
Բայց թե աշխարհը ինչի՞ց ե չինած,
Ել չեմ հասկանում:

94. ԳՅՈՒՂԱՅԻՆ ՈՒ ԱՐՁԸ

1

Գյուղացին իր բոստանում
Գարնանը սերմ եր ցանում:
Արջը յեկավ. «Բարե քեզ,
Ի՞նչ ես անում քեզ ու քեզ.
Արի, ա՛յ մարդ, միանանք,
Մեկ-տեղ անենք վար ու ցանք
Վար ու ցանքը մեր կիսրար,
Հունձն ել անենք հավասար»:
— Աչքիս վրա, արջ ապեր,
Ոտար հո չենք. կուգես, բեր
Հենց առաջին անգամը
Ցանենք մոտիս չաղգամը:
Ինձ արմատը հողումը,
Քեզ տերեն ու ցողունը:

2

Քաղցր ու խոշոր շաղգամը
 Հողում առգեց աշնանը:
 Մեր ապերն ու գյուղացին
 Շաղգամն հողից հանեցին:
 Ապերն առավ փրերը,
 Արմատներն ել ընկերը:
 Արջը տեսավ, վոր խաբվեց,
 Մարդու դեմը քիչ լարվեց:
 «Վա՛յ, ինձ խաբե՞ գյուղացին,
 Կաց են մյուս ցանոցին
 Ինչ վոր ցանենք հողումը,
 Նրան կտամ ցողունը»:

3

Մյուս տարի ցանոցին
 Արջին ասաց գյուղացին.
 — Ապեր, արի ելի մենք
 Կիսովի մի բան ցանենք:
 Արջը թե՛ «հա, շատ բարի,
 Միայն անշուշտ ես տարի

Ինձ արմատը հողումը,
 Քեզ փրերն ու ցողունը»:
 — Համաձայն եմ յես նորեն
 Հիմի ցանենք մենք ցորեն:

Մարդը գիտեր իր բանը.
 Ապրը հետ՝ իր տանը
 Ցորենն ածեց տոպրակը,
 Տվեց նրա շալակը.
 Ու ցանեցին են արտը
 Բրդոտ ապերն ու մարդը:

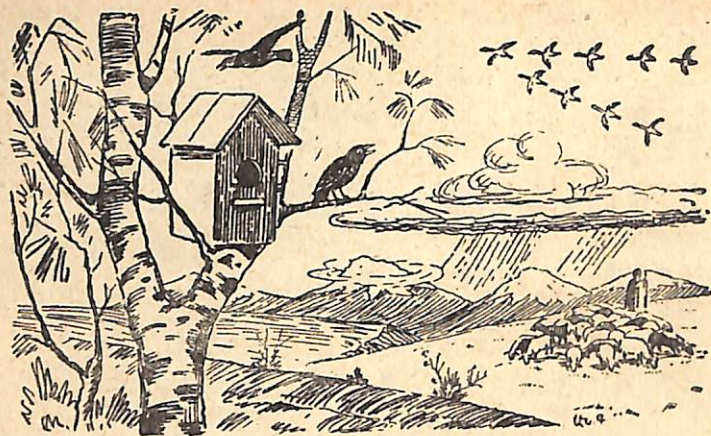
4

Ընկերները հունիսին
 Արան հնձեցին միասին:
 Հասկերն ընկան գյուղացուն,
 Արմատն ընկավ սարեցուն:
 Արջը ել չհամբերեց,
 Եղանդ մի լավ փրփրեց.
 Արդեն սաստիկ նեղացավ,
 Թքեց, մարդուց հեռացավ:
 Ու են որից մինչ հիմի
 Շատ ե մարդուն թշնամի:

ԱՅՆԵԼՈՒԿ. — Պապս գետնի տակին, մերուքը՝ գետնի յերեսին:

ԲՍՈՍՏԱՆ

1. Փրեր — տերևներ:
2. Կիսրար — կիսովի:

ԶՈՐՍ ՅԵՂԱՆԱԿ

1

Որը տաք է... ձյունը հալվեց արևից,
Քչքչալով ջուր է հոսում գոմերից.
Սար ու ձորեր դարձարվեցին կանաչով,
Դաշտը ծածկվեց վոջխարների հոտերով:
Հա', հա', հա', դարուն է.
Տեսե՛ք, ինչպես սիրուն է...

2

Սաստիկ չոգ է. ցորեն, դարի հասել են,
Հնձողները խոտը քաղել, դիզել են.
Ծառերը վողջ ծածկվել են տերևով,
Պտուղները «ճիկ» են անում ժպտալով:
Հո', հո', հո', ամառ է.
Արևը խիստ կվառնե...

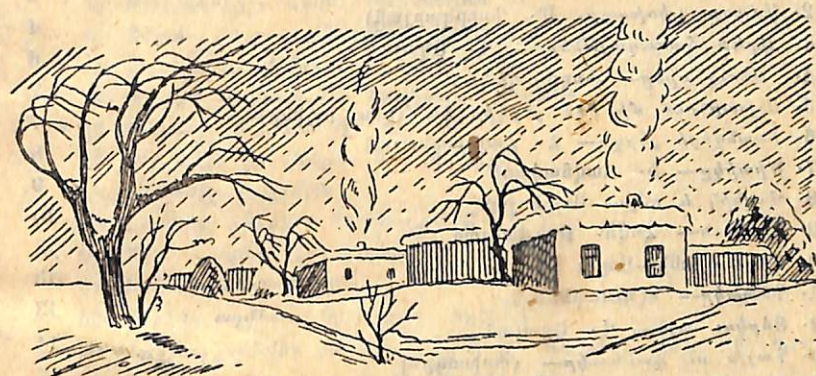
3

Շոգերն անցան. պտուղները քաղեցին,
Հացով, մրգով ամբարները լցրեցին,
Յերկինքն ամպեց, բարակ անձրև է մաղում:

Մերկ դաշտերը և ծառերը վողջողում:
Ե'յ, ե'յ, ե'յ, աշուն է.
Տեսե՛ք, ինչպես նախշուն է...

4

Որը կարճ է, արև չկա, շատ ցուրտ է,
ձերմակ ձյունը քուլա-քուլա կբրդե.
Մարդ, անասուն, բուք բորանից վախեցած,
Տաք-տաք տներ, խոր-խոր բներ են մտած:
Ո'յ, ո'յ, ո'յ, ձմեռ է.
Սնտանելի մի բեռ է...

Յ Ա Ն Կ

(Աստղանիշներով ցույց տրված էջուքերը չափածո յեն)

62

* 1. Դպրոցի ճամփան «Լուսաբեր»-ից	3
2. Ամառը (փոխադր. Մ. Դուրգարյան)	4
3. Արևի ճառագայթները— Ղ. Աղայան	6
* 4. Անուշ որեր— Ժողովրդական	7
5. Աշխարհում մի մեծ յերկիր կա (ըստ Իլլինի)	7
* 6. Քսանվեցի յերգը— Հ. Հայրապետյան	8
* 7. Ծիտիկը— Ի. Ճավնալվածե	9
8. Վոգնին և ոճը— Ապրեսյան	10
* 9. Իրիկուն— Հովհ. Թումանյան	12
10. Յես... Խնկա-Ապեր	13
* 11. Գետակը— «Լուսաբեր»-ից	13
12. Յերկու ալծ— Ղ. Աղայան	14
13. Գայլն ու դառնուկը— (փոխադր.)	15
* 14. Բելիկի ձկնիկը— Խնկա-Ապեր	17
15. Պետիկի դեղատոմսը— «Հովտեմբերիկ»-ից	18
* 16. Աղվեսը— Հովհ. Թումանյան	20
17. Չղջիկը— Ստ. Զորյան	21
* 18. Առավոտ— Ա. Պուշկին	23
19. Մեր չունը— Ա. Պուշկին	24
20. Սեկրետը և Սուտքան— (փոխադր.)	25
21. Փոքրիկ գործակատարը— (ըստ «Լուսաբեր»-ի)	28
* 22. Հովվի հրաժեշտը— Հովհ. Թումանյան	30
* 23. Յեղաբյրիկներ— (ըստ Ա. Բարտոյի)	31
24. Դժվար աշխատանք— (փոխադր. Մ. Դուրգարյան)	33
* 25. Տերևաթափ— Հովհ. Թումանյան	35
26. Հեռախոսը— Ստ. Զորյան	36

* 27. Յորնատերն ու ջաղացպանը— Խնկա-Ապեր	37
28. Հերոս Հովիվը— «Խ. Հայաստան»-ից	40
* 29. Դժվար տարի— Հովհ. Թումանյան	41
30. Քնարիկը հեղափոխական— Վերնյակայա	41
* 31. Ինտերնացիոնալ— Ե. Պետյե	44
32. Այդ անունը ջնջել չի լինի— Ջերմանտոտ	44
33. Ընկեր Ստալինը Ցարիցինում— (փոխադր.)	46
34. Ստալինը և Հաչիմը— (փոխադր.)	48
35. Ընկեր Վորոշիլովը գնդացրի մոտ— (փոխադր.)	49
36. Ֆրունզեն մարտում— (փոխադր.)	51
37. Բուդյոնին և սպիտակները— (փոխադր. Մ. Դ.)	52
38. Չապաև— (փոխադր.)	54
* 39. Հովտեմբեր— Հ. Հայրապետյան	55
40. Ընկ. Որջոնիկիձեն և մանուկները («Պիոն. Պրավդա»-ից)	56
41. Ընկ. Կիրովը մեզ մոտ— («Պիոն. Կանչ»-ից)	57
* 42. Ծաղիկները— Հովհ. Թումանյան	59
43. Ձմռան դալը— «Մայրենի լեզու»-ից	59
* 44. Զպուռն ու մրջյունը— Խնկա-Ապեր	61
45. Գիշերն անտառում— (փոխադր. Սիմա)	64
* 46. Պառավի հորթը— Ղ. Աղայան	67
47. Կենդանիների վեճը— Մ. Սիբիրյակ	68
48. Սահնակը— Սիմա	68
49. Անտառի գերբը— (փոխադր. Մ. Դ.)	70
50. Բորը— (ըստ Լ. Տոլստոյի)	72
* 51. Ձմեռ— Խնկա-Ապեր	73
52. Յերկու աղվես— Բրդ. Ժող. Խեֆիաթ	74
53. Հարյուրքսանվեց բուլիկ— (ըստ Վ. Դուրովի փոխ. Մ. Դ.)	75
* 54. Շունն ու կատուն— Հովհ. Թումանյան	78
55. Եսկիմոս Լոկ-Տոն— (փոխադր. Մ. Դուրգարյան)	81
56. Տաք յերկրներ— «Կարմիր արև»-ից	82
57. Իգոր Չկալովի հեռագրերն իր հերոս հորը	84
58. Մ. Գորկու նամակը յերեսներին	85
* 59. Տոնածառի յերգը— (ըստ Հո. Պոդոյանի)	86
61. Վալդյան Էրոմ եր Թոնոններին (փոխադր.)	89
60. Ինչպես եր սովորում վալդյան— Ա. Ուլյանովա	88
62. Վ. Իլյիչի հետ սանատորիայում— (փոխադր.)	90
63. Ժամը չորսին (փոխադր.)	90
64. Ընկեր Ստալինի մանկութունը— «Պիոներ Կանչ»-ից	91
65. Լենինի չբանջանակիր Մամալայաթը— (փոխադր.)	94
* 66. Ամայա Ռուխ— ըստ Վեսայերի)	96
67. Ինչպես ծանոթացա ընկեր Ստալինի հետ	97

68. Դոնդ-Տու— «Պիոներ Պրավդա»-ից	98
69. Կոունկն ու աղվեսը— Խնկո-Ապեր	100
70. Առյուծն ու աղվեսը— Ղ. Աղայան	104
* 71. Աբի', արբի', ով դարուն— Մ. Կորյուն	104
* 72. Նամակ Վորոշիլովին— Լ. Կվիտկո	106
73. Կարմիր շքանշանակիրը (փոխադր.)	107
* 74. Մարտ— Հովհ. Թումանյան	108
75. Շները պատերազմում (փոխադր. Մ. Դուրգարյան)	108
76. Արեն ու Տիածանը— Խնկո-Ապեր	111
* 77. Հե'յ ջան, անցան— Հ. Հայրապետյան	111
78. Ձմեռը— «Մայրենի լեզու»-ից	112
* 79. Գիշեր— Հ. Հ.	113
* 80. Ծիծեռնակի հիշողությունը— Ղ. Աղայան	117
81. Հատիկի զարթոնքը— «Լուսաբեր»-ից	115
* 82. Կանաչ ակալեր— Հովհ. Թումանյան	115
* 83. Գարուն— Հ. Հայրապետյան	116
84. Աջարիայում— Մարգարիտ	117
* 85. Գարուն— Խնկո-Ապեր	118
86. Կեռասը— «Դասընկեր»-ից	121
87. Խնկունջ— Խնկո-Ապեր	122
* 88. Կլուն և աքլորը— Խնկո-Ապեր	124
89. Կարմիր շքանշան (փոխադր. Մ. Դուրգարյան)	126
* 90. Մայրամեկյառ յերգ— Ա. Շայիբ	128
* 91. Ծաղիկներ— Խնկո-Ապեր	129
* 92. Դուռը (փոխադր. Մ. Դ.)	131
* 93. Թռչունի մտածությունը— Հովհ. Թումանյան	132
* 94. Գյուղացին ու արջը— Խնկո-Ապեր	133
* 95. Չորս յեղանակ	136

Գլավլիտի լիազոր՝ Բ-114 • Հրատ. 5135.

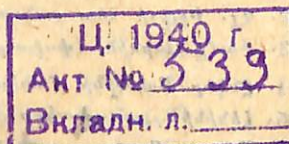
Պատվեր 61. Տիրաժ 40,000.

Թուղթ 62X94. Տպագր. 9 մամ.

Մեկ մամ. 23,348 նշան.

Հանձնված է արտադրության 14 I 1940 թ.

Ստորագրված է տպագրության համար 22 II 1940 թ.

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0240230

8261

29932

Apr.

2-6162